

Relasjoners betydning for situert bistandsarbeid

En casestudie av Prosjekt Haiti

—

Marie-Fleurine Olsen

Masteroppgave i samfunnsplanlegging og kulturforståelse – mai 2015

Sammendrag

I løpet av de siste tiårene har små private bistandsorganisasjoner fått en stadig større rolle innenfor bistandsfeltet. Det blir ofte argumentert med at disse organisasjonene kan gjennomføre bistand som er bedre tilpasset de spesifikke omstendighetene i prosjektområdene. Denne oppgaven er en kvalitativ studie av den lille og forholdsvis unge bistandsorganisasjonen *Prosjekt Haiti*. Mens mange studier fokuserer på de faktiske prosjektene som blir gjennomført av organisasjonen, analyserer denne studien hvordan selve organisasjonen har utviklet seg og fungerer i hverdagen. Oppgaven legger spesielt vekt på aktørenes kunnskaper og bruk av kunnskap, samt på betydningen av personlige relasjoner. Personlige relasjoner er et lite diskutert tema i bistandsdiskursen og et av hovedmålene med denne studien er å gi et bidrag til denne diskursen.

Feltarbeidet ble gjennomført i både Norge og Haiti mellom mai og oktober 2014. Studien baserer seg på observasjoner, dokumentanalyser og intervjuer med organisasjonens gründere, styremedlemmer, frivillige og ikke minst haitianske medlemmer av Prosjekt Haiti.

Forord

I mange år har bistand vært et tema som har fascinert meg – og et tema der jeg alltid har hatt flere spørsmål enn svar. Å skrive denne masteroppgaven har gitt meg muligheten til å sette meg grundig inn i denne tematikken. Jeg har lært og forstått utrolig mye om utfordringene og diskursene i bistandsfeltet. Samtidig har spørsmålene jeg sitter igjen med på langt nær blitt færre.

Denne oppgaven kunne ikke ha blitt skrevet uten hjelp og støtte fra en rekke personer.

Først og fremst ønsker jeg å takke Ingvill Konradsen Ceïde og Luc Edwin Ceïde. Dere har ikke bare invitert meg til å skrive om Prosjekt Haiti, men også invitert meg hjem til dere til Haiti. Jeg fikk lov til å bo i lag med dere og familien deres i flere uker, dere har tatt meg med til venner, møter, stranden, *Carnaval des Fleurs* og til og med til en haitiansk spådame! Det ble med andre ord et uforglemmelig opphold. Takken gjelder også Nina Konradsen Bønå, som jeg også har bodd i lag med i Haiti: Som én av Prosjekt Haitis gründere har jeg fått mye verdifull informasjon fra deg! Jeg ønsker også å takke mine andre norske og haitianske informanter som har tatt seg så god tid til å snakke med meg. *Mesi ampil!*

Men også ved Universitetet i Tromsø finnes det mange som har bidratt til denne oppgaven. Jeg ønsker å takke veilederen min, Halldis Valestrand for veiledningen gjennom hele prosessen og for tålmodigheten med alle mine tyskinspirerte skrivefeil i oppgaven. Jeg ønsker også å takke Anniken Førde for gode råd i startfasen av masteroppgaven og for å ha tatt seg tid til meg og gitt meg verdifulle innspill i en kritisk fase av skriveprosessen. Jeg vil også takke Patrick, Sindre og Maiken for mange råd i løpet av skriveprosessen, og alle i Lesehus Øst (og spesielt «påskegjengen») for godt selskap de siste to årene. Vaffel-fredag var virkelig en genial oppfinnelse!

Til slutt ønsker jeg å takke familien min. Tusen takk for all støtten jeg har fått i løpet av fem år med studie! Og tusen takk mamma for at du til og med har funnet ting å rette i teksten min når jeg skriver på norsk!

Og ikke minst ønsker jeg å takke ektemannen min, Gjert Eirik, for å ha korrekturlest hele oppgaven, for mange gode innspill og støtte gjennom hele masterstudiet. Takk for at du er en del av livet mitt!

Marie-Fleurine Olsen

Tromsø, mai 2015

Innhold

1	INNLEDNING	1
1.1	KUNNSKAP, RELASJONER OG SITUERT BISTAND	2
1.2	OM HAITI	2
1.3	OM BISTAND	3
1.4	TEMA OG PROBLEMSTILLING	3
1.5	OPPBYGGING AV OPPGAVEN	4
2	HAITI, NORGE OG BISTANDSFELTET	6
2.1	OM HAITI	6
2.2	FINNSNES – EN LITEN Plass I NORD-NORGE MED ET STORT ENGASJEMENT FOR HAITI	19
2.3	BISTAND: INTERNASJONALT OG NASJONALT	20
2.4	OM PROSJEKT HAITI	25
3	ANALYTISKE PERSPEKTIVER	26
3.1	NGO, CBO, TNNGO? OM Å DEFINERE PROSJEKT HAITI	26
3.2	HVA ER FRIVILLIGHET?	28
3.3	KUNNSKAP I OG OM BISTANDSFELTET	29
3.4	NETTVERK OG MAKT I BISTAND	31
3.5	PERSONLIGE RELASJONER I BISTAND	34
4	METODE	38
4.1	TILNÆRMING TIL FELTET	38
4.2	PROSESSEN – ÅPEN, UTFORSKENDE OG DELTAKENDE	38
4.3	UTFORDRINGENE VED Å STUDERE BISTANDSRELASJONER	40
4.4	OBSERVASJONER	42
4.5	INTERVJU	42
4.6	DOKUMENTER	43

5	PROSJEKT HAITI	44
5.1	ORGANISERING	44
5.2	AKTIVITETER	47
6	PROSJEKT HAITI I FLYT MELLOM TO LAND	54
6.1	REISER MELLOM NORGE OG HAITI	54
6.2	IDÉENES FLYT MELLOM NORGE OG HAITI	56
6.3	FLYT AV PENGER FRA NORGE TIL HAITI	57
6.4	GJENSTANDERS FLYT MELLOM NORGE OG HAITI	58
7	KUNNSKAP I PROSJEKT HAITI: OM HVERANDRE, OM HAITI OG OM NORGE	60
7.1	«DE ANDRE» – BILDER AV HVERANDRE	60
7.2	ØNSKER OG FORVENTNINGER – FORSKJELLER OG LIKHETER	63
8	AKTØRENES BRUK AV KUNNSKAP I PROSJEKT HAITIS HVERDAG	65
8.1	BISTANDENTREPRENØR OG BRO MELLOM NORGE OG HAITI	65
8.2	EN FORANKRING I HAITI	68
8.3	ANDRE MEDLEMMERS KUNNSKAP SOM INITIATIV FOR NYE PROSJEKTER	71
8.4	HVORDAN KUNNSKAP KAN SKAPE SITUERT BISTAND	72
9	BETYDNINGEN AV RELASJONER FOR SITUERT BISTAND I PROSJEKT HAITI	74
9.1	BETYDNINGEN AV FAMILIE FOR PROSJEKT HAITI	74
9.2	RELASJONERS BETYDNING FOR FRIVILLIGHET	80
9.3	VEKST, PROFESJONALISERING OG DERES MULIG BETYDNING FOR RELASJONENE I PROSJEKT HAITI	84
9.4	OPPSUMMERING: HVA RELASJONER BETYR FOR PROSJEKT HAITI	86
10	AVSLUTNING	88
10.1	FUNN OG IMPLIKASJONER	88
10.2	VIDERE SPØRSMÅL, UTFORDRINGER OG MULIG FORSKNING	89
10.3	RELASJONER I BISTANDSDISKURSEN – NOEN AVSLUTTENDE TANKER	90

11	KILDER	91
<hr/>		
11.1	BØKER OG ARTIKLER	91
11.2	ANNET: FILMER, RAPPORTER OG DIGITALE DOKUMENTER	95
11.3	TALL OG STATISTIKKER	96
11.4	AVISARTIKLER	98
VEDLEGG		99
<hr/>		

1 Innledning

Mens jeg skriver denne masteroppgaven sitter jeg ved skrivebordet mitt og ser på en video fra 2001, på et intervju med en ung kvinne med langt løst hår og snekkerbukse. Hun har akkurat startet et bistandsprosjekt, en skole i Haitis hovedstad Port-au-Prince; skolen heter *Petit Troll* og organisasjonen bak skolen Prosjekt Haiti. Den norske kvinnen sitter i skyggen på en hvit plaststol på en balkong, i bakgrunnen hører man barn som synger og leker. Hun forteller om idéene bak oppstarten av *Petit Troll*, om hennes inntrykk av Haiti, om hennes planer for framtiden. «*På skolen våres har vi 32 elever. Vi hadde 33, men ei har sluttet. De er mellom tre og seks år gamle, pluss at vi har to litt større som er på 10 og 14 år*», forteller hun om skolen. Og litt senere forteller hun, ikke uten stolthet, om finansieringen av skolen: «*Vi har vel foreløpig 23 faddere, som betaler 130 kroner i måneden. [...] I tillegg da til litt større beløp som jeg har fått fra privatpersoner og foreninger og bedrifter.*» Hun fortsetter med å fortelle om planene hun og tremenningen hennes har om å få litt flere unger på skolen og litt mer penger for hvert år som går.

Sommeren 2014 var ikke bare gründeren i Port-au-Prince, men nå var også jeg der for å bli kjent med denne organisasjonen. Hun har fortsatt langt lyst hår og er fortsatt entusiastisk, men *Petit Troll* har nå rundt 100 elever, i tillegg ble det startet en ny *Petit Troll* skole med rundt 200 elever i et tettsted noen timer under hovedstaden. Prosjekt Haiti har nå også et kvinnenettverk, *Manman Troll*, et bakeri, *Manman Troll Boulanjé*, en systue, *Atelie Manman Troll* og over 40 ansatte. I 2013 har organisasjonen brukt 4,3 millioner kroner på disse prosjektene – en million kroner av disse fikk Prosjekt Haiti fra Norad.

Også i Port-au-Prince så jeg på denne videoen av Prosjekt Haitis gründer, denne gangen sammen med henne og hennes tremenning. Begge ler mye over videoen, spesielt over hvor stolte de var over å ha 23 faddere. «*Vi var jo veldig søte... og ganske naive!*», mimrer de. Det er tydelig at det har skjedd en stor utvikling i organisasjonen i løpet av 15 år. Hva har skjedd i mellom dette videoopptaket fra 2001 og i dag?

Prosjekt Haiti er bare en liten brikke i det store bistandsfeltet – et felt der den «rette» måten å gjennomføre bistand på var, og fortsatt er, sterkt omdiskutert. Percy Oware (2005) skriver for eksempel at bistand ikke er universelt, men at alle bistandsprosjekter må være tilpasset konteksten de foregår i – dette kaller han «situert bistand». Tilpasser Prosjekt Haiti seg ulike kontekster, og i så fall hvordan? Både i Norge og i Haiti er det iøynefallende hvor mange

mennesker som kjenner Prosjekt Haiti, eller i alle fall gründeren og hennes haitianske ektemann og med-gründer. Kan disse tette relasjonene ha hatt en betydning for Prosjekt Haitis utvikling?

Tall fra 2001 viser at det finnes rundt 40 000 internasjonale registrerte ikke-statlige organisasjoner (NGO) i verden (Anheier et al. 2001: 4). Dette tar ikke i betraktning alle de NGO som jobber nasjonalt, lokalt eller som ikke er offisielt registrerte. Jeg antar at en ikke ubetydelig del av disse 40 000 internasjonale NGO har startet som Prosjekt Haiti: ut av små enkeltprosjekter, startet av mennesker som Prosjekt Haitis grunnleggere, som har et personlig bånd til et land, en region eller en bydel. Masteroppgaven min skal bidra til å få en bedre forståelse for hvordan slike bistandsorganisasjoner fungerer og hva det egentlig er som får dem til å fungere.

1.1 Kunnskap, relasjoner og situert bistand

I 2005 skrev Percy Oware en artikkel der han innførte begrepet «*situert bistand*», basert på Donna Haraways begrep «*situerte kunnskaper*». Haraway (1988) argumenterer med at kunnskap aldri er objektivt og universelt, men avhengig av hvem som produserer kunnskap, hvor det produseres og til hvilket formål det produseres. Oware overfører dette til prosjekter i bistandsfeltet. Han kritiserer at neoliberale forestillinger om bistand fortrenger lokal kunnskap i planprosessen for bistandsprosjekter (Oware 2005: 101). Oware argumenterer videre med at bistandsprosjekter ikke kan være universelle, men er avhengige av idéer, normer, verdier, praksis og lignende. Bistand må være tilpasset de ulike kontekstene den foregår i for å være vellykket.

Et annet viktig tema innenfor bistandsfeltet er betydningen av personlige relasjoner i bistand. Dette er et tema som ofte ikke får plass i de store bistandsdiskursene (Mawdsley et al. 2005: 77), men har stor betydning i praksis. Derfor legger for eksempel Rosalind Eyben i flere av sine tekster (2006; 2010) vekt på betydningen av slike relasjoner i bistand. Hun fokuserer her ikke på profesjonelle nettverk, men på personlige, mellommenneskelige relasjoner. Hun mener at bare bistand som baseres på likeverdige relasjoner, på respekt og teamwork, kan være vellykket. Også Heuser (2012) og Fechter (2012) viser i tekstene sine at vennskap og de personlige relasjonene mellom menneskene som er involvert i bistandsarbeid, ikke må undervurderes.

1.2 Om Haiti

Haiti er en liten stat i Karibia, bare få flytimer unna USA. Haiti var fransk koloni og ble etter et slaveopprør i 1804 den første uavhengige slaverepublikken. I dag kjenner mange mennesker Haiti mest på grunn av det store jordskjelvet som rammet Haiti 12. januar 2010 og fordi Haiti er

det fattigste landet i den vestlige hemisfæren. Haiti har en befolkning på cirka ti millioner, omtrent to til tre millioner mennesker bor i hovedstaden Port-au-Prince. Konflikter mellom forskjellige grupperinger i Haiti, diktatorer, kupp og en massiv internasjonal innblanding i Haiti har ført til at Haiti i dag er et av verdens fattigste land, at det i flere år har vært en FN-misjon stasjonert i Haiti, og at Haiti også blir kalt «*Republic of NGOs*». Det er i dette landet Prosjekt Haiti er aktiv, og for å forstå Prosjekt Haiti er det svært viktig å se organisasjonen i denne konteksten og ikke bare som norsk bistandsorganisasjonen som implementerer prosjektene sine i et «tilfeldig» land.

1.3 Om bistand

Bistand har siden avkolonialiseringen fått en stor betydning i verden og antallet av NGO (*Non-Governmental Organizations*) som driver med bistand har vokst betydelig (Pierre-Louis 2011: 192). I starten ble bistand nesten utelukkende utført av stater, senere fikk private organisasjoner en større betydning for å utføre en del av bistandsprosjektene. Under den kalde krigen hadde statlig bistand en stor betydning for å få stater til å stå på den «rette» siden, senere fikk bistand et mye sterkere økonomisk perspektiv og etter hvert ble bistand også ansett som et effektivt middel for å få innflytelse på staters utvikling – for eksempel for å fremme demokratiseringen i et land. Norge har engasjert seg innenfor bistand siden 50-tallet, det norske budsjettet for bistand har vokst kontinuerlig i løpet av årene og også antallet av norske NGO har steget betydelig i løpet av de siste 60 år (se kap. 2.3) Men også i Haiti har bistand spilt en viktig rolle. Haiti har alltid fått mye oppmerksomhet fra forskjellige stater som ønsket å beskytte interessene sine, men spesielt siden 70-tallet har antallet NGO i Haiti vokst betydelig – og det overrasker derfor ikke at Haiti i dag ofte blir kalt «*Republic of NGOs*». Den massive tilstedeværelsen av NGO i Haiti og den sterke innblanding av andre stater har imidlertid ikke alltid vært positiv for Haiti (se kap. 2.3.2).

1.4 Tema og problemstilling

Som allerede redegjort for innledningsvis, er jeg interessert i å finne ut av hvordan Prosjekt Haiti har utviklet i løpet av årene og ønsker i denne konteksten å se spesielt på betydningen kunnskap og personlige relasjoner har for organisasjonen.

Hovedspørsmålene mine er derfor:

Kan Prosjekt Haiti anses som et eksempel på «situert bistand»? Om så – hvilken rolle spiller personlige relasjoner for dette?

I tillegg ønsker jeg å svare på flere underordnede spørsmål som skal hjelpe meg å svare på hovedspørsmålet:

- 1. Hvilke former for kunnskap finnes det i Prosjekt Haiti og hvordan produseres kunnskap?*
- 2. Hvordan bruker aktørene kunnskapen sin i Prosjekt Haitis hverdag?*
- 3. Forutsatt at Prosjekt Haiti er et eksempel på «situert bistand» – hvordan vises dette i Prosjekt Haitis hverdag?*
- 4. Hvilken rolle spiller personlige relasjoner i Prosjekt Haiti?*

1.5 Oppbygging av oppgaven

Denne masteroppgaven består av ti kapitler, som alle tar opp forskjellige aspekter som er relevante for å kunne gi svar på problemstillingen. Etter innledningskapitlet gir kapittel 2 noen bakgrunnsinformasjoner om Haiti, Finnsnes, bistand og Prosjekt Haiti for å sette oppgaven i kontekst. Det tredje kapitlet omhandler forskjellige begrepsdefinisjoner og analytiske perspektiver på relevante temaer som nettverk, kunnskap, frivillighet, makt og relasjoner.

I det fjerde kapitlet gir jeg for det første en oversikt over den valgte metoden for denne oppgaven, for det andre inneholder kapitlet refleksjoner rundt utfordringer i skriveprosessen av denne masteroppgaven og det å studere innenfor bistandsfeltet.

De neste kapitlene omhandler Prosjekt Haiti: I kapittel 5 gir jeg en oversikt over selve organisasjonen, både over organiseringen og aktivitetene i Norge og i Haiti. Kapittel 6 beskriver flyten av personer, idéer, penger og gjenstander mellom Norge og Haiti, noe som jeg mener gjør Prosjekt Haiti til en transnasjonal organisasjon og fører til tettere relasjoner. Kapittel 7 omhandler kunnskap som nordmenn og haitianere har om hverandre og hvilke forventninger de forskjellige deltakerne i Prosjekt Haiti har til hverandre og til organisasjonen som følge av dette. Kapittel 8 har også kunnskap som tema: Her ligger fokuset på aktørenes kunnskap og hvordan denne brukes i Prosjekt Haiti.

Kapittel 9 har relasjoner som hovedtema – både familierelasjoner og relasjoners betydning for frivillighet. I tillegg reflekterer jeg i dette kapitlet rundt hvordan organisasjonens vekst og profesjonalisering har en innflytelse på relasjonenes betydning i Prosjekt Haiti.

I kapittel 10 sammenfatter jeg funnene mine og viser til mulige videre spørsmål og utfordringer for både bistandsfeltet generelt og Prosjekt Haiti spesielt.

2 Haiti, Norge og bistandsfeltet

2.1 Om Haiti

I dette kapitlet ønsker jeg å vise hvordan Haiti har blitt et land som er såpass avhengig av bistand og hvorfor NGO spiller en så stor rolle i Haiti. Jeg begynner med en oversikt over Haitis komplisert historie, som involverer mange internasjonale intervensjoner,¹ videre

Creative Commons, Wikimedia 2006.

følger en beskrivelse av samfunnet i dagens Haiti. Kapitlet avsluttes med en beskrivelse av mine egne inntrykk av hvordan det er å være i Port-au-Prince som europeer i dag. Dette skal gi leseren en forståelse av landet som går utover historie og tall.

Siden denne oppgaven i stor grad handler om relasjoner mellom Norge og Haiti, beskrives det i begge land i kapittel 2. Men siden de fleste lesere antageligvis er mindre kjent med Haiti enn med Norge, har jeg valgt å skrive en ganske utfyllende historisk oppsummering.

2.1.1 Haitis historie – mellom verdenspolitikk og lokale utfordringer

Fra Columbus til Haitis uavhengighet

Før Columbus oppdaget øya Hispaniola i desember 1492, bodde det en gruppe innfødte amerikanere i Haiti, kalt Tainos. Det er usikkert hvor stor befolkningen på Hispaniola var, men det finnes tall mellom 100 000 og to millioner. Siden det fantes gull på Hispaniola, ble Tainoene brukt som slaver i gruvene. I 1519, bare 27 år etter at Columbus oppdaget Hispaniola, var det bare 11 000 Tainos igjen,

Historisk kart øya Hispaniola, tegnet av Rigobert Bonne i 1780. Til venstre vises det spissen av Cuba.

¹ For interesserte lesere finnes det en lengre versjon av dette kapitlet som vedlegg til oppgaven.

kort tid etter det bare 3 000 (Diamond 2005: 333 sq.). Spanjolene begynte å plante sukker på Hispaniola og Haitis urbefolkning døde på kort tid nærmest ut. Derfor begynte spanjolene å importere afrikanske slaver til Hispaniola. Etter hvert vendte spanjolene interessen mer i retning Sør- og Mellom-Amerika. I denne tiden begynte franskmenn å etablere seg på den vestlige siden av Hispaniola – den delen, som i dag er Haiti. På 1700-tallet var Frankrike mye rikere enn Spania. I løpet av kort tid flyttet mange franskmenn til Hispaniola, som i denne tiden ble kalt Saint Domingue (Nicholls 1979: 19). Derfor investerte Frankrike mye i den vestlige delen av Hispaniola, det ble etablert sukker-, bomull-, kaffe- og indigoplantasjer. Dette førte til et stort behov for arbeidskraft og Frankrike importerte store mengder afrikanske slaver. I 1789 bodde det rundt 40 000 hvite, 450 000 slaver og 30 000 *affranchis* – frie mennesker med (delvis) slaveopprinnelse – i Saint Domingue (ibid.). Disse tre «klassene» – hvite, *affranchis* og slaver – preger det haitianske samfunnet og politikken den dag i dag. Påvirket av den franske revolusjonen i 1789, endret ting seg også i Saint Domingue: Mange hvite så sin sjanse for en større uavhengighet av Frankrike, mens mange *affranchis* var opptatt av at de nye franske rettighetene også skulle gjelde for dem. Disse spenningene førte til den første slaverevolusjonen i Saint Domingue i 1791 (ibid. 27 sq.). I 1793 fantes det offisielt ikke lenger slaver i Saint Domingue, siden Frankrike håpet å få støtte av slavene mot britene og spanjolene. I 1795 overlot Spania hele øya til Frankrike (Diamond 2005: 334 sq.). Men spenningene mellom de forskjellige klassene i Saint Domingue fortsatt og i 1801 gikk Toussaint Louverture, leder av de svarte, som seierherre ut av krigen om Saint Domingue (Nicholls 1979: 29) I denne perioden hersket Napoleon over Frankrike og han ville ikke gi slipp på Saint Domingue. Han sendte en hær til den karibiske øya og klarte i første omgang å beholde overtaket ved å utnytte tvisten mellom svarte og *affranchis*. Lederen Louverture ble fanget og sendt til Frankrike, der han døde. Svarte og *affranchis* aksepterte til slutt Jean Jacques Dessalines som felles leder og i 1802/1803 kjempet de mot den franske hæren, som ble mer eller mindre utslettet. Den 1. januar 1804 forkynte Dessalines offisielt uavhengighet fra Frankrike og landet ble kalt Haiti. (ibid. 30; 33). Nicholls antar at det var en kombinasjon av forskjellige årsaker som muliggjorde det første vellykkede slaveopprøret i verden akkurat i Saint Domingue: Revolusjonen i Frankrike førte til store konflikter blant franskmennene, både i Frankrike og i koloniene, og til store politiske utfordringer. I tillegg var antallet slaver i Saint Domingue mye høyere enn for eksempel i den østre delen av Hispaniola og antallet *affranchis* hadde mer enn doblet seg i løpet av bare få år (ibid. 30).

For å forhindre en ny invasjon fra kolonialmaktene, ble mye av infrastrukturen på øya ødelagt. Landet ble delt opp mellom de tidligere slavene, som startet små familiegårder. Flertallet av den

hvite befolkningen i Haiti ble drept eller forlot øya (Diamond 2005: 335) og fram til 1918 kunne bare haitianere eie land i Haiti (Nicholls 1979: 53). Samtidig førte også Haitis internasjonale isolasjon, som fulgte av uavhengigheten, til at infrastrukturen ikke kunne vedlikeholdes. Det må tas i betraktning at Haiti som fransk koloni ikke hadde utviklet et statssystem for å bestå uavhengig (Pierre-Louis 2011: 188).

Uavhengigheten: Samling av staten og interne konflikter

At et slaveopprør hadde vært vellykket og at Haiti ble en egen stat, førte ikke bare til et anspent forhold til Frankrike, men også til de andre kolonialmaktene. Både Storbritannia og Spania hadde kolonier med slaver i Karibia og i USA eide mange mennesker slaver. Disse landene fryktet at Haitis revolusjon kunne føre til problemer med deres egne slaver og i 1806 opprettet USA, på grunn av press fra Frankrike en embargo mot Haiti. Dette førte til stor misnøye i Haiti og Dessalines ble drept av haitianere samme år (Nicholls 1979: 35 sq.).

De neste 14 årene utspilte det seg en borgerkrig i Haiti. Landet ble delt opp i en nordlig og en sørlig del og så gjenforent igjen i 1820. Haiti invaderte også den østre delen av øya, slik at hele øya var under haitiansk kontroll. Dette, og at Frankrike i 1825 anerkjente Haiti som en uavhengig stat, førte til en ganske rolig periode fram til 1860-tallet (ibid. 40 sqq.). Frankrike godtok imidlertid ikke Haitis uavhengighet uten å kreve en stor erstatningssum for tapene

Dagens Haiti, kart av Encyclopædia Britannica Kids, 2010.

Haiti hadde påført Frankrike under uavhengighetskrigen, noe som Haiti valgte å betale. Dette førte til at Haiti hadde lite penger igjen for å investere i Haiti og noen historikere ser dette som en viktig grunn for Haitis fall fra å være den rikeste kolonien til å bli et fattig land med en svak regjering (Pierre-Louis 2011: 189).

Haiti mistet kontroll over den østre delen av Hispaniola, Santo Domingo, i 1844 og fra det tidspunktet gikk de to landene forskjellige veier. I Haiti begynte det å utvikle seg en utpreget *noirisme*, som finnes den dag i dag. *Noirismen* beskriver en tro på at det er svarte som har kjempet

for Haitis uavhengighet og at det derfor også burde være de som har den politiske makten i Haiti. Opprettholdelsen av voodoo var også et viktig element i *noirismen* (Nicholls 1979: 167 sq.; 258).

Den amerikanske okkupasjonen av Haiti

I 1911 begynte en veldig ustabil periode i Haiti, skjerpet av internasjonal innblanding i haitiansk politikk. For det første fantes det en veldig sterk tysk koloni i Haiti og for det andre ønsket USA å ha kontroll over statene i Karibia (ibid. 142). I tillegg viste Frankrike stor interesse for Haiti og det fantes også en innflytelsesrik syrisk koloni i Haiti, som ble beskyttet av Storbritannia (ibid. 143 sq.). Etter flere kupp og revolusjoner fryktet USA at en, i deres øyne, anti-amerikansk revolusjonær kunne komme til makta. I juli 1915 bestemte USA seg derfor for å okkupere Haiti – en okkupasjon som varte i 19 år (ibid. 146). Den nye konstitusjonen, som ble vedtatt i 1918, ga utlendinger for første gang siden uavhengigheten mulighet til å eie land i Haiti. Dette førte til store investeringer av amerikanske firma i Haiti, noe som var ønsket av USA i håp om å skape en haitiansk middelklasse som ville sørge for politisk stabilitet i Haiti. I løpet av årene førte det til at mange fra den gamle eliten i Haiti, som først hadde vært positiv til USAs okkupasjon, ble mer og mer kritiske (ibid. 147 sq.). Bønder og arbeidere var heller ikke fornøyde med den amerikanske okkupasjonen, siden de ble pålagt å bygge et nytt vegnett (ibid. 148). Mye av vegnettet som finnes i Haiti i dag ble utviklet under den amerikanske okkupasjonen. Presidentene i denne perioden klarte bare å holde seg ved makten på grunn av det US-amerikanske militæret. Først i 1934 forhandlet Haitis og USAs presidenter en tilbaketrekking av amerikanske styrker fra Haiti.

«Papa Doc» François Duvalier og *noirismen*

Også i årene som fulgte, dreide mange av de politiske uenighetene seg om hudfarger og klasser i Haiti. En av Haitis nye presidenter var en *mulatto*² – under hans presidentskap skjedde det en *mulatrifisering* av den administrative sektoren. Derfor dannet det seg en sterk noiristisk motbevegelse (ibid. 166 sq.). I 1957 ble den kjente haitianske presidenten François Duvalier, kjent som «Papa Doc», valgt som president i Haiti. Han gjorde seg selv til «president på livstid» og regjerte til sin død i 1971. Det hersker ikke enighet om hvordan Duvaliers politikk burde tolkes. Noen mener at Duvaliers idealisme for å fremme *noirismen* bare var en kamuflering for å holde massene rolig, slik at han kunne få mest mulig makt og penger. Andre igjen mener at Duvalier var mer eller mindre gal og bare opptatt av sin egen fortolkning av voodoo og rase (ibid. 212).

---

² Som før ble kalt *affranchis*.

Nicholls, som jeg her baserer meg på, mener imidlertid at Duvalier hadde en ekte interesse i å fremme *noirismen*. Men for å holde seg ved makten, måtte ideologien hans vike i syv år. Først fra 1964 av, da de fleste av motstanderen hans var eliminert, fikk *noirismen* igjen større oppmerksomhet. Men etter mange år ved makten ble det stort sett bare gjort tomme gester istedenfor virkningsfulle endringer (ibid. 213). Duvaliers lederskap førte til store endringer i det haitianske samfunnet: Den svarte middelklassen ble styrket og svart innflytelse både i militæret og i det offentlige vokste. Makten til den gamle *mulatto*-eliten forsvant imidlertid og mange forlot landet under Duvaliers presidentskap. Disse la grunnsteinen for den store haitianske diasporaen som finnes i USA i dag (Maguire et al. 1996: 10). Siden 1971 vokste også den US-amerikanske innflytelsen i Haiti igjen betydelig (Nicholls 1979: 236 sq.). Ved siden av å holde seg ved makten gjennom å fengsle og drepe mange politiske motstandere, hadde Duvalier mye støtte av den svarte middelklassen og fra bøndene i Haiti, som følte at Duvalier var den første presidenten som gjorde noe for dem. Både den svarte eliten og *mulatto*-eliten, i tillegg til en liten svart arbeiderklasse, hadde imidlertid ingen forkjærlighet for Duvalier – men klarte heller ikke å styrte han (ibid. 237 sq.). Quinn & Sutton (2013: 7) anser Duvalier som diktator med lite støtte fra befolkningen. Nicholls betegner ikke Duvalier eksplisitt som diktator og tegner et mer nyansert bilde.³

Fra «Baby Doc» Jean-Claude Duvalier til Jean-Bertrand Aristide

Etter «Papa Docs» død i 1971, ble sønnen hans, den bare 19 år gamle Jean-Claude Duvalier, også kalt «Baby Doc», utnevnt til president. Han klarte å holde seg ved makten fram til 1986, ikke minst fordi amerikanske styrker hindret den i eksil boende haitianske eliten i å komme tilbake til Haiti etter Duvaliers død og fordi det fantes stor uenighet blant Duvaliers motstandere (Nicholls 1979: 239). Jean-Claude Duvalier var mindre opptatt av *noirismen* og mistet en del støtte blant den svarte befolkningen (ibid. 240). Han overlot politikken til andre og stilte mest opp til seremonier. Duvalier mistet mye støtte i Haiti, spesielt på grunn av ekteskapet med den ekstra-vagante datteren til en rik *mulatto*-forretningsmann. Hans lovnader om endringer i Haiti ga ham imidlertid støtte fra amerikansk side, noe som førte til at USA støttet Haiti og Jean-Claude Duvalier med millioner av dollar på 1970-tallet (Maguire et al. 1996: 8). Eliten ble rikere og den store massen av befolkningen ble fattigere. I slutten av 70-tallet og starten av 80-tallet flyktet mange haitianere til og med i trebåter over til USA (ibid.). Som følge av utviklingen i Haiti begynte USA å miste tilliten til den haitianske regjeringen og begynte heller å gi penger til NGO

---

³ Det kan tenkes at det har hatt en betydning at Nicholls skrev dette bare få år etter Duvaliers død, mens Quinn & Sutton skrev med mye større tidsavstand til Duvaliers presidentskap.

og private foretak i Haiti enn til staten (ibid. 10). I 1986 hadde Duvalier så lite makt igjen, at han flyktet fra Haiti og levde fram til 2011 i eksil i Frankrike (Quinn & Sutton 2013: 21).

De neste årene kan beskrives som en kamp mellom tre forskjellige grupper om makten: *Duvalierister*, den gamle eliten i lag med kirken, og en stor del av befolkningen som bare ville ha en endring i Haiti. Alle gruppene ble på lik linje støttet av forskjellige internasjonale aktører, som for det meste ønsket seg moderate forandringer, stabile politiske institusjoner og økonomisk vekst. USA begynte i denne tiden å bruke USAID i stor stil i Haiti (Maguire et al. 1996: 20). Det ble dannet en provisorisk *National Governing Council*, som fikk stor politisk og økonomisk støtte fra USA (ibid. 15). Andre nasjonale bistandsorganisasjoner, for eksempel det kanadiske CIDA, EU- og FN-organisasjoner, fokuserte i denne perioden mer på humanitær hjelp (ibid. 20 sq.). Antallet NGO i Haiti vokste betraktelig i denne perioden og Haiti ble kalt «*Republic of NGOs*» (ibid. 21). Samtidig begynte den afrikanske svineinfluensaen å spre seg i Haiti. Stater som USA og Canada var redde for at sykdommen skulle spre seg til deres land og i lag med den provisoriske haitianske regjeringen ble det tatt en beslutning om å drepe alle griser i Haiti og å erstatte disse med utenlandske griser etterpå. For mange bønder var grisene bokstavelig talt deres «sparegris», og da grisene ble slaktet uten at bøndene fikk en kompensasjon, kastet det mange bønder inn i fattigdom (Ebert 1985).

Først i desember 1990 kunne det avholdes gyldig valg under internasjonal observasjon, der den karismatiske presten Jean-Bertrand Aristide ble valgt med stort flertall som president i Haiti. Han satte i gang store reformer og splittet blant annet opp militæret og politiet (Quinn & Sutton 2013: 18). Forholdet hans til USA og mange internasjonale aktører var imidlertid veldig anspent (Maguire et al. 1996: 26 sq.). Allerede i september 1991 ble Aristide avsatt gjennom et militært kupp (ibid. 14) og flyktet til Venezuela (ibid. 29).

Militærkupp, internasjonal innblanding og Aristides tilbakekomst

Den første internasjonale reaksjonen var at kuppet ikke ble godtatt. USA og OAS (*Organization of American States*) satte i gang en embargo mot Haiti (ibid. 31 sqq.), senere ble denne embargoen utvidet til hele verden gjennom avgjørelse i FNs sikkerhetsråd (ibid. 35). Fram til januar 1993 forhandlet OAS med makthaverne i Haiti, men disse forhandlingene førte ikke til en løsning. Da dette ble tydelig, grep internasjonale styrker i september 1994 militært inn. Disse ble ledet av USA. Først da militærflyene var på tur til Haiti, ble partene enige om at militærjuntaen måtte gå av (ibid. 40 sq.).

Fram til mars 1995 opprettholdt 21 000 tusen utenlandske soldater orden i Haiti, etter det gikk oppdraget over til FN-misjonen UNMIH (ibid. 59). Aristide vendte tilbake til Haiti i oktober 1994 for å regjere resten av presidentperioden. I begynnelsen av 1995 oppløste Aristide det haitianske militæret for å forhindre framtidige militære kupp. I 1996 skjedde den første demokratiske maktovertakelsen i Haiti, da gikk makten fra Aristide til René Préval (ibid. 60).

Aristide vant makten tilbake i 2001, etter at opposisjonen hadde boikottet valget. Etter det beholdt Aristide makten, fram til det brøt ut et opprør i 2004. Det fulgte et maktkupp og det er til i dag uklart hvor mye dette var styrt av opprørerne selv eller av USA. Aristide påsto senere at han ble kidnappet av USA, USA påstår at Aristide forlot Haiti frivillig (Farmer 2004). Noen måneder senere sendte FN fredsbevarende styrker til Haiti, kjent som MINUSTAH. I 2006 ble Préval igjen president, men MINUSTAH forblir i Haiti med i dag 4604 soldater, 2202 politimenn og -kvinner og 448 sivile ansatte.⁴

Fra jordskjelvet til dagens situasjon

Préval var fortsatt president, da et kraftig jordskjelv rammet Haiti 12. januar 2010. Episenteret for jordskjelvet lå bare 25 kilometer unna hovedstaden og skadene i Port-au-Prince og områdene i nærheten var store. Det er uklart hvor mange mennesker som omkom i jordskjelvet, men tallene varierer fra mellom 100 000 til over 300 000. Årsaken til at jordskjelvet i Haiti tok så mange flere liv enn lignende jordskjelv i andre land, finnes i Haitis historie: Den svake staten har ført til få bygningslover, som i tillegg ikke blir overholdt, mange uformelle bosetninger, få sykehus og mye kriminalitet og korrupsjon (Oliver-Smith 2010: 35).

Den internasjonale humanitære hjelpen etter jordskjelvet var enorm og mye penger ble lovet til Haiti – i en periode så det ut som om dette jordskjelvet kunne føre til en ny start for Haiti.⁵ I oktober 2010 spredte imidlertid kolera seg i Haiti. Dette er en sykdom som ikke fantes i Haiti før og etterforskningen viste at koleraen mest sannsynlig ble spredt av nepalske FN-styrker som lot kloakken fra basen sin renne ufiltrert i en elv (TDC et al. 2013: 18 sqq.). I februar 2014 hadde allerede over 8540 mennesker i Haiti dødt av kolera, nesten 700 000 ble infisert (UN Fact Sheet 2014).

---

⁴ UN: MINUSTAH Facts and Figures 2015.

⁵ Dette gjenspeiles for eksempel i magasinet «The UNESCO Courier» fra september 2010, der «*Rebirth for Haiti*» ble valgt som utgavens tittel. Et annet eksempel er artikkelen «*A new Haiti – built by Haitians?*» fra mars 2010 på nettsiden til bistandsorganisasjonen ACT Alliance.

I 2011 ble Michel Martelly demokratisk valgt som president. I januar 2015 sto Haiti midt i sin neste politiske krise, ettersom Martelly løste opp parlamentet etter at valget av nye borgermestere og kommunerepresentanter har blitt utsatt i over tre år (*Miami Herald* 2015).

Haitis historie – oversikt over viktige datoer

1492: Columbus oppdager øya Hispaniola

1795: Spania overlater hele øya til Frankrike

1804: Etter en slaver revolusjon blir den vestlige delen av Hispaniola uavhengig og kalt Haiti

1915: USA okkuperer Haiti

1934: USA forlater Haiti

1957: François «Papa Doc» Duvalier blir president

1971: «Papa Doc» dør, hans sønn Jean-Claude «Baby Doc» Duvalier blir president

1986: «Baby Doc» flykter fra Haiti, i det følgende maktvakuum blir Haiti «*Republic of NGOs*»

1990: Jean-Bertrand Aristide blir president, men avsatt av et militært kupp i 1991

1994: På grunn av militært press fra USA trer militærjuntaen av, 21 000 utenlandske soldater er i Haiti

1994: Aristide vender tilbake til Haiti, FN-misjonen UNMIH starter

2004: Et nytt maktkupp i Haiti, Aristide forlater Haiti. FN-misjonen MINUSTAH kommer til Haiti og forblir der til i dag

2010: 12. januar rammer et sterkt jordskjelv Haiti og spesielt området rundt Port-au-Prince. 100 000 – 300 000 mennesker dør

2011: Michel Martelly blir Haitis nye president

2.1.2 Noen fakta om levevilkår og økonomi i Haiti

Ser man på den aktuelle Human Development Index (HDI)⁶, finner man Norge – som så ofte før – på førsteplass. Prøver man å finne Haiti, må man nesten se gjennom hele listen. Haiti ble i 2013 rangert på plass 168 av 187 mulige plasser – etterfulgt av bare Afghanistan og noen afrikanske stater (UNDP_b). Lignende enorme forskjeller finnes det også når man sammenligner andre tall: I Norge ligger den forventede levealderen på 81 år, i Haiti på 63 år og ved siden av Haitis grense, i Den Dominikanske Republikk, kan menneskene forvente å leve hele ti år mer enn i Haiti (UNDP_c). I de vanlige statistiske tabellene finnes det ved noen poster for Norge ikke en gang tall, mens man i spalten for Haiti kan lese at nesten 49 % av befolkningen over 15 år ikke kan lese,⁷ at nesten 62 % av befolkningen lever på under 1,25 Dollar per dag (UNICEF 2015) og at over halvparten av befolkningen kan anses som fattig når man kombinerer faktorer som helse, utdanning og levevilkår (UNDP_e).

Haiti har i dag en befolkning på cirka ti millioner, 95 % av disse er av afroamerikansk opprinnelse, mens 5 % er *mulattos* eller hvite (CIA 2015). Som en arv fra den franske kolonitiden, er rundt 80 % av befolkningen katolsk, de fleste andre protestanter. Likevel praktiserer cirka halvparten av befolkningen voodoo (*ibid.*). Både fransk og kreolsk er offisielle språk i Haiti, men store deler av befolkningen snakker bare kreolsk, mens det meste i skoler, offentlige instanser etc. foregår på fransk. I Haiti er dermed språk et viktig virkemiddel for å ekskludere store deler av befolkningen (Schuller 2012: 76). 56 % av befolkningen bor i urbane strøk og hvert år blir det flere (UNDP_f). Av disse bor de fleste i hovedstaden: 2,2 millioner mennesker bor i Port-au-Prince, andre kilder snakker om rundt tre millioner mennesker (Dupuy 2010: 17).

Ser man på temaet reproduktiv helse (graviditet, fødsler og barn), er det også store forskjeller mellom Norge og Haiti. I Norge får 0,89 % av kvinner barn i alderen 15 til 19 år, i Haiti er det 4,6 %. Dette er fortsatt lavt i forhold til for eksempel Niger, der over 20 % av kvinnene får et barn før de fyller 20 år, men likevel er forskjellen mellom Norge og Haiti betydelig (UNDP_a). 350 av 100 000 haitianske kvinner dør under fødselen, i Norge er det bare 7 av 100 000 (UNDP_d). Hvor stor forskjellene mellom rik og fattig er i Haiti viser blant annet de følgende tallene: I over 78 % av fødslene blant Haitis rikeste 20 % av befolkningen er en lege eller en jordmor til stede. Blant Haitis fattigste 20 % av befolkningen er dette tilfellet i under 10 % av fødslene. I Den

---

⁶ HDI lages hvert år av UNDP (United Development Programme) og rangerer alle land etter velstand basert på tall for forventet levealder, utdanning og inntekt.

⁷ Men situasjonen bedrer seg, siden nesten 75 % av ungdommene mellom 15 og 24 år kan lese. Kilde: UNICEF Data: Haiti.

Dominikanske Republikk er forskjellene langt mindre: 99,1 % av de rikeste og 95 % av de fattigste kvinner føder med medisinsk hjelp (UNICEF 2015). Kvinner i Haiti får gjennomsnittlig 3,1 barn (UN 2013: 89) – selv om mye større familier, spesielt blant den mer fattige befolkningen, ikke er en sjeldenhet. Over 35 % av befolkningen er under 14 år gammel. I Norge dør 0,3 % av barna før de fyller fem år, i Haiti er det 7,6 % av alle barn (UNDP_h). Av de barn som overlever, blir rundt 24 % offer for barnarbeid; i Den Dominikanske Republikk er dette tallet på 13 % og dermed langt lavere. Rundt 12 % av barna i Haiti er undervektige, i nabolandet er det bare 3,4 % (UNICEF 2015).

62 % av befolkningen har tilgang til forbedrede vannkilder⁸, bare 24 % av befolkningen har tilgang til forbedrede sanitetssystemer. I urbane strøk er det langt flere som har tilgang til forbedrede vannkilder og sanitetssystemer enn ellers.⁹

For bruttonasjonalproduktet per innbygger, lå Haiti i 2012 på plass 166 av 189 – også her bare fulgt av Afghanistan og afrikanske stater, mens Norge ligger på andreplass med over hundre ganger større bruttonasjonalprodukt per innbygger enn Haiti. Den Dominikanske Republikk ligger imidlertid på plass 94 med et bruttonasjonalprodukt som er over syv ganger høyere enn Haitis (Worldbank 2015_a). Rundt 20 % av befolkningen (og rundt 40 % av den arbeidende befolkningen) jobber i jordbrukssektoren, her er kaffe, mango, kakao, sukkerrør og ris spesielt viktige. Det viktigste eksportproduktet er tekstiler, andre viktige industrielle sektorer er raffineringen av sukker og fremstilling av sement. Rundt fem millioner mennesker i Haiti er i stand til å jobbe, men de fleste er ikke faglært. Samtidig er det for få mennesker med utdanning. Dette fører til at 40 % av befolkningen ikke har en regulær jobb. 80 % av Haitis eksport går til USA, Haitis nest viktigste handelspartnere er Den Dominikanske Republikk (CIA 2015).

Over halvparten av Haitis årlig statsbudsjett kommer som lån eller støtte fra andre stater og internasjonale organisasjoner. Mye av Haitis statsgjeld fra andre stater og internasjonale organisasjoner som ble gitt for bistand og utvikling, ble slettet etter jordskjelvet i 2010. Men likevel har staten i dag igjen en gjeld på over 1,1 milliarder US-Dollar fra slike organisasjoner (ibid.). Mange haitianere er avhengig av pengeoverføringer (*remittances*) fra slekt og venner i utlandet og disse årlige overføringene tilsvarer over 21 % av Haitis bruttonasjonalprodukt

---

⁸ Med «forbedrede vannkilder» menes det her vann i rør, i beskyttede brønner eller samling av regnvann. Overflatevann, vann i elver eller innsjøer, ubeskyttede brønn eller flaskevann regnes ikke som en forbedret vannkilde. Kilde: UNICEF 2015.

⁹ Med forbedrede sanitetssystemer menes det her toaletter som er knyttet til et lukket system som fører til en septiktank, lukkede rør og lignende. Kilde: UNICEF 2015.

(UNDP_g). Mange mennesker i Haiti er med andre ord avhengige av denne støtten fra familie og venner i utlandet – ofte mennesker som har flyttet til USA eller Den Dominikanske Republikk. I tillegg er fordelingen av inntekten i Haiti svært ulik: 10 % av befolkningen tjener 47 % av inntekten, mens de fattigste 20 % bare tjente 1,1 % av inntekten (Dupuy 2010: 17 sq.).

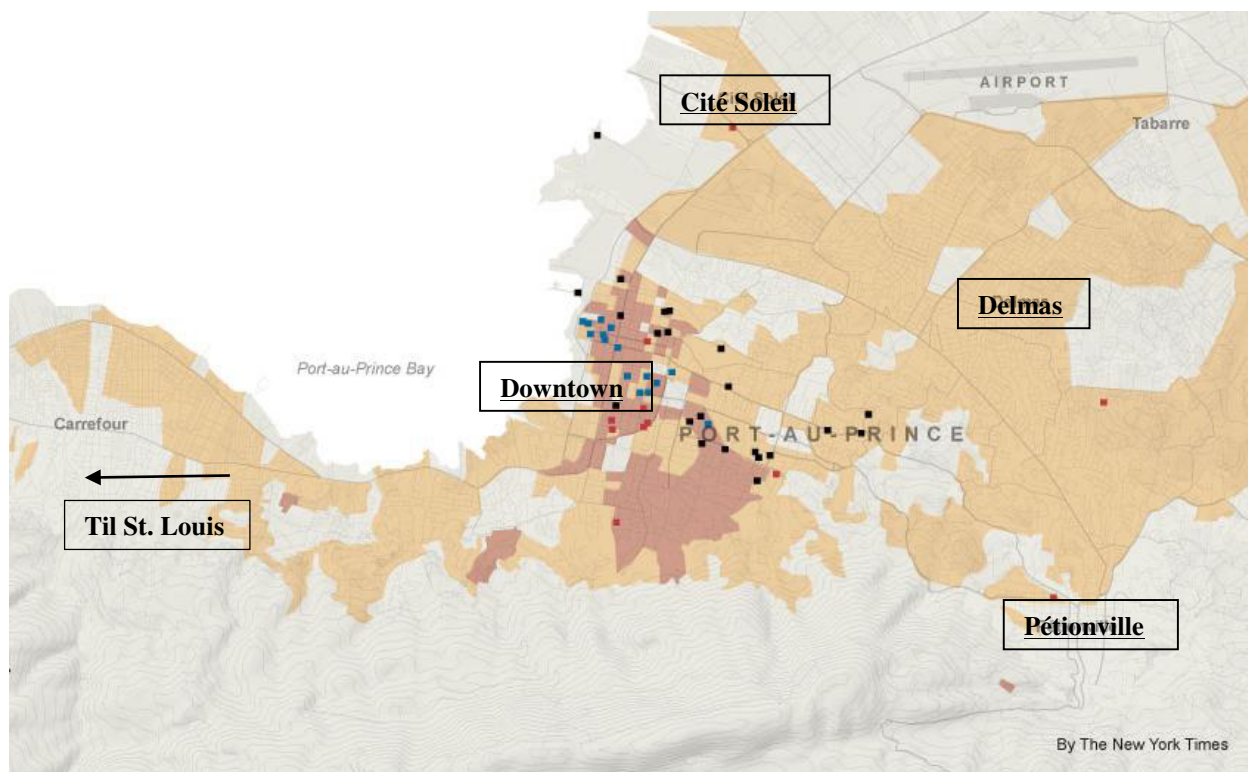
Haiti har i tillegg en stor utfordring når det gjelder avskoging. I 2010 var bare 4 % av Haiti skogkledd (UN 2013: 89), på samme øya, men på andre siden av grensen, var det i samme året 41 % (ibid. 61). Dette problemet har sin årsak blant annet i mangel på alternativer til fossilt brennstoff i Haiti. På grunn av fattigdom og oljeembargoen ble store mengder trær brukt til kullproduksjonen i Haiti (Diamond 2005: 341). I dag finnes det veldig lite skog i Haiti, men fortsatt lages nesten 80 % av energien i Haiti av fossile brennstoffer. Dette har naturlig nok også store konsekvenser for landbruket, siden få trær fører til mye erosjon og mye av den næringsrike jorden forsvinner. Bønder som har mistet landet sitt hogger igjen ned flere trær for å ha noe å leve av (Bohnet-Waldruff & Wiesner 2013).

Til sammen viser disse tallene at Haiti har havnet i en svært vanskelig situasjon som krever mye av landets befolkning.

2.1.3 Første inntrykk av Port-au-Prince

Hovedstaden Port-au-Prince ligger ved en bukt ved havet og sprer seg ut og oppover de nære fjellsidene. Byen er fylt av alt – mennesker, hus, biler, søppel, markeder, selgere. Kommer man med fly til Haiti, møter man landet for første gang ved flyplassen Toussaint Louverture International Airport, oppkalt etter lederen av den haitianske revolusjonen i 1791. Flyplassen med sine landingsbane og terminalbygningene som står langs banen ligger midt i byen, ikke langt unna bydelen Delmas 33. Her driver Prosjekt Haiti de fleste av prosjektene sine. Foran utgangen av flyplassen er det satt opp noen provisoriske gitter for å holde mennesker som venter på å hente noen litt unna. Til enhver tid står og sitter her kvinner og menn, rik og fattig, for å hente noen, for å selge noe, eller også for å forkynne. Varmen og udefinerte lukter ligger tungt over byen i slutten av juli 2014. Det er uvisst om det er kryddere, havet, alle bilene og menneske eller rett og slett søppelet som lukter. Kjører man fra flyplassen rett vestover, kommer man til den fattigste delen av hele Port-au-Prince, Cité Soleil. Følger man hovedvegen sørover kommer man forbi havneområdene på den ene siden og Downtown på den andre siden. I disse områdene kjører mennesker med penger og gode biler, som oss, nesten bare rett forbi. De svære markedene, omringet av søppel og matrester, små boder med tvilsom fersk fisk, mennesker som krysser

Kart av Port-au-Prince med skadene etter jordskjelvet. Mørke farger viser til områder med store skader. Det er mulig å se flyplassen, Cité Soleil, Downtown, Delmas og Pétionville. Prikker indikerer skadde offentlige bygg etter jordskjelvet. Kilde: New York Times 2010.

gatene med store salgskurver på hodene forsvinner raskt igjen. Lukten når oss aldri, klimaanlegget i bilen er jo på. I Downtown står husene tett i tett, men ikke så tett som før jordskjelvet. Her og der gaper tomme hull mellom husrekkene – her har det stått et hus før 12. januar 2010. Restene er ryddet bort, men tomrommene minner en om alle byggene som falt sammen. Og så ser man bygninger som er svart av røyk. Jeg ble fortalt at likene til de døde etter jordskjelvet ble brent der for å forhindre en epidemi.

Kjører man fra flyplassen i sør-østlig retning, kommer man til Delmas 33. Her er husene større, hovedvegene er fortsatt asfalterte, mens de mindre gatene er så ujevne grusveger at det selv med de store bilene med firhjulsdrift er en utfordring å komme seg forbi. Her, i en rolig sidegate, ligger skolen til Prosjekt Haiti og rett rundt hjørnet har gründerne leid et hus som de bor i når de er i Haiti. De fleste hus her har mur og høye jernporter, strømtilkoblingen er halvvegs stabil og husene har toaletter og dusjer tilkoblet kloakken. Ser man bare dette, så lurere man kanskje på hvorfor skolen ligger akkurat her – i et område der folk har råd til hus med strøm, murer og egne generatorer. Mellom disse husene finnes det små stier man ikke ville ha funnet på å bruke om man ikke visste hva som lå på andre enden. Bak de større murhusene, mye lengre nede, ligger mange andre små hus og hytter, rett ved siden av den åpne kloakken. For å komme seg over på

den andre siden uten å vasse gjennom kloakken ligger det noen godt plasserte flate steiner i vannet, som skolebarna går over hver morgen og som også vi brukte. Sjøppel flyter i vannet og har satt seg fast i kantene av kloakken, på bredden soler en stor purke seg med smågrisene. De husene som ligger nærmest kloakken blir ofte oversvømt av det skitne vannet når det regner mye. Husene her er ofte veldig

Slumområdet i Delmas. Her kommer mange Petit Troll-elever fra. Foto: Marie-Fleurine Olsen

små og står tett samlet, rommene er mørke og har en enkel innretning. Det er her de fleste elevene fra skolen kommer fra. Til tross for de utfordrende bo- og sanitærforhold finnes det mye glede på stiene blant disse husene og menneskene virker stolte av det de har.

Følger man vegen fra Delmas 33 oppover fjellsiden, kommer man til Pétionville. Her er det litt kjøligere, de fleste husene har høye murer rundt seg og de fleste som har penger, bor i dette nabolaget. De fleste ambassadene ligger her, det samme gjelder for de store luksushotellene, restaurantene og for hovedkvarterene til mange av bistandsorganisasjonene. I løpet av oppholdet mitt har jeg vært ganske mange ganger i Pétionville. Selv om man ikke bor her, så tilbyr området mange gjøremål for de rike beboerne av Port-au-Prince. Mye av maten ble kjøpt i det store supermarkedet Caribbean. Butikken er svær, iskald og tilbyr omtrent alle matvarer man kunne savne når man flytter fra et annet land til Haiti – til og med Wasa knekkebrød. Mens man nesten

Hyller med utvalget av rensedmidler i butikken Caribbean. Foto: Marie-Fleurine Olsen

Et marked langs gaten i Port-au-Prince. Foto: M.arie-Fleurine Olsen

ikke ser mennesker med lys hud på gatene i Port-au-Prince, så endrer dette bildet seg totalt når man står i Caribbean: Plutselig ser man overalt mennesker som mest sannsynlig ikke er haitianere, og de som antageligvis er haitiansk, er ofte *mulattos*. Det samme inntrykket får man i de store hotellene som ligger strødd over Pétionville. Også her er menneskene inne i hotellene veldig forskjellig fra menneskene foran hotellene.

En kveld besøkte jeg i lag med grunnleggerne og andre familiemedlemmer en restaurant i Pétionville for å møte andre norske kvinner, som alle jobbet innenfor bistand eller i lag med FN. Vi satt ute på en skjermet plass ved et stort rundt bord med hvit duk på, trærne var smykket med dråper av glass og et band spilte latinamerikansk musikk. Det var fullt mulig å glemme her at man i det hele tatt befant seg i Haiti. Også en del av samtalene rundt bordet var bemerkelsesverdig. Det ble sagt ting som «Jeg har aldri opplevd et land med mennesker som prøver så lite å komme videre. Haitianske menn er jo virkelig håpløse», men også «Vi skal dra noen dager til en strand ved XY – strendene i Karibia er jo helt nydelige!». Jeg lurte etter denne kvelden veldig på, hvordan et suksessfullt samarbeid mellom utenlandske og lokale parter skal fungere når det virker som om det finnes så lite tiltro til én av partene.

2.2 Finnsnes – en liten plass i Nord-Norge med et stort engasjement for Haiti

Størsteparten av Prosjekt Haitis støtte fra Norge er basert i Nord-Norge, der gründerne kommer fra. Den første støtten til organisasjonen kom fra området rundt Finnsnes i Lenvik-kommune i Troms, senere ble også Tromsø et viktig område for å rekruttere frivillige og midler. I dag finnes det også en gruppe av frivillige i Oslo. Hvor sterkt Prosjekt Haiti står i Nord-Norge, viser blant annet antallet avisartikler som Prosjekt Haiti er nevnt i siden 2004: I den Finnsnes-baserte avisen Troms Folkeblad har Prosjekt Haiti blitt nevnt hele 113 ganger, i de Tromsø-baserte avisene

Nordlys og iTromsø henholdsvis 69 og 57 ganger.¹⁰ Andre regionale og nasjonale aviser har nevnt organisasjonen i langt mindre grad.

Lenvik kommune ligger på fastlandet ved kysten, og delvis på øya Senja. Kommunen har cirka 11 500 innbyggere (SSB_b) og selve Finnsnes rundt 4500 innbyggere (SSB_a). Finnsnes danner kommunens sentrum, siden det er her rådhus, kulturhus, videregående skole, kjøpesenter, kino og lignende er samlet. Lenviks næringsliv baseres mye på fiskeri, jordbruk, næringsmiddel produksjon og jern- og metallindustri. I tillegg har Finnsnes rollen som et handelssentrum for regionen Midt-Troms (Dalfest i SNL, 2009). I tillegg til barnehager og barne- og ungdomskoler finnes det også to videregående skoler i kommunen, én av disse har et internasjonalt tilbud. Siden november 2007 kaller Finnsnes seg «Barnebyen Finnsnes» og satser på å forbedre barn og unges oppvekstvilkår på Finnsnes.¹¹ Ulike frivillige organisasjoner har grupper på Finnsnes, blant annet Redd Barna, Røde Kors, Frelsesarmeen og en frivillighetssentral. Går man gjennom Finnsnes blir det tydelig at Finnsnes ikke er en stor by: Nesten alt av betydning ligger sentrert rundt en hovedgate. Kjører man av E6 kommer man etter cirka 30 minutter til Finnsnes. Etter bare få minutter har man passert bensinstasjonene, rådhuset, bussterminalen, kjøpesenteret, hotellet, noen restauranter, de fleste matbutikkene og møbelsentrene og legger byen bak seg på tur mot Senja. Jeg har fått inntrykket av at mange innbyggere er veldig knyttet til byen og at størrelsen på byen og følelsen av tilknytningen til området fører til en by der «alle kjenner alle».

Fra Finnsnes kommer en lett til Tromsø etter en 2,5 timers biltur eller ved å ta Hurtigbåten som går mellom Tromsø og Harstad og som stopper på Finnsnes. I Tromsø ligger også det nærmeste sykehus etter sykehuset i Harstad, det nærmeste universitetet og den nærmeste større flyplassen etter Bardufoss. Mange innbyggere fra Lenvik drar til Tromsø for større handleturer som ikke lar seg gjennomføre på Finnsnes, som viser at det er en tett utveksling i det daglige mellom de to byene.

2.3 Bistand: internasjonalt og nasjonalt

I det følgende ønsker jeg å gi en kort oversikt over bistandsfeltet, med et spesielt fokus på bistand i Norge og bistand i Haiti, siden dette er de to mest relevante landene i denne oppgaven. Hverken Norge eller Haiti handler imidlertid uavhengig av utviklingen innenfor bistandsfeltet i resten av

---

¹⁰ Per 12.5.2015.

¹¹ Lenvik kommune: *Barnebyen Finnsnes*.

verden, derfor ønsker jeg å skrive noen innledende ord om den generelle utviklingen innenfor bistand på verdensbasis.

Vestlige stater grep i kolonitiden betydelig inn i andre land, som i dag ofte er såkalte bistandsland og misjonærer drev i den tiden skoler, sykehus og lignende. Men dagens bistand begynte først etter avkolonialiseringen og spesielt etter Andre verdenskrigen (Delvetere 2012: 51 sqq.). Det hersket en viss «ansvarsfølelse» i den vestlige verden ovenfor de tidligere koloniene, for det andre var verden etter den Andre verdenskrig delt i en vest- og en østblokk og bistand ble brukt for å få stater på den subjektivt sett rette siden (Nustad 2003: 47). På denne tiden sto spesielt idéen om at utvikling foregikk i trinn og at industristater var noen trinn foran de såkalte utviklingslandene sterkt. Ved å hjelpe disse landene på veg, kunne de nå samme trinnet som industristatene (ibid. 47 sq.). I starten var tanken at det meste av bistand skulle foregå via internasjonale organisasjoner som FN og lignende, men etter hvert ble bistanden mer og mer nasjonalisert (Simensen 2003: 15 sq.). Mange stater ga spesielt mye bistand til sine tidligere kolonier – Frankrike har for eksempel alltid gitt mye penger til sine tidligere kolonier i Øst-Afrika, mens for eksempel Belgia engasjerte seg mye i Kongo (OECD – DAC 2014). I tillegg spilte geografisk nærhet en rolle, som for eksempel forklarer USAs interesse i Karibia, som ble ansett som deres innflytelsessfære. Etter slutten av den kalde krigen endret også bistand seg. Bistand handlet ikke lenger i stor grad om å gi et initiativ til å være på den «rette» siden, men ble nå ansett som instrument for å få innflytelse på stater, for eksempel for å fremme demokratisering. Etter den kalde krigen gikk det i tillegg en neoliberal bølge gjennom verden. Bistand handlet nå ikke lenger i hovedsak om humanitær hjelp, men hadde et mye sterkere økonomisk preg (Pierre-Louis 2011: 191). Etter erfaringer med bistandsmidler som ble gitt til korruperte stater og som aldri kom fram til de som trengte det, kom sivilsamfunnet mer i fokus av bistand (Liland & Kjerland 2003: 77 sqq.). I stedet for å gi midlene direkte til stater, ble pengene gitt direkte til enkelte sårbare befolkningsgrupper, i økende grad med private NGO som mellomledd. Mens målet med dette var å nå de menneskene med størst behov for støtte, kritiserer mange forfattere (f. eks. Nustad 2003) at dette har ført til en svekkelse av statene i bistandsland, noe som har alvorlige konsekvenser for statens videre utvikling.

2.3.1 Norge som bistandsland

Selv om Norge ikke hadde offisielle kolonier, så var nordmenn likevel aktive i koloniale områder og kan på et vis også anses som en tidligere kolonialmakt (Nustad 2003: 16 sqq.). Norske misjonærer har engasjert seg siden 1800-tallet i en form for bistand (Liland & Kjerland 2003:

237), men man kan si at norsk utviklingshjelp startet i 1952, da det norske Stortinget bevilget et fond for å hjelpe «*underutviklede områder*» (Eriksen 1987: 11). Etter et tiår med moderat bistandsarbeid, startet det norske Utenriksdepartementet i 1962 organisasjonen Norsk Utviklingshjelp, som er kjent som Norad i dag. Samme året vedtok Norsk Utviklingshjelp at midler kunne gis til private organisasjoner, slik at disse kunne bruke pengene på bistandsprosjekter. Dette var begynnelsen på privat bistand, finansiert gjennom den norske staten (Tvedt 2003: 81). Tanken bak dette var å få en bredere støtte i befolkningen for bistand. Dette fungerte bra på mange måter: I løpet av 70- og 80-tallet ble bistandshjelp mer og mer en del av norsk hverdag. Det ble populært å holde basarer for «*de sultne i Afrika*» (Ruud & Kjerland 2003: 264 sq.). Man hadde u-landsdager på skolene, det ble samlet inn penger, byer hadde vennskapsbyer i utlandet og lignende (ibid.). Også i tall vises det, hvor sterkt privat engasjement for bistand vokste i løpet av årene. Mens staten i 1963 støttet tre private organisasjoner med tre millioner kroner, så ble det i 2003 fordelt tre milliarder kroner til 150 forskjellige organisasjoner. På 60-tallet gikk 5 % av statens bistandsbudsjett til private organisasjoner, på 2000-tallet over halvparten (Tvedt 2003: 79 sq.). Bistand i Norge vokste og vokste (ikke uavhengig av det norske «*oljeeventyret*», og det ellers ganske beskjedne Norge ble oftere og oftere kalt en «*humanitær stormakt*» (Simensen 2003: 273 sq.). På mange vis var det private engasjementet innenfor bistand også veldig nyttig for Norge: I politisk følsomme områder, der staten Norge ikke kunne engasjere seg selv, kunne bistand kanaliseres gjennom private organisasjoner, uten offisiell norsk innblanding (Tvedt 2003: 84 sq.). Denne privatiseringen av bistand var imidlertid ikke en unik norsk utvikling, men var i samsvar med en neoliberal bølge i verden, der maksimen «*big government is bad government*» gjaldt (ibid.). Samtidig som Norsk Utviklingshjelp – senere Norad – kanaliserte mer og mer midler gjennom private organisasjoner, ble statens retningslinjer for bruken av pengene og organisasjonenes regnskap og styring nøyere (ibid. 102). Staten støttet altså ikke bare privat bistand mer, men kontrollerte også denne formen for bistand nøyere (ibid.) Også i Norge kom sivilsamfunnet sterkere i fokus for bistand. Dermed ble private organisasjoner viktigere for Norad, siden Norad antok at disse organisasjonene hadde bedre muligheter for å nå nettopp dette sivilsamfunnet (Liland & Kjerland 2003: 237). I 2014 brukte Norad 31,6 milliarder kroner på bistand. 14,3 milliarder kroner av dette budsjettet gikk til multilaterale organisasjoner som FN og Verdensbanken, litt over fire milliarder kroner til norske ikke-statlige organisasjoner. Omtrent 2,5 milliarder kroner gikk til internasjonale eller lokale ikke-statlige organisasjoner. Rundt ti milliarder kroner gikk til offentlig sektor, både i Norge, i andre giverland og i mottakerland,

resten til andre formål, offentlig-privat samarbeid og lignende.¹² I Sundvolden-erklæringen fra 2013 erklærte den nåværende regjeringen følgende fokus for norsk bistandssamarbeid: «Økt demokratisering, realisering av menneskerettighetene og til at mennesker kan arbeide seg varig ut av fattigdom» (Regjeringen 2013: 71). Her inngår det en spesiell satsing på utdanning og helse, i tillegg til et økt engasjement for klima og nødhjelp. Norad har valgt tolv såkalte fokusland der norsk innsats skal styrkes videre i – Haiti har nå blitt et av disse tolv landene, og ett av fem land som ligger utenfor Afrika (Norad 2014).

2.3.2 Bistand og internasjonale intervensjoner i Haiti

Etter at Haiti ble uavhengig i 1804 ble Haiti mer og mer utarmet. Dette kan ha forskjellige årsaker: Haitis erstatningsbetalinger til Frankrike, den internasjonale isolasjonen av Haiti, mangelen på lærere og vanskeligheter med å importere varer på grunn av embargoen mot Haiti er noen mulige grunner (Pierre-Louis 2011: 187 sqq.). USA bygget mye infrastruktur under den amerikanske okkupasjonen fra 1915-1934, men først fra 1971, da Jean Claude Duvalier ble president etter at faren hans døde og Haitis økonomi ble fortløpende dårligere, fikk utenlandske NGO en større betydning i Haiti. Dette hang også sammen med at det internasjonale samfunnet ikke stolte på det haitianske regimet og prøvde å unngå å gi penger direkte til staten. Gjennom å finansiere NGO kunne staten omgås, samtidig som hjelpen til Haiti ikke stoppet. Antallet NGO har siden da bare steget. I 1984 fantes det rundt 200 til 300 forskjellige NGO i Haiti, i 1994 var det allerede rundt 800 og i 2010 skriver forskjellige kilder om så mye som 10 000 NGO – mens bare 500 av disse er offisielt registrert i Haiti (ibid. 190). Det kan antas at dette tallet har steget enda mer etter jordskjelvet i 2010.

Den haitianske staten har liten oversikt over hvilke NGO som finnes i landet og hvor de jobber og med hva – og mange NGO mener ikke at de må redegjøre deres arbeid ovenfor staten, siden pengene de bruker ikke kommer derfra. De fleste NGO har større behov å redegjøre arbeidet sitt ovenfor giverne og hjemlandene sine (ibid. 193).

NGO har altså blitt en stadig viktigere del av Haitis nyere historie og Haitis største bistandsgiver er USAID. Men også andre kjente internasjonale organisasjoner som Save the Children, World Vision og CARE er aktive i Haiti (ibid. 193 sqq.). CARE satte for eksempel i gang en del prosjekter for å bygge ut infrastrukturen i Haiti på 70-tallet. Alle som deltok i å bygge veger og annen infrastruktur, ble betalt med mat som ble importert fra USA og andre land. Dette førte til

---

¹² Norad: Norsk bistand i tall.

at bønder ikke lenger kunne leve av sine åkre, siden den importerte maten var billigere. En av konsekvensene av dette var en stor tilflytning av befolkningen fra landsbyer til Port-au-Prince for å finne arbeid der. Men etterhvert ble tilbudet på arbeidskraft for infrastrukturprosjektene større enn etterspørselen og NGOene kunne ikke lenger ansette alle. Dette førte til enda større fattigdom i befolkningen (ibid. 196). Pierre-Louis mener at dette også var en grunn for de mange båtflyktningene som prøvde å komme seg over havet til USA.

Mens Haiti på 70-tallet importerte rundt 19 % av maten, så importerte Haiti i 2010 51 % av maten og er dermed i dag betydelig mer avhengig av import for å overleve enn før (Dupuy 2010: 17). En annen grunn til at mange bønder forlot jorda si var utbruddet av afrikansk svineinfluensa i 1978 (se kap. 2.1.1). Grisene var for mange bønder en «sparegris», og tapet av grisene og den alt for lave erstatningen, alt for sent, førte til at mange bønder måtte flytte til byene (Ebert 1985).

I tillegg arbeidet mange NGO i hovedsak i Port-au-Prince og noen andre større byer. I håp om å få hjelp forlot derfor enda flere mennesker landsbyene og flyttet til hovedstaden. Port-au-Prince vokste i bølgen av neoliberalismen fra rundt 700 000 innbyggere i 1950 til nesten tre millioner innbyggere i 2008 (Dupuy 2010: 17). Samtidig begynte mye bistand å være rettet *mot* staten istedenfor å være tenkt for å styrke staten. Dette hang sammen med en internasjonal trend til å la NGO jobbe mer med sivilsamfunnet og bruke NGO som endringsagenter istedenfor å støtte stater direkte, noe som kan ha hatt både positive og negative effekter – negativ spesielt i henhold til en svakere haitiansk stat. Som for eksempel Dupuy (2010: 18) påpeker, hadde det derimot ikke vært rett å si at alle NGO er del av denne tendensen – det finnes også mange grasrot-NGO som stiller seg imot denne neoliberalistiske trenden.

Norad begynte å støtte Haiti i 1980, men fram til midten av 90-tallet lå beløpene stort sett på noen få 100 000 kroner. Først fra 1994 økte beløpene nesten hvert år betydelig, toppet i 2010, der Haiti etter jordskjelvet fikk over 400 millioner kroner gjennom ulike kanaler. I 2014 har Norge gitt alt i alt 89,3 millioner kroner til Haiti – med avstand minst støtte i forhold til det Norad gir til sine andre elleve fokusland.¹³ 24,7 millioner av midlene ble gitt gjennom norske private organisasjoner som Prosjekt Haiti.¹⁴ Norads overordnede retningslinjer de siste årene er tilpasset den internasjonale trenden med å ikke jobbe for å styrke staten, men å konsentrere seg på initiativer i og for befolkningen. I Norads nyeste rapport om Haiti (8/2014: 41) tematiseres imidlertid også problematikken med dette: «*Norway's de facto choices not to articulate an*

---

¹³ Dette kan henge sammen med at Haiti først nylig har blitt et av Norads fokusland.

¹⁴ Norad: Norsk bistand i tall.

intended overall impact, not to invest more directly in statebuilding and not to explicitly and systematically articulate the risks that were recognised [...] and the non-production of a hand-over plan to [the Government of Haiti], have diluted the programme's chances for sustainable impact.»

2.4 Om Prosjekt Haiti

Prosjekt Haiti ble startet i år 2000 som en stiftelse av den norske gründeren, hennes haitianske ektemann og hennes tremenning. Stiftelsen samlet inn nok penger i gründernes hjemby Finnsnes for å kunne starte en liten skole i Port-au-Prince – i det samme fattige nabolaget der Prosjekt Haitis haitianske grunnleggeren har vokst opp i. De første årene ble Prosjekt Haiti bare drevet gjennom private pengegaver, fra 2008 er organisasjonen delvis også finansiert gjennom Norad. Skolen i Port-au-Prince vokste litt hvert år, fram til den nådde dagens 100 elever. Etter hvert startet stiftelsen flere andre prosjekter: Først ble Prosjekt Haiti utvidet med kvinnenettverket *Manman Troll* for mødrene til elevene på skolen. Etter hvert ble nettverket også åpnet opp for alle kvinner i nabolaget. Da elevene fra *Petit Troll* begynte å gå på videregående skoler, startet organisasjonen en ungdomsklubb, *Etap Jenès*, for å holde kontakt med de tidligere elevene. Også *Manman Troll* ble utvidet og gjennomfører nå også kurs innenfor entreprenørskap og lignende. Så startet Prosjekt Haiti en skjønnhetssalong, *Studio Manman Troll* og en systue, *Atelie Manman Troll*, og et bakeri, *Manman Troll Boulanjé*. Mens alle disse aktivitetene har foregått i området rundt skolen i Port-au-Prince, har Prosjekt Haiti i 2011 utvidet aktivitetene sine til Saint Louis du Sud¹⁵ lengre sør i Haiti. 2011 ble Prosjekt Haitis andre skole bygget, denne har i dag 200 elever. I dag har Prosjekt Haiti 46 haitianske ansatte, i tillegg er gründeren siden 2011 ansatt som daglig leder av Prosjekt Haiti.

---

¹⁵ Videre skriver jeg bare St. Louis når jeg mener Saint Louis du Sud. Det finnes også et Saint Louis du Nord lengre nord i Haiti.

3 Analytiske perspektiver

Denne oppgaven er sterkt empirisk preget, men behøver likevel en teoretisk bakgrunn som Prosjekt Haiti kan ses i kontekst av. I den følgende delen ønsker jeg å definere Prosjekt Haitis organisasjonsform nærmere og å forklare hva som anses som frivillighet. Det tredje underkapitlet omhandler kunnskap og forskjellige former for teorier om kunnskap. I det to siste kapitlene reflekterer jeg rundt begrepene nettverk, makt og relasjoner, samt deres konkrete betydning for bistand.

3.1 NGO, CBO, TNGO? Om å definere Prosjekt Haiti

Det finnes et mangfold av organisasjoner i verden som bruker tid og penger på å organisere og gjennomføre bistandsprosjekter. Og det finnes nesten like mange forskjellige fremgangsmåter og navn for disse organisasjonene. I denne oppgaven konsentrer jeg meg om de organisasjonene som ikke er offentlige, og som derfor ofte omtales ganske generelt som NGO – *Non-Governmental Organization*. Men siden kravet for å være en NGO bare er at organisasjonen ikke er drevet av en stat og til vanlig også at organisasjonen ikke drives for profitt, så kan dette i teorien til og med omfatte terrororganisasjoner eller lignende. Likevel brukes det ofte begrepet NGO for å gjøre tydelig at det er en organisasjonen som jobber med den ene eller andre formen for bistand i inn- eller utland. Verdensbanken definerer NGO som følgende: «*Private organizations that pursue activities to relieve suffering, promote the interests of the poor, protect the environment, provide basic social services or undertake community development*» (Malena 1995: 7). Det er mulig å dele NGO inn i operasjonelle og «*advocacy*»-NGO. Mens operasjonelle NGO jobber med å organisere og gjennomføre utviklingsrelaterte prosjekter, så er «*advocacy*»-NGO opptatt av å skape bevissthet rundt et spesielt tema (ibid. 14). Siden organisasjonen jeg har forsket på kan defineres som en operasjonell organisasjon, ønsker jeg å rette oppmerksomheten mer mot forskjellige typer operasjonelle organisasjoner – selv om spesielt større organisasjoner ofte jobber med begge deler. Her kan for eksempel Redd Barna nevnes som eksempel: Redd Barna jobber med å skape oppmerksomhet om barnerettighetene, men iverksetter også forskjellige prosjekter over hele verden.

Operasjonelle organisasjoner kan deles inn i nødhjelpsorganisasjoner og langsiktige utviklingsorganisasjoner. Mens de første hjelper akutt etter for eksempel katastrofer, jobber sistnevnte over et langt tidsrom i et område (Lawry 2009: 24). Verdensbanken bruker en annen inndeling av NGO: *samfunnsbaserte*, *nasjonale* og *internasjonale* organisasjoner. Mens *samfunnsbaserte*

organisasjoner jobber i små lokalt begrensede områder, så jobber *nasjonale* organisasjoner i et spesifikt land. Som *internasjonale* organisasjoner anses organisasjoner som jobber i mer enn ett land – ofte organisasjoner med et hovedkontor i et industriland og prosjekter i flere mottakerland (Malena 1995: 14). Samfunnsbaserte organisasjoner, eller «*community-based organizations*» (CBOs) har blitt veldig populære å samarbeide med i løpet av de siste tiårene, etter at fokuset innenfor bistandsfeltet har skiftet mer fra stater til sivilsamfunnet (se kap. 2.3). Mens nasjonale og internasjonale organisasjoner ofte planlegger prosjekter, så er CBOs ofte grasrot-organisasjoner som består av medlemmer som et prosjekt er rettet mot. Edmonds definerer grasrotorganisasjoner som «*organizations which both come from, and are accountable to their communities*» (Edmonds 2013: 447). Det er ikke så lett å plassere Prosjekt Haiti i en av disse kategoriene. Mye av organisasjonen minner om en CBO, spesielt siden områdene Prosjekt Haiti jobber i er hjemmeplassen til en av gründerne, men samtidig er Prosjekt Haiti registrert i Norge og samler inn pengene sine her. Selv om Prosjekt Haiti jobber uten et skikkelig hovedkontor, så kan det likevel sies at mye av den offisielle planleggingen foregår i Norge, mens prosjektene utføres i Haiti. Dette er egentlig en egenskap som WHO tilskriver internasjonale organisasjoner (INGO) (Malena 1995: 14.).

Det svenske International NGO Training and Research Center (INTRAC) har i et paper fra 2006 brukt begrepet Trans-national NGO (TNNGO) og definert disse som følgende: «*Typically, in addition to a headquarters [sic!], they have fundraising branches in Northern countries and operations in Southern countries. The country offices are not autonomous, but rather branches of the central HQ's strategy. [...] Many of these organisations use child sponsorship as an extremely effective fundraising mechanism, and have been expanding to new donor countries in recent years*» (Lönnqvist 2006: 1). Dette lite brukte begrepet passer på mange vis bra for Prosjekt Haiti: Organisasjonen er registrert både i Norge og Haiti, får støtte fra NORAD, hadde i alle fall i starten et fadder-program for å få nok penger til skolen og bruker disse pengene utelukkende i Haiti. Dermed er Prosjekt Haiti en organisasjon som er tilpasset aktuelle trender innenfor bistand, og passer godt til dagens økt fokus på å ta i bruk små private organisasjoner for å gjennomføre bistand.

Et annet relevant begrep for å beskrive Prosjekt Haiti finnes hos Eric Heuser. Han skriver i en artikkel om «*small-scale aid workers*» i Indonesia og betegner med dette begrepet aktører som jobber i små lokale organisasjoner, som ofte er finansiert privat og som fokuserer på temaer som menneskerettigheter, utdanning, kvinnerettigheter og lignende. De fleste ansatte i slike organisasjoner, sier Heuser, er fra mottakerlandet, mens noen få ansatte er fra vestlige land. I tillegg

føler både lokale og utenlandske ansatte at de jobber i en veldig uformell setting med flate strukturer. (Heuser 2012: 1424 sq.). Dette passer godt til Prosjekt Haiti, som er en liten organisasjon der organisasjonens daglig leder er den eneste ansatte som ikke er fra Haiti og der størrelsen ikke krever alt for faste strukturer. Samtidig har Prosjekt Haiti også en norsk dimensjon, noe som Heuser i sin definisjon ikke fokuserer på.

3.2 Hva er frivillighet?

Prosjekt Haiti er på mange forskjellige vis basert på frivillighet – både for å gjennomføre aksjoner i Norge, for å samle inn midler i Norge og for å gjennomføre prosjekter i Haiti. Men hva menes egentlig med frivillighet i denne sammenhengen?

Frivillighet har i Norge ingen klar definisjon, men regjeringens arbeidsgruppe for frivillig arbeid foreslår at en definisjon sentrerer rundt at all arbeid innen frivillighet ikke er fortjenestebasert (St.meld. nr. 39: 25). John-Hopkins-prosjektet, som også siteres i samme stortingsmeldingen, definerer frivillighet gjennom fem sentrale punkter: Det handler om a) en organisert aktivitet, som er b) privat og ikke offentlig styrt, som c) ikke i hovedsak har et kommersielt formål, som er d) selvstyrt og e) frivillig – altså ikke lovpålagt eller forpliktende (ibid. 28). NGO regnes som regel som frivillige organisasjoner, men siden mange NGO finansieres (delvis) gjennom Norad og dermed også delvis retter seg etter statlige føringer settes det ofte spørsmålstegn ved hvorvidt *Non-Governmental Organizations* virkelig er «*non-governmental*» og dermed også ved Hopkinsundersøkelsen definisjon om at en organisasjon må være privat styrt. Hvis man går etter disse definisjonene av frivillighet, så er følgelig en frivillig enhver person som engasjerer seg uten forpliktelse i en organisasjon som faller under en av de ovenfor nevnte kategoriene.

Wollebæk & Sivesind (2010: 21) definerer frivillig arbeid som følgende:

«Med frivillig arbeid mener vi arbeid du utfører for andre enn familie og nære venner, uten at du får vanlig lønn for dette. Her spørres det bare om frivillig, ulønnet arbeidsinnsats for frivillige organisasjoner, samt kultur- og velferdstjenester drevet av frivillige organisasjoner. Vi regner arbeidet som ulønnet selv om du har fått en viss godtgjørelse for utgifter eller har mottatt en indre, symbolsk betaling.»

I stortingsmeldingen står det at frivillighet ofte handler om at «*de frivillige forholder seg til noe som er nært, lokalt og oversiktlig*» (St.meld. nr. 39: 20). De frivillige føler et slags eierskap ovenfor organisasjonen og alle aktiviteter blir styrt av de frivillige selv, ikke fra noen utenfor

organisasjonen. I stortingsmeldingen beskrives det som følgende: «*Dette er en sentral egenskap ved organisasjonene – lokale foreninger og lag eies av medlemmene og de aktive i fellesskap*» (ibid.).

Frivillighet har endret seg i løpet av de siste tiårene i Norge. Før var det langt mer vanlig å være tilknyttet en bestemt organisasjon over langt tid. Mange unge foretrekker derimot i dag å engasjere seg mer uforpliktende: «*De nye nettverkene, de mer uformelle, ubyråkratiske og flyktige strukturene som retter seg mot enkeltsaker, er ofte like viktige*» (ibid.).

Frivillighet har tradisjonelt stått sterkt i Norge og i 2009 ble det utført nesten 200 millioner timer frivillig arbeid i Norge av 48 % av den norske befolkningen (Wollebæk & Sivesind 2010: 22). Likevel har andelen av nordmenn som har engasjert seg frivillig gått betydelig ned i løpet av de siste årene, spesielt i gruppen i alder mellom 16 og 24 (45 % til 39 %) og i gruppen i alderen mellom 25 og 49 (56 % til 50 %) (ibid. 35). Dette er to aldersgrupper, som etter mitt inntrykk er svært viktige for Prosjekt Haiti: Mange av de frivillige i Tromsø er studenter og mange av de andre frivillige er i samme alderen som gründerne og dermed innenfor de gruppene der engasjementet har gått ned mest.

3.3 Kunnskap i og om bistandsfeltet

Kunnskap er i høyeste grad relevant for å kunne gjennomføre bistandsprosjekter som fører til de ønskede resultatene. Det er både kunnskap om områdene prosjektene gjennomføres, om prosjektplanlegging, om det internasjonale bistandsfeltet og så videre som er viktig. I det følgende ønsker jeg derfor å gå inn på noen teoretiske perspektiver på kunnskap som er relevante for denne oppgaven.

Generelt er kunnskap et felt som det er blitt skrevet mye om i løpet av de siste tiårene. Dette blir ofte forklart med overgangen fra et industrisamfunn til et informasjonssamfunn, der kunnskap har fått en ny verdi (Lyon 1988: ix) og der forskjellige former for management av kunnskap har fått mye oppmerksomhet fra bedrifter (Del Giudice et al. 2012).

Patriotta (2004: 5) skriver at «*human knowing is a relational phenomenon; it is essentially about world making [...]. As such it can only be understood in the presence of an organized world that defines and gives meaning to a particular mode of existence*».

Kunnskap eksisterer altså ikke for seg selv, men alltid i forhold til omverden og bidrar til å skape den verden vi beveger oss i.

I det følgende avsnittet tar jeg kort opp to måter å omtale kunnskap på, som jeg mener kan være nyttige her: Polanyis begrep «taus kunnskap» og Harways begrep «situerte kunnskaper», fulgt av Owares begrep «situert bistand», som baserer på Haraways tanker rundt situerte kunnskaper.

Taus kunnskap

Et ofte brukt begrep for å beskrive kunnskap ble innført i 1966 av Michael Polanyi. I boka «*The Tacit Dimension*» bruker han «*tacit knowledge*», eller taus kunnskap, som motsetning til eksplisitt kunnskap (Polanyi 2009 [1966]). Mens eksplisitt kunnskap – som for eksempel at Haitis hovedstad er Port-au-Prince – er lett å lære bort og å forklare, er taus kunnskap mer intuitivt og ikke så lett å lære bort. To eksempler for intuitivt kunnskap kan være å sykle eller å snakke et språk. Det finnes regler for dette, men disse reglene hjelper lite om kunnskapen ikke har blitt til taus kunnskap som man bruker helt automatisk. Mye av kunnskapen om hvordan en oppfører seg i en spesiell setting og kulturelle sammenheng har mennesker lært seg helt automatisk under oppveksten og disse har dermed blitt til taus kunnskap – med Polanyis ord: «*We can know more than we can tell*» (ibid. 4). På grunn av denne maksimen har mange kunnskapsintensive bedrifter brukt ressurser for å utvikle strategier som gjør det lettere å transformere taus kunnskap til eksplisitt kunnskap (Patriotta 2004: 6 sqq.).

Situerte kunnskaper

Mens Polanyi fokuserte mer på organisering av kunnskap, er Donna Haraway mer opptatt av måten kunnskap blir produsert på. Hun lanserte på 80-tallet begrepet «*situated knowledges*» (Haraway 1988). Haraway kritiserer maksimen om at det finnes objektiv kunnskap. Denne såkalte objektiviteten gjenspeiler bare synet til den hvite mannen, mener hun. Hun argumenterer at det ikke finnes en «*gaze from nowhere*» (ibid. 581), men at alle mennesker ser fra et spesifikt ståsted. Hun kritiserer dermed oppfatningen om at vitenskap kan være objektivt og poengterer at kunnskap alltid kommer fra en plass. Hun legger vekt på forbindelsen mellom rom (*space*), makt og kunnskap. Ikke bare innholdet av vitenskap har betydning, også hvor kunnskap blir produsert, av hvem kunnskapen blir produsert og hva som er målet med å produsere denne kunnskapen er av betydning. All kunnskap, skriver Haraway, er dermed avhengig av konteksten den produseres i. For Haraway, som forsker mye på kjønn, betyr det for eksempel at produksjonen av kunnskap hos kvinner og menn ikke er like og at deres kunnskap dermed er situert. Kunnskap eksisterer ikke uavhengig av produsenten av kunnskapen.

Situert bistand

Basert på Haraways tanker rundt situert kunnskap lanserte Percy Oware (2005) begrepet «*situated development*», på norsk, «situert bistand». Situert bistand følger Haraways antagelser om at all kunnskap er situert – og dette overfører Oware til bistandsverden. Han definerer situert bistand som følgende:

«Situated development, [...] is all about the cultural dimension of development. Its interest is in the people's identity, ideas, norms, values, praxes, cosmology and decision-making systems, which, in totality, are the driving force behind the way they address challenges in their natural or physical environment. Culture, as part of the tool-kit of development, puts the spotlight on people's aspirations, innovations and adaptations in a given space and time. As a policy option, too, it challenges the embedded universalism and the disciplinary absolutisms in knowledge construction and applications.» (Oware 2005:104)

Som ved annen form for kunnskap så er også kunnskapen innenfor bistandsfeltet og om bistand situert og avhengig av kultur, praksis, idéer og lignende. Kunnskapen er preget av hvem man er, hvor man kommer fra, hvor man befinner seg, og hvilken mål man har.

Både hvor kunnskap kommer fra, hvordan den organiseres og hvordan den anvendes kunnskapen påvirker bistandsfeltet er aspekter ved kunnskap som er av relevans for Prosjekt Haiti og dermed også for denne oppgaven.

3.4 Nettverk og makt i bistand

Bistand er et felt der nettverk spiller en stor rolle og de færreste bistandsprosjektene kan gjennomføres uten å være del av et større bistandsnettverk. Bistand er også et felt der makt er et relevant tema: I de nettverkene bistand produseres, treffes givere og mottakere, rike land og fattige land og mennesker med veldig forskjellige muligheter i livet. Bistand handler i stor grad om fordeling av penger for å finansiere prosjekter og derfor spiller makt, nettverk og relasjoner en viktig rolle. Oftest er det den parten som fordeler pengene i et bistandsprosjekt som kan utøve mer makt enn de som mottar pengene (Groves & Hinton 2004: 12). Mottakerne er ofte avhengig av én enkelt donor, noe som øker maktforskjellen og en mulig avhengighet (O'Dwyler 2005: 285).

I det følgende ønsker jeg derfor å gi en kort oversikt og begrepene nettverk, «*chains*», og makt etter Weber og Foucault. I tillegg beskriver jeg hvordan et typisk formalisert bistandsnettverk er bygget opp.

Nettverk

Bruker man Manuel Castells mest grunnleggende og vide definisjon av nettverk, så består et nettverk av forskjellige punkter som er knyttet til hverandre (Castells 2010: 501) Følger man denne definisjonen så oppstår et nettverk uavhengig av formen forbindelsene mellom punktene har. Det kan være tette personlige bånd, institusjonaliserte relasjoner, forbindelser som oppstår gjennom utveksling av varer og lignende.

Når det brukes begrepet nettverk i sammenheng med organisasjoner eller bedrifter, så menes derimot ofte mer eller mindre formelle forbindelser mellom aktører som koopererer eller konkurrerer med hverandre (Vervest et al. 2005: 5).

«Chains»

Det er mulig å differensiere nettverk fra såkalte «*chains*», eller kjeder, som for eksempel Michael Porter skrev om i 1985. Porter fokuserer på verdikjeder i et firma, der varer beveger seg langs en kjede og vinner verdi i løpet av dette (Porter 1985: 33 sqq.). Mens bevegelsene i en kjede går langs en fast rute, er nettverk mer fleksible. I nettverk kan forbindelsene oppstå på flere nivåer, i flere retninger og kan være mer flyktige. En kjede er etter Porters forståelse mer statisk (Vervest et al. 2005: 5). Etter Castells definisjon er derimot også en slik kjede et nettverk – selv om det er store forskjeller mellom Porters verdikjede og for eksempel et uformelt nettverk i en vennekrets.

Max Weber om makt

I bistandsfeltet, der det ofte er store forskjeller mellom givere og mottakere, er makt i høyeste grad et relevant aspekt.

En kjent og i dette tilfellet nyttig definisjon av makt er Max Webers definisjon at makt er «*ett eller flere menneskers sjanse til å sette igjennom sin egen vilje i det sosiale samkvem, og det selv om andre deltakere i det kollektive liv skulle gjøre motstand*» (Weber 1971: 53). Makt er, med andre ord, relasjonell (Neumann 2003: 7), det oppstår i samspill mellom mennesker. Også Foucault påpeker maktens relasjonell aspekt. Han gir ingen klar definisjon, men mener at makt

ikke kan måles eller lokaliseres og at den bare eksisterer i handling (Alvesson & Sköldberg 2009: 251 sq.). Dette gjør at makt er overalt, siden den oppstår i hvert øyeblikk (Sandmo 1999: 88).

Foucault om makt og kunnskap

Foucault knytter makt i tillegg tett opp mot kunnskap. De er ikke det samme, men kunnskap er en basis for makt og makt produserer ny kunnskap (Alvesson & Sköldberg 2009: 254). Samtidig er forholdet mellom makt og kunnskap ustabil, kompleks og dynamisk (ibid. 255). Resultatet av forholdet mellom makt og kunnskap er at kunnskap aldri kan være ren eller uskyldig – den må alltid sees i forhold til makt (ibid.).

I denne oppgaven ønsker jeg å anse makt spesielt som en ulikhet i mulighetene for å bestemme i et samarbeid mellom to organisasjoner, eller givere og mottakere, som ofte fører til ensidig avhengighet for mottakeren av giveren. Ofte er denne avhengigheten også tosidig, siden organisasjoner som Prosjekt Haiti er både mottaker og giver og dermed i utgangspunkt både den som er avhengig og den som bestemmer.

Formaliserte nettverk i bistandsfeltet

De fleste pengene innenfor bistand beveger seg langs en kjede i et stort formalisert nettverk, som er ganske likt i alle land og for alle organisasjoner. Denne formen for nettverk ligner veldig på de av Michael Porter (1985) beskrevne kjeder der varer – og i dette tilfelle pengene – beveger seg langs en fast rute i en retning. Forskjellen fra Porters verdikjeder er derimot at denne bevegelsen langs et nettverk ikke skaper en større verdi. Staten får skatt, som går til finansministeriet. Finansdepartementet fordeler pengene i samsvar med statsbudsjettet til det nasjonale bistandsdirektoratet, i Norge altså til Norad. Norad igjen fordeler pengene videre, både til andre stater, til internasjonale organisasjoner som Verdensbanken eller UNDP og til private norske eller utenlandske organisasjoner (NGO).

I denne oppgaven er de pengene mest relevante som betales til nasjonale NGO for så å bli fordelt videre i andre land. Disse NGO gjennomfører enten prosjektene i andre land eller gir pengene til lokale organisasjoner som gjennomfører prosjektene på premissene til de NGO som finansierer prosjektene (Eyben 2006: 1 sq.). Mange av disse lokale NGO er helt avhengig av pengene fra donorene sine (O'Dwyler 2005: 285) og det samme gjelder for giver-NGO som er avhengig av å få penger fra Norad og lignende statlige organisasjoner. Dette fører ofte til en veldig ulik og skjev

fordeling av makt, som igjen kan forhindre at organisasjonen lærer for kommende prosjekter. Dette kan igjen gjør det vanskeligere å få til sosiale endringer (Eyben 2006: 1).

Jeg ønsker i denne oppgaven også å trekke en skillelinje mellom nettverk og relasjoner. Det er mulig å si at enhver forbindelse i et nettverk også er en relasjon. Jeg definerer relasjoner i denne oppgaven som tette personlige bånd mellom mennesker, i mange tilfeller et vennskap mellom mennesker. Nettverk kan være formalisert og kan bestå uavhengig av menneskene som befinner seg ved de forskjellige punktene forbindelsene knytter til hverandre. Med relasjoner, etter min definisjon, er dette ikke mulig. Forbindelsene som oppstår gjennom relasjoner danner også et nettverk, men relasjoner kan ikke bestå uavhengig av menneskene som er knyttet i denne formen for nettverk. Relasjoner er mellommenneskelige forhold som er knyttet opp mot selve personene – forsvinner et menneske, så forsvinner også forbindelsen i et nettverk bestående av relasjoner. Relasjoner lar seg, etter denne definisjonen, ikke formalisere i like stor grad som nettverk.

3.5 Personlige relasjoner i bistand

For at bistand skal fungere, mener flere forfattere (Groves & Hinton 2004; Eyben 2006; Eyben 2010), at det er viktig ikke bare å etablere nettverk, men å etablere likeverdige relasjoner, basert på respekt og teamwork, istedenfor å satse på hierarki og kontroll (Groves & Hinton 2004: 6). Samtidig kan det by på en stor utfordring å få likeverdige relasjoner innenfor bistand til å fungere, akkurat *fordi* maktforholdene mellom givere og mottakere som regel er så forskjellige (Eyben 2006: 46). Dette er også en mening Eric Heuser (2012: 1425) gir uttrykk for: «*I argue that cross-cultural friendships should be regarded as a central tool contributing to the practice of grounded and culturally informed development work.*» Heuser bruker ordet vennskap istedenfor relasjon, men jeg mener at alle de ovennevnte forfatterne har en lignende forestilling av hvilken form for forhold mellom mennesker de mener, når de skriver om vennskap og relasjoner innenfor bistand.

I «*Hiding Relations: the Irony of 'Effective Aid'*» (2010) kritiserer Eyben trenden innenfor bistand at alt skal være mest mulig effektivt og bestemt av «*accountability*» – nettopp fordi verdien i relasjoner ofte ikke lar seg måle i forhold til effektivitet og kvantitative mål. Når begrepet «effektivitet» brukes i sammenheng med bistand, så menes det ofte økonomisk effektivitet: Pengene fra giverne skal vise mest mulig målbar effekt i bekjempelsen av fattigdom, i utdanning av barn, i å forbedre helse og lignende. Under «*accountability*» forstås det å ansvarliggjøre organisasjoner og individer for de handlingene de har gjort. I bistand forstås det ofte slik at de med makt skal vise og stå for avgjørelsene og handlingene sine (Eyben 2006: 11

sq.) og sørge for transparens i avgjørelsene sine (Mawdsley et al. 2005: 78). Selv om begrepet «*accountability*» ofte er brukt innenfor bistand, er det ofte uklart ovenfor hvem organisasjonene egentlig skal stå til ansvar for (Eyben & Ferguson 2004: 167). Tradisjonelt sett menes ofte «*accountability*» oppover, altså ovenfor giverne, men ikke ovenfor mottakerne. Denne trenden har ofte ført til en mikroregulering av prosjekter, der mest mulig skal kontrolleres og reguleres skriftlig (Mawdsley et al. 2005: 77).

Effektivitet og likeverdige, respektfulle relasjoner går i bistand ikke alltid overens. Eyben beskriver at hun i Bolivia en gang satte i gang to forskjellige prosjekter med forskjellige tiltak for å oppnå samme målet. Prosjektene fungerte bra, men etter hvert skulle prosjektene bli til et enkelt prosjekt med forskjellige komponenter for å være mer effektivt og spare personal-kostnader. Resultatet var at denne prosessen viste seg å være så vanskelig at begge prosjektene mistet effektivitet og ble innstilt (Eyben 2010: 382 sq.). Dette eksempelet viser at det ikke alltid er best å prøve å effektivisere prosjekter økonomisk ved å bruke minst mulig penger på administrasjon og egne ansatte. Uten en fungerende administrasjon fungerer ofte heller ikke prosjektene (Eyben 2006: 57).

Det er ikke alltid mest utgiftseffektivt å bruke tid og penger på å bygge relasjoner, men det kan gjøre forskjellen for å ende opp med et vellykkede prosjekt. Noen NGO har begynt å bruke såkalte «immersjoner», der medarbeidere blir sendt til deltakere av prosjekter for å se hvordan menneskene egentlig har det. I utgangspunktet er tiden og pengene som brukes på immersjoner ikke den mest effektive måten å bruke bistandspenger på. Men disse møtene kan bidra til å skape viktige relasjoner, samtidig som man også har risikoen for å befeste ulike maktforhold og å forsterke fordommer på begge sider (Irvine et al. 2006: 67). Men godt planlagte og gjennomførte immersjoner kan føre til en bedre forståelse for hverandre fra begge sidene. For eksempel skrev en ansatt fra tyske BMZ etter en immersjon: «*We have to be much better able to listen to the poor, instead of telling them what should be done to improve their situation*» (ibid. 72). Denne lærdommen kan i lengden føre til en form for bistand som legger større vekt på respekt og likeverdighet på begge sider.

Noe Irvine et al. derimot ikke skriver om, er hvordan de lokale vertene har opplevd situasjonen. Det nevnes riktignok at det av og til oppsto feile forventninger fra lokalsamfunnet, men det skrives ikke noe om mulige positive opplevelser. Siden det ved immersjoner handler om å bygge jevnbyrdige relasjoner, er det interessant at forfatterne likevel ikke nevner lærdommen på begge sidene på lik linje.

Mens mange av de som jobber praktisk innenfor bistandsfeltet er fullt klar over betydningen personlige relasjoner og vennskap har for bistand, er dette et tema som ikke snakkes alt for mye om i den offisielle bistandsdiskursen eller i større institusjoner: «*This opposition to the personal arises partly from understandable concerns about corruption and partly because of the more contentious issue of 'professionalisation'*», skriver Mawdsley et al. (2005: 77). Som følge av dette finnes det også svært lite litteratur om dette temaet (Eyben 2006: 2). At et tema som spiller en så viktig rolle innenfor praktisk bistand mer eller mindre er et tabu tema i bistandsdiskursen, synes jeg er problematisk. At det ofte ikke snakkes om relasjoner i bistandsfeltet, gjør problemstillingen i denne oppgaven enda mer relevant.

Men hvor kommer dette sterke fokuset i bistandsfeltet på effektivitet, *accountability* og målbarhet fra? Eyben ser opprinnelsen til dette fokuset i en substantialistisk preget verden. Hun mener at menneskene er vant med å se verden med hjelp av forhåndsdefinerte enheter og at relasjonene mellom disse enhetene ikke har like sterk betydning som selve enheten (Eyben 2010: 385). Fokuset ligger, med andre ord, på ting og ikke på forholdene mellom ting. Som motsetning til dette verdenssynet nevner Eyben relasjonismen, der verden forstås mer ut av relasjonen mellom de forskjellige enhetene (ibid. 386 sq.). Eyben mener at det har en stor fordel for bistandsorganisasjoner å støtte seg på et substantialistisk preget verdensbilde: «[...] *because the principal arenas of top managers will be domestic on the one hand and global on the other, they are obliged to represent international aid to their peers, their Treasuries and politicians as a feasible project that they are capable of controlling*» (ibid. 390). Med andre ord: I en verden som er preget av et fokus på enkelte enheter, lar bistand seg selge bedre når man også bruker begreper og budskap som følger dette verdensbildet. Følger man Eybens argumentasjon, så er målbare resultater, som for eksempel fem nye skoler og 600 barn som får en utdanning, lettere å formidle enn resultater som bygger på relasjonen mellom disse enhetene. Som følge av dette beskriver Eyben at mange ansatte i bistandsorganisasjoner som jobber i feltet ikke rapporterer tiltak som ikke er målbare og relasjonsorientert. Istedenfor fokuserer de på de resultatene som er klart målbare – selv om de relasjonsfokuserede resultatene skulle anses som de mer virkningsfulle midlene (ibid. 393).

I oppgaven min ønsker jeg å se nærmere på hvilke relasjoner og nettverk det finnes i Prosjekt Haiti, og hvilken betydning disse har for arbeidet organisasjonen gjør. Som en del av organisasjonen anser jeg alle som føler tilhørighet til prosjektet – altså både personer med offisielle roller, frivillige i Norge, bidragsytere i Norge og ikke minst haitianere som står i nær kontakt med organisasjonen. Det blir også relevant å se på de ovenfor nevnte motsetningene mellom et

ønske om effektivitet og målbarhet på den ene siden og betydningen av relasjoner på den andre siden. Siden Prosjekt Haiti er en del av bistandsfeltet er det ikke minst også relevant å holde maktaspektene og utfordringene som følger av dette present.

4 Metode

4.1 Tilnærming til feltet

Før jeg startet arbeidet med masteroppgaven hadde jeg ingen kjennskap til Prosjekt Haiti. Dette anser jeg som en fordel, siden jeg har blitt kjent med organisasjonen mens jeg var i min rolle som masterstudent og ikke hadde relasjoner, opplevelser og antagelser om Prosjekt Haiti før begynnelsen av feltarbeidet mitt. Jeg tok kontakt med organisasjonens daglige leder, som etter et møte inviterte meg til å studere Prosjekt Haiti. Dette var viktig for å få kontakt med andre medlemmer av stiftelsen og ikke minst for å ha muligheten til ikke bare å forske i Norge, men også i Haiti. For feltarbeidet mitt i Norge har jeg delvis tatt direkte kontakt med respondentene mine, delvis har jeg fått tips fra gründeren om hvem jeg kunne snakke med og så har jeg opprettet kontakt med disse. Under feltarbeidet mitt i Haiti har jeg vært veldig avhengig av å få formidlet kontakt til respondenter gjennom gründerne av organisasjonen. Samtidig har jeg kunnet snakket med alle som de tre grunnleggerne møtte i løpet av oppholdet mitt, uten å avtale dette nærmere på forhånd.

4.2 Prosessen – åpen, utforskende og deltakende

Jeg begynte forskningsprosessen min uten en fast problemstilling. Hovedinteressen min var å få et innblikk i organisasjonen og å finne ut hva det egentlig var som hadde fått denne organisasjonen til å bestå og vokse. Jeg har fulgt med på aktiviteter i Norge og deltatt i disse så ofte jeg kunne og i Haiti har jeg fulgt gründerne og resten av familien i hverdagen og deltatt i så mange møter og aktiviteter som mulig. Jeg har snakket uformelt med menneskene rundt meg, tatt notater, bilder og har observert så mye som mulig. Ut fra disse inntrykkene, notatene, intervjuene og samtalene, har jeg i ettertid utviklet problemstillingen min og hovedfokuset av masteroppgaven. Dermed følger metoden min på mange vis Glaser & Strauss' «*Grounded Theory*» (1967): «*Grounded theory approaches aim to develop a situation specific emergent theory founded upon the construction and interpretation of the experiential stories of informants who are at the centre of the investigation*» (Junek & Killion 2012: 326).

Jeg har ikke gjennomført feltarbeidet mitt som ren passiv observatør, men har også vært engasjert under forskningsperioden min. For det første har jeg engasjert meg litt i selve organisasjonen, for eksempel ved å kjøpe kake til inntekt for Prosjekt Haiti ved et kakesalg, ved å kjøpe klær fra en systue tilknyttet Prosjekt Haiti, ved å delta i finansieringen av en begravelse i Haiti, og ved å

bidra til et seminar for ungdommene i *Etap Jenès*. For det andre har jeg under oppholdet mitt i Haiti bodd i lag med familien til gründerne av organisasjonen, noe som nødvendigvis har ført til personlige relasjoner med disse. Jeg ble automatisk en del av hverdagen deres og kunne ikke bare observere, men det følte naturlig og også nødvendig å delta i dagligdagse gjøremål, møter, middager og så videre. Mens dette kan føre til vanskeligheter i forhold til min uavhengighet som masterstudent, så hadde denne metoden også fordeler. For det første hadde det vært nærmest umulig for meg å bo og å bevege meg alene i Haiti, siden jeg ikke kjente til landet eller språket fra før av. For det andre har det å bo i lag med gründerne gitt meg et mye bedre innblikk i deres relasjoner til hverandre og deres hverdag som ledere av Prosjekt Haiti. Jeg kunne bli kjent med medlemmene av Prosjekt Haiti på et mye nærmere og kanskje ærligere vis, enn om jeg bare hadde møtt dem i avgrensede tidsrom. Jeg har likevel lagt vekt på ikke å ha for tette personlige kontakter med medlemmene av Prosjekt Haiti etter oppholdet mitt i Haiti for å skape et bedre grunnlag for å reflektere uavhengig over materialet mitt. Low & Merry beskriver denne formen for å dele hverdagen med de menneskene en antropolog forsker på som vanlig og viktig praksis blant antropologer (Low & Merry 2010: 208). Samtidig henviser Low & Merry til at mye av engasjementet forskerne har i feltet ikke nevnes i forskningsresultatet, siden det ofte går imot standardiserte retningslinjer for forskning (ibid.). Det forventes at antropologisk forskning skal være vitenskapelig og objektivt, noe som ofte fører til at stemmene til de forskningen handler om, blir dempet (ibid. 213). Jeg har bestemt meg for å gjøre mitt forhold til medlemmene av Prosjekt Haiti i feltarbeidsperioden tydelig istedenfor å gjemme det i teksten. Som beskrevet ovenfor ser jeg ulempene med denne fremgangsmåten, men for min del veier fordelene i dette tilfellet mer enn ulempene. Samtidig ønsker jeg ikke å bare presentere uttalelser, meninger og aktiviteter til medlemmene i Prosjekt Haiti, men å sette de i en videre kontekst.

Selv om gründerne ga meg tilgang til store deler av privatlivet og organisasjonen, så var det likevel samtaler som ble ført bak lukkede dører og diskusjoner som ble ført på kreolsk. Dette har ført til at jeg, til tross for mitt opphold i huset til grunnleggerne, ikke har fått med meg alt som foregikk i tilknytning til organisasjonen.

Under feltarbeidet mitt følte jeg ikke at gründerne eller andre tilknyttet Prosjekt Haiti prøvde å få meg til å skrive om spesifikke ting eller å begrense meg i det jeg ønsket å skrive om. Samtidig var jeg alltid bevisst på at medlemmene av Prosjekt Haiti ønsket – til tross for mye ærlighet – å presentere organisasjonen sin i et godt lys ovenfor meg.

Da organisasjonens daglige leder leste masteroppgaven min før jeg leverte den, ble det imidlertid tydelig at hun mener at jeg overvurderer hennes og (familie)relasjonenes betydning for Prosjekt Haiti og at jeg legger for stort fokus på dette. Jeg mener likevel at det er viktig å vise hvor stor betydning enkelte mennesker kan ha for en bistandsorganisasjon og mener at dette vises i mange av sitatene jeg har samlet i løpet av feltarbeidet mitt: «[Hun] betyr jo alt for Prosjekt Haiti, hun er jo Prosjekt Haiti. Hun lever og ånder og puster Prosjekt Haiti. [...] Uten hun, så er det nok ikke noe Prosjekt Haiti, nei.»; og «For min del, så tenker jeg: Prosjekt Haiti går jo ikke uten [hun]. Hun er en veldig stor del av det. Hun har jo tråden i alt. [...] Vi hadde ikke vært der vi er uten hun», er eksempler på sitater som understreker gründernes viktige rolle for Prosjekt Haiti. I en oppgave med hovedfokus på selve bistandsprosjektene ville enkeltpersoner i organisasjonen antageligvis vært langt mindre relevant. Men i denne oppgaven, der hovedfokus ligger på selve organisasjonen og relasjonene i organisasjonen, så mener jeg at gründerne av Prosjekt Haiti må være en helt sentral del av oppgaven. Å utelate betydningen enkelte personer har for organisasjonen ville ikke gi et presist bilde av den sentrale rollen disse menneskene har hatt og har i Prosjekt Haiti.

Med unntak av et tilskudd fra universitetet i Tromsø dekket jeg utgiftene til flybillettene, mat, boplass osv. selv; Prosjekt Haiti har ikke sponset oppholdet mitt og ble heller ikke belastet finansielt av mitt opphold.

4.3 Utfordringene ved å studere bistandsrelasjoner

Å studere bistandsverden byr på spesielle utfordringer, som man ved annet feltarbeid ofte støter på i mye mindre grad. Det gjaldt også for meg og spesielt for den delen av feltarbeidet som foregikk i Haiti. Jeg har gjort feltarbeid i et land jeg aldri har vært i før, der jeg ikke kunne språket, hadde lite kjennskap til kulturen og oppholdet mitt i Haiti i under fire uker var ganske begrenset. Dette er også utfordringene som Murray & Overton (2003: 18) nevner som vanlige for forskning i bistandsland.

Disse utfordringene har også mye å gjøre med maktforskjellen mellom en vestlig forsker som har råd og mulighet til å reise til et fattig land og de som skal forskes på og som oftest ikke har like muligheter. Dette har skapt mange diskusjoner i løpet av de siste årene og mange er ikke positiv innstilt til slik forskning. Derfor betegnes fenomenet som for eksempel «*academic tourism*» (Mowforth & Munt 1998: 100) eller forskerne kalles «*research travelers*» (Clifford 1997: 67). Jeg forstår denne kritikken godt, siden jeg under mitt opphold selv ofte også har følt

meg som turist og fordi muligheten til å reise til Haiti også har vært spennende og givende for meg personlig, og ikke bare i sammenheng med feltarbeidet mitt.

Ofte trenger forskere hjelp av lokale bistandsorganisasjoner for å få tilgang til feltet og dette tilfører forskningen en ekstra kritisk dimensjon. Uten lokale kontakter, uten språkkunnskap og med begrenset kulturell kunnskap er det nesten umulig å utføre feltarbeid uten hjelp av en «formidler», som da ofte er den ovenfor nevnte bistandsorganisasjonen. Da anses forskeren, av lokalbefolkningen, ofte som en del av den organisasjonen de ofte er avhengig av og dette kan føre til et ønske om å ikke uttale seg kritisk om organisasjonen (Scheyvens & Nowak 2003: 106 sq.). Som beskrevet i det forrige kapitlet har jeg vært veldig avhengig av Prosjekt Haiti under oppholdet mitt i Haiti og har befunnet meg i en enda mer spesiell situasjon enn den beskrevet av Scheyvens & Nowak: Jeg trengte organisasjonen ikke bare for å få tilgang til feltet, selve organisasjonen var i tillegg forskningsgjenstanden min. Samtidig hadde jeg aldri fått et så helhetlig inntrykk av organisasjonen uten å være så mye i lag med gründerne av organisasjonen. Her er tette bånd både en fordel og en ulempe, siden det kan være vanskelig for forskeren å finne en balanse mellom å kritisere organisasjonen for mye og å glorifisere organisasjonen for mye. På den ene siden kan det være lett å kritisere organisasjonen og arbeidet de gjør når man en gang er tilbake ved universitetet sitt – man glemmer utfordringene NGOen har og at man selv bare har fått et lite innblikk, i motsetning til organisasjonen som ofte har jobbet der i mange år. På den andre siden er det også lett å ikke være kritisk nok, siden man knytter personlige bånd til organisasjonen. Når jeg som student har vært avhengig av organisasjonen og har blitt godt kjent med menneskene som jobber hardt hver dag for å få til et godt prosjekt, så har jeg et spesielt ansvar for å reflektere over forholdet mitt til organisasjonen og hvordan dette forholdet kan ha innflytelse på masteroppgaven min.

Delvetere (2012: 14) har beskrevet denne «*researcher bias*» veldig godt: «*With a subject like this [development aid] in particular, neither our personal values and standards nor our emotions are ever very far away. It is true that ethos and pathos determine to a large extent what we see and how we see it. Our involvement with various organisations and institutions which are examined here makes us privileged witnesses, but also undoubtedly influences our perception of them.*»

Det er nærmest umulig å skrive om et tema som bistand uten at ens egne verdier eller emosjoner spiller en rolle – forskjellen ligger i hvordan vi velger å håndtere og synliggjøre dette.

Alle de nevnte utfordringene har ført til en bred diskusjon av spørsmålet om hvem som egentlig har lov til å forske hvor og på hvem. Som resultat av dette har mange forskere igjen reagert med å ikke forske innenfor bistand i det hele tatt (Scheyvens & Storey 2003: 4). Selv om debatten rundt å forske i bistandsland er viktig, så er et resultat der forskning innenfor dette område opphører, ikke ønskelig. Sheyvens & Storey (ibid. 5) løser dette dilemmaet som følgende: «*Issues such as how well informed, how politically aware and how sensitive the researcher is to the topic in question and to the local context, would therefore seem a more pertinent means of judging suitability to conduct research with people in the Third World than an essentialising characteristic such as sex or nationality.*»

Dette er et syn på forskning innenfor bistand som jeg stiller meg bak og som jeg gjennom hele forsknings- og skriveprosessen har vært veldig bevisst på, siden mange av de nevnte utfordringene har vært veldig aktuelle for forskningen min.

4.4 Observasjoner

Både i Haiti og i Norge har jeg ikke bare intervjuet, men også observert mye. I Norge har jeg vært på konsert, kakesalg, et Internasjonalt Seminar arrangert av Prosjekt Haiti, filmvisning og lignende. I disse settingene har rollen min alltid vært en observatør i bakgrunnen. I Haiti har rollen min i mye større grad også vært som deltakende observatør. Dette hadde mye med det å gjøre, at jeg under oppholdet mitt bodde i lag med gründerne og deler av familien deres. Jeg hadde til enhver tid en notatbok med meg, der jeg har notert observasjonene mine. Andre observasjoner har jeg tatt bilder av og ved noen lengre observasjoner har jeg tatt meg selv opp på bånd for å ha en nøyere beskrivelse enn det jeg hadde klart å skrive ned på kort tid. Opptakene, notatene og bildene har jeg senere brukt som del av analysen min.

4.5 Intervju

Jeg har gjennomført 14 intervju i perioden mai 2014 til august 2014. Respondentene mine har vært gründerne av organisasjonen, styremedlemmer, norske og haitianske frivillige som over lengre og kortere perioder har engasjert seg for organisasjonen, haitianske ungdommer og haitianske ansatte i Prosjekt Haiti. Siden jeg ikke snakker fransk eller kreolsk, ble intervjuene utført på engelsk eller norsk. Dette har selvfølgelig ført til at jeg ikke har ført intervju med de haitianske medlemmene av Prosjekt Haiti som ikke snakker engelsk. Dette hadde vært en stor ulempe om fokuset i oppgaven i hovedsak hadde vært på implementeringen og effektiviteten av

prosjektene i Haiti. Siden fokuset mitt derimot ligger mer på selve organisasjonen, anser jeg det som forsvarlig å bare ha snakket med de haitianske medlemmene som snakker engelsk, med andre ord ansatte med høyere utdanning og ungdommer som har lært engelsk på skolen. Fordelen med dette er at jeg ikke har vært avhengig av en tolk, siden bruk av tolk i feltarbeid kan medføre store utfordringer (Bujra 2006).

Alle intervju har blitt tatt opp på lydbånd. Dette hadde den store fordelen at jeg kunne konsentrere meg fullt på intervjuene, slik at jeg ikke samtidig måtte tenke på å skrive alt ned. Dette ga meg også mulighet til å sitere respondentene mine nøyaktig. Ulempen med å ta opp intervjuene kan være at respondentene føler seg hemmet fra å snakke mens de tas opp (Willis 2006: 150), men alle respondentene mine virket som om lydopptakeren ikke hadde alt for mye innflytelse på de. Intervjuene ble ført en plass der respondentene følte seg komfortable, noe som for eksempel Willis (ibid. 148) anbefaler. Dermed ble intervjuene ført på kafeer, hjemme hos respondentene, på kontorer og på offentlige plasser. Et intervju har delvis blitt ført over Skype. Jeg følte ikke at dette medførte ulemper, ettersom jeg hadde møtt denne respondenten før og hadde ført den første delen av intervjuet ansikt til ansikt, slik at det allerede var etablert et tillitsforhold. I tillegg hadde både jeg og respondenten videofunksjonen på Skype på, slik at jeg ikke bare hørte stemmen, men også kunne ta hensyn til mimikken. Med unntak av intervjuene med gründerne av organisasjonen har jeg anonymisert alle intervju. Alle intervju har blitt transkribert og oppbevares kodifisert. Respondentene fikk også muligheten å godkjenne alle sitater jeg ønsket å bruke i oppgaven.

4.6 Dokumenter

Selv om masteroppgaven i stor grad baserer seg på empiriske funn, har også forskjellige dokumenter betydning for oppgaven min. Jeg har samlet avisartikler om organisasjonen, sett på videoer om og av Prosjekt Haiti, lest evalueringer av noen av organisasjonens prosjekter, sett på Prosjekt Haitis regnskap og på Norads evalueringer av norskes engasjement i Haiti i de siste årene.

5 Prosjekt Haiti

I den følgende delen ønsker jeg å gi en nøye oversikt over Prosjekt Haitis organisering og aktivitetene som gjennomføres av organisasjonen. Jeg har delt beskrivelsen av stiftelsen inn i to kapitler: Organisering og aktiviteter. Denne delen skal skape et grunnlag for å kunne analysere organisasjonen i den følgende delen.

5.1 Organisering

5.1.1 Oppstart

Prosjekt Haiti ble startet i 2000 av en norsk kvinne, hennes haitianske ektemann og hennes tremenning. Siden en av grunnleggerne er fra Haiti og han og kona i flere år har bodd der, ønsket de å starte et eget prosjekt – også fordi det var vanskelig for den norske gründeren å finne en jobb i Haiti. De hadde tenkt på flere forskjellige prosjektmuligheter, alt fra landbruk til entreprenørskap og de hadde sett på forskjellige prosjekter i Haiti. Men til slutt bestemte de seg for å starte en barneskole. Ektemannen fortalte meg om kona og oppstarten: «*[She] mostly believes in education, she helped me to understand that this country is not going anywhere without education. So we started a school.*» For det første mente grunnleggerne at all endring må begynne med utdanning, for det andre er tremenningen til gründerekteparet lærer og hadde dermed mye kunnskap om skoler, og for det tredje virket en liten skole som kunne vokse etter hvert håndterlig til å starte med – både finansielt og i størrelse. I 2000 reiste tremenningen til Haiti og i lag begynte de tre med å planlegge oppstarten av en skole i Port-au-Prince. Mens de samlet inn penger for å starte sin egen skole hadde de tre litt kontakt med en annen skole som lignet den skolen de planla å åpne. Der fikk de noen tips og organiserte utstyr for skolen. I oktober 2000 startet de første to skoleklassene på deres egen skole i bydelen Delmas i Port-au-Prince – en førskoleklasse og en klasse for barn fra første til sjette klassen. De valgte å åpne skolen i den bydelen der den haitianske grunnleggeren hadde vokst opp, både fordi de hadde et personlig forhold til området og fordi gründerne hadde kontakter der.

5.1.2 Formell struktur og praksis

Prosjekt Haiti er siden 12. november 2001 registrert som alminnelig stiftelse i Norge (Lotteri- og Stiftelsestilsynet 2015). En stiftelse defineres etter loven som følgende: «*Med stiftelse forstås en formuesverdi som ved testament, gave eller annen rettslig disposisjon selvstendig er stilt til*

rådighet for et bestemt formål av ideell, humanitær, kulturell, sosial, utdanningsmessig, økonomisk eller annen art (Stiftelsesloven, kap. 1, § 2).» At Prosjekt Haiti er registret som alminnelig stiftelse betyr at organisasjonen ikke driver næringsvirksomhet og heller ikke har innflytelse på næringsvirksomhet. Siden Prosjekt Haiti er en stiftelse, har organisasjonen ingen offisielle medlemmer,¹⁶ men et styre som forvalter en grunnkapital og en revisor som reviderer regnskapet. I Prosjekt Haiti er stiftelsesformuen en symbolsk sum på 1000 kroner. De to norske grunnleggerne er oppført som gründere av stiftelsen. Prosjekt Haiti har fastsatt størrelsen på styret sitt på mellom fem og syv medlemmer, to av disse skal være leder og nestleder av styret (Lotteri- og Stiftelsestilsynet 2015). Styrets medlemmer velges av styret og er som regel personer som har vært tilknyttet Prosjekt Haiti over lengre tid. Fram til april 2015 var alle tre grunnleggerne medlemmer av styret, i dag er det bare den norske med-gründeren som er del av styret. Kvinnen som kan anses som den sentrale initiativtakeren har tidligere vært nestleder av styret og daglig leder samtidig. Som daglig leder ansettes hun av styret og er dermed den eneste av de norske medlemmene av Prosjekt Haiti som ikke jobber på frivillig basis.¹⁷ Hennes lønn ligger en god del under gjennomsnittslønnen for norske samfunnsvitere med utdanning på mastergradsnivå.¹⁸ Hennes ektemann har for tiden en årskontrakt med Prosjekt Haiti og er ansatt i Haiti med haitianske lønn. De andre 46 ansatte i organisasjonen er alle haitianere og jobber i Haiti med forskjellige oppgaver: Det finnes lærere, rektorer til begge skolene, en administrativ ansatt, to kokker, ledere av de enkelte bedriftene Prosjekt Haiti har startet, bakere og lignende.

Siden styrets medlemmer bor langt fra hverandre, er det ikke mulig å møtes mer enn en eller to ganger i året. Ved disse møtene legges det større føringer for organisasjonen og mer grunnleggende avgjørelser tas.

Fram til 2014 har Prosjekt Haiti bare vært registrert i Norge, ettersom registreringsprosessen i Haiti har vært veldig tungvint. Denne prosessen er nå avsluttet og organisasjonen er også registrert i Haiti. Kvinnenettverket *Manman Troll* er formelt registrert i det haitianske sosialdepartementet som kvinneorganisasjon. De to skolene er offentlige godkjente skoler med lisens, og bakeriet er formelt registrert i kommunen Delmas.

---

¹⁶ Selv om Prosjekt Haiti ikke har registrerte medlemmer, kommer jeg til å bruke begrepet «medlemmer» for å omtale personer som er tilknyttet Prosjekt Haiti – enten som frivillig, som ansatt, som deltakere av prosjekter i Haiti, som sponsor eller lignende.

¹⁷ Andre medlemmer av Prosjekt Haiti har blitt lønnet av andre partnere av Prosjekt Haiti for å gjennomføre tidsbegrensede prosjekter som for eksempel utvekslingsprogrammet mellom bakeriene.

¹⁸ Samfunnsviternes lønnsstatistikk for deres medlemmer viste en gjennomsnittslønn av 556 764 Kroner for deres medlemmer. Se: Samfunnsviternes lønnsstatistikk 2014: 5.

De frivillige som engasjerer seg for Prosjekt Haiti er som regel ikke tilknyttet organisasjonen gjennom kontrakter eller lignende. Kontakten med og blant de frivillige i Norge holdes ofte gjennom facebook. Her finnes det både offentlige facebook-grupper for Prosjekt Haiti generelt og for enkelte prosjekter organisasjonen har startet. I tillegg finnes det lukkede grupper som er ment for planlegging av arrangementer for Prosjekt Haiti og der medlemmer av Prosjekt Haiti kan be om hjelp for oppgaver tilknyttet Prosjekt Haiti. I tillegg blir facebook også brukt hyppig for å promotere Prosjekt Haiti- arrangementer som konserter, foredrag, lotterier, kakesalg, festivaler og lignende.

Siden styret ikke kan møtes veldig ofte, spiller internett ikke bare blant de frivillige, men også her en viktig rolle. Styret holder seg oppdatert gjennom blant annet en felles online løsning for å lagre alle relevante dokumenter.

5.1.3 Finansiering

Finansieringen av Prosjekt Haiti skjer stort sett i Norge. Før skolen ble startet samlet gründerne inn nok penger til å betale leie for skolen i ett år og for å drive skolen. De første årene hadde Prosjekt Haiti en fadderordning der alle faddere betalte 200 kroner i måneden og hadde sitt «eget» fadderbarn, som de fikk oppdateringer om. Pengene gikk likevel til hele organisasjonen og ikke til det spesifikke barnet. Da skolen, og dermed også Prosjekt Haiti, ble større, ble denne ordningen omgjort til en såkalt «venne-ordning». Alle givere blir nå kalt Prosjekt Haiti-venner. Givere gir fortsatt månedlig penger til organisasjonen, men får nå bare generelle oppdateringer om prosjektet. I 2013 hadde Prosjekt Haiti rundt 450 «venner», disse overfører månedlig et beløp på til sammen rundt 80 000 kroner som blir brukt for å dekke skolekostnadene (Årsberetning Prosjekt Haiti 2013). Elevene betaler også skolepenger, men denne ligger på cirka 75 kroner per elev per år og bidrar i liten grad til finansieringen av organisasjonen. I tillegg til fadder- og venne-ordningen samler Prosjekt Haiti inn penger gjennom aktiviteter i Norge (se kap. 5.2.1). For å gjennomføre dette er Prosjekt Haiti avhengig av frivillige i Norge som gjennomfører aksjonene.

Prosjekt Haiti har de siste årene også jobbet med å få sponsorer fra USA. I dag har organisasjonen et samarbeid med en ungdomsorganisasjon i New York og et kulturfestival i USA. Grunnleggerne jobber også bestandig for å promotere organisasjonen mer og for å finne nye sponsorer. Dette kan skje ved å bruke bestående kontakter eller ved å prøve å etablere nye kontakter med personer og organisasjoner som gründerne anser som mulige samarbeidspartnere.

I 2008 skjedde det en stor endring i finansieringen av Prosjekt Haiti da organisasjonen søkte om støtte fra Norad for kvinnenettverket sitt og ble innvilget denne finansieringen. Det betyr at Prosjekt Haiti ikke lenger bare finansieres ved hjelp av private givere, men at organisasjonen har blitt en av de offisielle distributørene av norsk bistandshjelp. Nå for tiden støtter Norad også bygningen av et samfunns- og gjestehus i St. Louis. I 2013 fikk Prosjekt Haiti tildelt en million kroner fra Norad og gjennom en annen offentlig støttet organisasjon enda en million kroner. Disse to millioner kroner regnes som offentlige tilskudd, mens de andre 2,8 millioner kroner oppføres som innsamlede midler. Sammen med noen opptjente inntekter hadde Prosjekt Haiti i 2013 rundt fem millioner kroner tilgjengelig, av disse ble cirka 4,3 millioner kroner brukt (Årsregnskap Prosjekt Haiti 2013).

5.2 Aktiviteter

5.2.1 Aktiviteter i Norge

Aktiviteteene Prosjekt Haiti gjennomfører i Norge gjennomføres i stor grad av frivillige, som engasjerer seg i forskjellig grad og på forskjellig vis for organisasjonen. Noen av de frivillige har vært aktive i mange år, andre har bare begynt å engasjere seg nylig for stiftelsen. Noen bruker veldig mye av fritiden sin på Prosjekt Haiti, andre hjelper bare av og til når det passer eller det er behov for de.

Foredrag og samarbeid med skoler

Prosjekt Haiti samarbeider i Norge en del med forskjellige skoler i Nord-Norge. Mange av de frivillige har gått på videregående skole i Finnsnes og mye av rekrutteringen av frivillige har foregått der, for eksempel ved å holde foredrag om Prosjekt Haiti på skolen. I stedet for å gjennomføre Operasjon Dagsverk, der elevene jobber en dag for å samle inn penger til forskjellige organisasjoner, gjennomfører denne skolen en Prosjekt Haiti-dag, der alle pengene går til Prosjekt Haiti. Også russ på denne videregående skolen samler i russetiden tradisjonelt inn penger til organisasjonen. Men Prosjekt Haiti samarbeider ikke bare med denne skolen, selv om samarbeidet er tettest her. Prosjekt Haitis frivillige besøker også andre skoler, spesielt i Finnsnes- og Tromsøområdet for å fortelle om organisasjonen. Flere skoleklasser har samlet inn penger til organisasjonen på julemarkeder, loppemarkeder og lignende.

I vår 2015 har studenter ved Universitetet i Tromsø startet organisasjonen «Studenter med Haiti», som skal samle alle studentene som skriver om Haiti eller engasjerer seg for Haiti. I praksis kommer disse studentene ofte til å være tilknyttet Prosjekt Haiti.

Prosjekt Haiti har også fått penger fra andre stiftelser og organisasjoner – enten for å gjennomføre spesifikke prosjekter eller for å opprettholde skoledriften. I 2013 samlet Prosjekt Haiti på denne måten inn 2,8 millioner kroner. I tillegg har Prosjekt Haiti i 2004 og 2010 vunnet en pris som har vært forbundet med utbetaling av 100 000 kroner til prosjektet.

I tillegg har Prosjekt Haiti også tatt initiativ til foredrag i ramme av FN-sambandets «Internasjonalt Seminar» som foregår ukentlig i Tromsø.

Salg til inntekt for Prosjekt Haiti

Prosjekt Haitis driver ikke bare med informasjonsarbeid, men samler også inn penger. Det arrangeres månedlig et kakesalg på universitetet i Tromsø. De frivillige baker kaker og selger disse, som regel kommer det inn mellom 15 000 og 20 000 kroner per salgsdag. I 2015 har Prosjekt Haiti arrangert et lotteri gjennom facebook. Forskjellige butikker og bedrifter i Finnsnes har bidratt med premier som kan vinnes av alle som kjøper lodd. Prosjekt Haiti lager også produkter som kalendere med bilder fra Haiti eller t-skjorter med Prosjekt Haitis slogan på, samt at de kjøper kunst i Haiti og selger disse videre i Norge, spesielt mye på julemarkeder.

Konserter og festivaler

To ganger har et haitiansk band som samarbeider med Prosjekt Haiti vært med på Tromsøs årlige Latinamerikafestival, *No Siesta, Fiesta*. Selv om disse konsertene ikke bidrar direkte til inntekt for Prosjekt Haiti, så gir de frivillige uttrykk for at konsertene bidrar til å promotere organisasjonen. Det samme gjelder den lille festivalen *FieldGood* som har funnet sted de siste fem årene i Indre Troms. Festivalen organiseres av frivillige tilknyttet Prosjekt Haiti, alle bidrar med det de har lyst til å bidra med og hele overskudd går direkte til Prosjekt Haiti. I 2014 har Prosjekt Haiti organisert en familiesøndag og en konsert i Oslo, arrangementet fikk navnet *Haiti Cheri*. Alle inntekter fra for eksempel sirkusforestillingen, trommekurs og konserten gikk direkte til Prosjekt Haiti. Alle slike arrangementer er ikke planlagt fast og der er avhengig av initiativet av enkelte frivillige om slike aktiviteter gjennomføres eller ikke.

5.2.2 Aktiviteter i Haiti

Petit Troll

I dag finnes det to *Petit Troll*-skoler: Den opprinnelige i Port-au-Prince og en ny skole som ble bygget i 2011 i landsbyen St. Louis, cirka tre kjøretimer unna Port-au-Prince. Skolen i Port-au-Prince har i dag cirka 100 elever og skolen i St. Louis 200. De første to årene etter oppstart har moren til den haitianske gründeren ledet skolen i Port-au-Prince, men i dag er det en av lærerne som har vært lengst ved skolen som har denne oppgaven. I starten kunne elevene begynne

Prosjekt Haitis tomt med de to skolebyggene i St. Louis. Foto: Marie-Fleurine Olsen

hos *Petit Troll* når de var tre år gamle, i dag begynner elevene i første klasse når de er seks år gamle. Siden *Petit Troll* er en barneskole består skolen av seks klasser. Når elevene har bestått sjette klasse flyttes de over til en offentlig eller privat ungdomsskole. Elevene går på skolen fra mandag til fredag og har i tillegg til «vanlige» fag som matematikk og fransk også undervisning i kreolsk – noe som i de fleste andre skoler ikke er tilfelle. Elevene får også et varmt måltid på skolen, noe som for en del elever er det eneste måltidet de får om dagen. Om ettermiddagene finner ulike aktiviteter sted på skolen, for eksempel dans, sang eller fotballtrening. I starten måtte mange foreldre overtales til å sende barna sine til *Petit Troll*, men da skolen hadde vært åpen i ett år søkte foreldrene selv om plass. I dag er det flere elever som vil gå på skolen enn skolen har plasser. Både en av gründerne og en av skolens lærere fortalte at det ikke er populært i Haiti å sende barna sine til en «veldig» skole – noe som fører til at skolens ledelse kan anta at de foreldrene som ønsker å sende barna sine til *Petit Troll* også virkelig har behov for det. Derfor får stort sett alle som søker plass mulighet til å sende barna sine til *Petit Troll*, så lenge det er ledige plasser og så lenge kompetansen til barna passer til klassetrinnet med ledig plass. Skolen er ikke helt gratis, alle foreldre må betale en liten sum hvert halvår, men ingen elever blir kastet ut av skolen om foreldrene ikke klarer å betale skolepengene. I tillegg må elevene kjøpe skolebøkene om de klarer dette, ellers prøver skolen å finne andre løsninger. De fleste elevene kommer fra områdene i nærheten av skolen.

Prosjekt Haiti fikk i 2011 tilbud om å få en ferdig bygget skole gjennom en annen norsk bistandsorganisasjon, som ønsket å engasjere seg i Haiti etter jordskjelvet. Prosjekt Haiti har inngått en langtidsleie med den katolske kirken i St. Louis av et stort område og har klargjort tomten for skolen, den andre bistandsorganisasjonen transporterte norske byggematerialer til Haiti og bygget skolen. Skolen i St. Louis fungerer etter samme prinsippet som skolen i Port-au-Prince.

Fra høst 2015 av skal det i St. Louis også tilbys undervisning om ettermiddagene, slik at elevantallet nesten blir doblet.

Zing Haiti og Klèb Espò: Aktiviteter utenom skolen

På ettermiddagene og i helgene finnes det en del aktiviteter for elevene i skolebygningene. I Port-au-Prince startet Prosjekt Haiti i 2011 et barnekor, *Zing Haiti*. Cirka 50 barn i alderen fra 7 til 13 deltar i koret. Andre aktiviteter inkluderer danseundervisning og sportsklubben *Klèb Espò*, der både gutter og jenter kan delta i fotball- og basketballtrening arrangert av frivillige.

Sommerleir

Siden 2008 har Prosjekt Haiti de fleste somre organisert et sommerleir, fra 2011 har denne leiren funnet sted i St. Louis. De første årene ble leiren gjennomført i Port-au-Prince for elevene som gikk på skolen der. I dag er campen for de elevene som går på skolen i St. Louis. Leiren varer i tre uker og gjennomføres av både norske, haitianske og noen amerikanske frivillige. De frivillige organiserer forskjellige aktiviteter for barna innen sport, kunst og lek på formiddagene. Alle frivillige planlegger før campen hver sin aktivitet – i løpet av de siste årene har det for eksempel vært maling, fotball, ansiktsmaling, matematikkleker, svømming og lignende. De norske frivillige som ikke kan kreolsk får hjelp av de haitianske frivillige for å kunne gjennomføre aktivitetene.

Alle frivillige må dekke oppholdet sitt i Haiti selv. I 2015 skal alle frivillige betale 4500 kroner for kost, transport og opphold, i tillegg kommer reisen til Haiti.

Etap Jenès

Elevene slutter hos *Petit Troll* etter sjetteklassen, men Prosjekt Haiti ønsker å holde ungdommene nært prosjektet for å følge dem i deres videre liv. Derfor ble det startet en ungdomsklubb i 2007, der ungdommene møtes ukentlig og møtene i hovedsak blir ledet av ungdommene selv. Selv om

klubben først og fremst er ment for tidligere elever av *Petit Troll*, så er klubben også åpen for andre interesserte ungdommer. Ungdommene har tilgang til musikkinstrumenter, filmutstyr og lignende. De får engelskundervisning og har filmgruppen Screen, der de øver seg i å lage filmer. En del av ungdommene som har vært med på dansetrening fikk i 2014 muligheten til å dra til USA for å delta i kulturfestivalen Prosjekt Haiti samarbeider med. Noen av ungdommene får også muligheten til å være med som frivillige under den årlige sommerleiren. Gjennom disse kreative aktivitetene skal ungdommene lære å bli unge ledere.

Manman Troll

Mange av foreldrene til elever på *Petit Troll* ønsket å hjelpe barna sine med lekser, men mange kunne ikke lese eller skrive. Dette viste at det var et behov for ikke bare å støtte barna, men også å støtte mødrene til barna. I 2007 ble det derfor startet et kvinnenettverk *Manman Troll*. Mødrene til barna på skolen, men også andre kvinner fra området, kunne delta på skrive- og lesekurs på ettermiddagene. Mange kvinner ga uttrykk for at de ønsket å kunne forsørge seg selv og familien sin, derfor startet Prosjekt Haiti også med yrkesopplæring (se lengre nede i kapitlet) og seminarer for kvinnene. Disse ukentlige seminarene kan omhandle helse, barneoppdragelse, økonomi, entreprenørskap, politikk og lignende. I tillegg har seminarene en viktig sosial funksjon: De foregår i en trygg og skjermet omgivelse som skal gi kvinnene mulighet til å være i lag og snakke med hverandre. Siden oppstarten har over 1400 kvinner på et eller annet vis vært med i *Manman Troll*.

Manman Troll Studio

Fra 2009 har Prosjekt Haiti gjennomført frisørkurs for noen av kvinnene i *Manman Troll*. Kursene ble gjennomført av en norsk frivillig. I perioder kunne noen kvinner jobbe i den ny-etablerte skjønnhetssalongen, men nå for tiden er *Manman Troll Studio* stengt, siden beliggenheten til salongen ikke var ideell. Salongen skal åpnes igjen så snart det dukker opp et bedre egnet lokale.

Atelie Manman Troll

Kvinnene kan velge å delta i et sykurs over et tidsrom på to år. Prosjekt Haiti har åpnet en systue og lansert en egen kleskolleksjon i samarbeid med en haitiansk designer som er bosatt i utlandet. En kvinne er ansatt av Prosjekt Haiti for å drive systuen, men når *Atelie Manman Troll* får oppdrag, så har kvinnene som har tatt en utdanning her mulighet til å utføre oppdraget og å tjene penger gjennom dette.

Manman Troll Boulanjé

I 2012 åpnet Prosjekt Haiti et bakeri som ble bygget i samarbeid med studenter fra et norsk universitet. Noen av kvinnene fra *Manman Troll* er ansatt i bakeriet og får opplæring som bakere. De ansatte i bakeriet er imidlertid ikke bare kvinner fra *Manman Troll*, men også mannlige faglærte bakere. I tillegg til de kvinnene som jobber i bakeriet, kjøper cirka 40 til 60 kvinner brød fra bakeriet for å selge det videre på gaten. Noen kvinner har fått en liten kreditt fra Prosjekt Haiti for å kunne begynne å kjøpe og selge brød.

Inngangen til Prosjekt Haitis bakeri. Foto: Marie-Fleurine Olsen

Utveksling

Prosjekt Haiti gjennomfører også flere utvekslingsprogrammer mellom Haiti og Norge. Noen ungdommer får muligheten til å delta i et filmprosjekt i regi av Fredskorpset og reiser da i tre måneder til Norge eller til Sør-Afrika. Målet i løpet av denne tiden er å lage egne kortfilmer. Om det viser seg at noen av ungdommene er gode nok i engelsk og på skolen, kan de få muligheten til å flytte i to år eller mer til Finnsnes for å avslutte med et International Baccalaureate fra den lokale videregående skolen der.

Fra 2013 til 2014 har tre haitianske bakere vært ett år i Norge for å jobbe i et bakeri i Oslo, mens tre norske bakere har vært noen måneder i Haiti for å jobbe i *Manman Troll Boulanjé*. Prosjektet er finansiert gjennom det norske Fredskorpset¹⁹ og målet er å lære mer om det andre landet og om å lage brød i begge land. Dette utvekslingsprogrammet gikk i en ny runde og også fra 2014 til 2015 er norske bakere i Haiti, mens de haitianske bakerne ikke har fått visum til Norge.

---

¹⁹ Fredskorpset er en del av den norske utviklingspolitikken. Med midler som Fredskorpset får tildelt fra statsbudsjettet har Fredskorpset siden 1963 finansiert utveksling mellom Norge og bistandsland. Kilde: Fredskorpset: Om oss.

Nødhjelp istedenfor utviklingshjelp etter jordskjelvet i 2010

Gründerne og barna deres hadde flyttet bare noen uker før jordskjelvet fra Haiti tilbake til Norge. Men da jordskjelvet rammet Port-au-Prince 12. januar 2010, bestemte ekteparet seg for å reise tilbake til Haiti. Bygningen skolen *Petit Troll* ligger i ble ikke ødelagt under jordskjelvet og de bygget opp en leir i skolen, der mange familier som var tilknyttet Prosjekt Haiti og alle hjelpere fra Norge kunne bo. De åpnet en helseklinikk på skolen med norske sykepleiere og leger fra Universitetssykehuset i Nord-Norge, og en avtale med et sykehus om å kunne komme dit med syke personer. De prøvde så fort som mulig å starte opp igjen undervisningen for barna, organiserte filmkvelder og lignende. På denne tiden fikk Prosjekt Haiti mye penger, som oftest var tiltenkt akutt nødhjelp. Pengene ble derfor – ulik Prosjekt Haitis måte å jobbe på ellers – brukt på å bygge noen hus til familier og for å betale leie til familier i to år, slik at disse kunne finne seg et nytt sted å bo i denne tiden. Leiren var en av de første som ble oppløst igjen etter cirka seks måneder.

5.2.3 Oppsummering

Prosjekt Haiti gjennomfører forskjellige aktiviteter i Norge og i Haiti. I Norge organiseres de fleste aktivitetene av frivillige og skal være inntektsgivende for Prosjekt Haiti eller rette oppmerksomheten mot Haiti og Prosjekt Haiti. I Haiti finnes det forskjellige prosjekter med fokus både på utdanning, entreprenørskap og opplæring. I tillegg retter spesielt *Manman Troll* også oppmerksomheten mot temaer som selvbestemmelse og helse. Et annet fokus Prosjekt Haiti har er utveksling for haitianere og nordmenn mellom Norge, Haiti og delvis også USA og Sør-Afrika.

6 Prosjekt Haiti i flyt mellom to land

Prosjekt Haiti kan, som vist tidligere (kap. 3.1), ikke klassifiseres som norsk organisasjon, men heller ikke som haitiansk organisasjon. Det mest treffende er kanskje å definere Prosjekt Haiti som transnasjonal organisasjon – som beveger seg mellom Norge og Haiti – eller som internasjonal organisasjon om man tar bevegelsen mellom USA og Haiti og Sør Afrika og Haiti med. I det følgende ønsker jeg imidlertid i hovedsak å fokusere på flyten tilknyttet Prosjekt Haiti mellom Norge og Haiti. Det er både mennesker, idéer, penger og gjenstander som beveger seg mellom disse to landene, noe som fører til en intensivering av relasjonene mellom norske og haitianske medlemmer av Prosjekt Haiti og mellom de to land. Jeg ønsker å vise hvordan hver av de fire ovenfor nevnte aspektene bidrar til å gjøre Prosjekt Haiti til en transnasjonal organisasjon som beveger seg mellom Norge og Haiti.

6.1 Reiser mellom Norge og Haiti

Et viktig aspekt ved Prosjekt Haitis transnasjonalitet ligger i bevegelsen av personer mellom Norge og Haiti. At organisasjonen i det hele tatt ble startet hadde med den daglige lederens opphold i Haiti og hennes ekteskap med en haitianer å gjøre. Denne familien har i mange år vært de som har reist mest jevnlig mellom Norge og Haiti. Familien har bodd flere år i Norge og flere år i Haiti, delvis har de også delt seg opp og vært i begge land samtidig. Også med-gründeren og flere andre frivillige som har vært aktive i Prosjekt Haiti i mange år har til dels ikke bare besøkt Haiti, men bodd der i mer eller mindre lange perioder. Dette byr på den fordel at det både finnes nordmenn og haitianere som har bodd i henholdsvis Haiti og Norge. Gjennom det har de klart å opparbeide seg en interkulturell kompetanse, som de medlemmene av Prosjekt Haiti, som bare har bodd i et av de to landene, eller bare har besøkt det andre landet, ikke har. Indirekte har Prosjekt Haiti til og med ført til flere andre forhold og ekteskap mellom haitianere og nordmenn, slik at det virker som om Prosjekt Haiti også utenom selve organisasjonen har bidratt til å opprette flere bånd mellom de to landene.

En annen form for flyt av mennesker mellom Norge og Haiti finnes det i de frivillige som reiser i kortere perioder til Haiti for å være med på sommercamp, for å besøke organisasjonen, for å gjennomføre forskning eller for å gjennomføre et kortvarig prosjekt i Haiti. Selv om disse personene ikke får like fundert kunnskap om Haiti, så er disse besøkene likevel av stor betydning for organisasjonen, noe som jeg vil gå nærmere inn på i kapittel 9.3. Det samme gjelder besøkene av haitianske medlemmer av organisasjonen til Norge, som også hadde en stor betydning for

organisasjonen. Å besøke hverandre på dette viset minner veldig om de i kapittel 3.5. nevnte «immersjoner» som større bistandsorganisasjoner gjennomfører for å bygge tettere relasjoner mellom alle involverte i bistandsprosjektene.

En annen form for flyt av mennesker mellom begge land finnes i Prosjekt Haitis utvekslingsprogram, som ble nevnt i kapittel 5.2.2. Det ene utvekslingsprogrammet finner sted i rammen av et filmprosjekt for ungdommer, der ungdommer fra Haiti, Norge og Sør-Afrika reiser i tre måneder til et av de andre landene for å lage kortfilmer. Det andre utvekslingsprogrammet finner sted mellom Prosjekt Haitis bakeri og et bakeri i Oslo og som nå for tiden finner sted for andre gang. Dette programmet er også et godt eksempel på at slike utvekslingsprogram ikke alltid går problemfritt: I fjor dro de norske bakerne hjem tidligere, blant annet på grunn av noen problemer med de tildelte arbeidsoppgavene, og utfordringer med hverdagen i Haiti. Organisasjonens daglige leder oppsummerte denne opplevelsen i et intervju som følgende: «*Og til slutt så valgte dem å dra hjem og det var veldig synd, det var vi veldig lei oss for. Men... ok, sånn er det. Og vi får heldigvis en ny runde.*» Det går ikke alltid bra når mennesker reiser fra Norge til Haiti eller fra Haiti til Norge – men grunnleggerne velger å godta disse negative opplevelsene og å fokusere på nye muligheter og positive opplevelser.

Andre deltakere i Prosjekt Haiti som reiser til det andre landet er de haitianske ungdommene som anses av Prosjekt Haiti til å kunne klare å gjennomføre en International Baccalaureate (IB) i Norge. Den videregående skolen i Finnsnes har en IB-linje og til nå har fem ungdommer fått muligheten til å flytte til Finnsnes for å gå på skolen der. Den første av disse ungdommene dro hjem etter hvert, uten IB, tre ungdommer er fortsatt i Finnsnes for å avslutte skolen og en ungdom har dratt tilbake til Haiti etter at det dukket opp en del utfordringer i forhold til denne eleven. Dette er også et eksempel på et tilfelle der utvekslingen ikke har fungert optimalt og dette viser at det kan oppstå problemer ved migrasjon og reiser i begge retninger, og ikke bare fra Haiti til Norge eller fra Norge til Haiti. Det samme gjelder et uformelt utvekslingsprogram for haitianske lærere fra *Petit Troll* med en skole i Tromsø. Gjennom private kontakter har to lærere kunnet være i tre måneder i Tromsø for å følge undervisningen ved en norsk skole og for å utvide kompetansene sine som lærere (Nordlys 24.12.2010: 6). Gjennomføringen av dette initiativet har fungert bra, men har ikke alltid ført med seg de ønskede endringene i undervisningen i Haiti, fortalte en frivillig meg.

Denne intensiveringen av kontakten mellom Haiti og Norge har etter min mening ført til en økt kunnskap om de respektive landene, selv om ikke alle reiser og utvekslinger går etter planen.

Denne økningen av kunnskap gjelder spesielt de menneskene som har reist mye mellom landene, men jeg fikk inntrykket av at området rundt Finnsnes og Tromsø, på generell basis, syns å ha en høyere (om kanskje likevel noe overfladisk) kunnskap om Haiti, enn det muligens er tilfelle for andre områder i Norge. Hvordan kunnskapen om Norge hos medlemmene av Prosjekt Haiti utenom de som har besøkt Norge og i området rundt Delmas er, kan jeg ikke si.

6.2 Idéenes flyt mellom Norge og Haiti

Ideene for aktiviteter og prosjekter tilknyttet Prosjekt Haiti oppstår ikke av seg selv og bare i Norge eller bare i Haiti, men gjennom mennesker som kjenner begge landene. Det følgende eksemplet skal illustrere hvordan lokalt kunnskap kan føre til lokal tilpassede prosjekter.

En idéprosess, som viser hvordan begge land har innflytelse på utviklingen av idéer, er byggingen av Prosjekt Haitis nye gjestehus. Gründerne av Prosjekt Haiti forteller om gode grunner for å bygge dette gjeste- og samfunnshuset og disse grunnene har opprinnelsen sin både i Norge og i Haiti. I flere av intervjuene mine og i flere av samtalene som ble ført under opp-

Råbygget av gjeste- og samfunnshuset Kay La Madame i sommer 2014. Foto: Marie-Fleurine Olsen

holdet mitt i Haiti ble det tydelig at medlemmene i styret av Prosjekt Haiti fulgte nøye med den norske politiske satsingen innenfor bistand og at de fryktet at støtten til Haiti blir kuttet.²⁰ Dette fremmet et ønske om å starte et prosjekt i Haiti som ville gjøre Prosjekt Haiti mer uavhengig av norske satsinger. Organisasjonen får mer penger utenom Norad enn gjennom Norad, men dette er penger som er enda mer usikker enn midlene tildelt gjennom Norad, og Prosjekt Haitis styre ser utfordringen ved å støtte langvarige prosjekter på pengestøtte som aldri kan forutses lengre enn noen måneder i forveien.

---

²⁰ I løpet av høsten 2014 ble Haiti utnevnt som et av Norges tolv fokusland (se kap. 2.3). Dette regnet Prosjekt Haitis styre ikke med sommeren 2014.

Ideen om at en løsning for dette kunne være et gjeste- og samfunnshus i St. Louis kunne derimot ikke ha oppstått uten god kunnskap om Haiti og det området gjestehuset bygges i. Styret av Prosjekt Haiti så at mye av pengene gjestene som kom til Prosjekt Haiti brukte gikk til hoteller istedenfor til organisasjonen. Samtidig så de potensialet St. Louis byr på som turistplass: Det er et rolig og trygt område, det finnes mye natur i området, gode strender og området er lett å nå fra Port-au-Prince. At Prosjekt Haiti fikk land i St. Louis for å starte opp en ny campus hadde ikke vært mulig uten grunnleggenes familierelasjoner (se kap. 9.1.2). Fra 2011 ble Prosjekt Haitis sommerleir gjennomført i St. Louis, noe som også har ført til behovet for bedre overnattingsmuligheter for de norske og amerikanske frivillige. Sommeren 2014 sto allerede råbygget av det nye gjestehuset ved navn *Kay La Madame* ferdig og kunne brukes som provisorisk overnattingsmulighet. Kombinasjonen av framtidsutsiktene for finansiering i Norge, et tilbud fra Norad om å søke om finansieringen av et nytt prosjekt og mulighetene i St. Louis førte til at Prosjekt Haiti valgte å bygge et samfunns- og gjestehus i St. Louis. Dette eksempelet viser hvordan et samspill av idéer og behov tilknyttet til Norge og idéer og behov tilknyttet Haiti fører til utviklingen av nye prosjekter i Prosjekt Haiti.

6.3 Flyt av penger fra Norge til Haiti

Mens både mennesker og idéer i Prosjekt Haiti beveger seg mellom begge land, er penger en enhet i organisasjonen som stort sett bare beveger seg i én retning: fra Norge til Haiti, av og til også fra USA til Haiti. Prosjekt Haiti viser mye til det gjensidige i organisasjonen sin, at alle er likestilt, tas på alvor og kan bidra. Mens dette kan stemme for en del av aktivitetene Prosjekt Haiti gjennomfører, så er det viktig å huske at hele organisasjonen i sin nåværende form til syvende og sist er avhengig av nok penger for å drive stiftelsen og at disse pengene ikke kommer fra Haiti. Dette er noe som er et vesentlig faktum i bistandsarbeid og som ikke lar seg endre i alle bestrebelsler om *accountability* og likeverdige relasjoner mellom givere og mottakere. Men flyten av penger fra Norge til Haiti legger et grunnlag for de intensiverte relasjonene mellom de to landene: Pengene gir noen haitianerne muligheten for å besøke Norge og eksistensen av en delvis norsk organisasjon i Haiti gir flere nordmenn et initiativ for å besøke Haiti og for å delta i prosjekter som for eksempel sommerleiren.

6.4 Gjenstanders flyt mellom Norge og Haiti

Gjenstander flyter, som bagasje til mennesker som reiser, mye mellom Norge og Haiti. Det er derimot forskjellige gjenstander som flyter i hver retning. Fra Norge til Haiti flyter i hovedsak gjenstander for skolen, for fritidsaktiviteter og entreprenørskap. Dette kan være papir, blyanter, kunstmateriell og lignende for skolen, fotballer, fotballsko, fotballmål for fotballklubben, frisørutstyr til frisørsalongen og lignende.

Bilde av Manman Trolls kleskolleksjon. Foto: Hrmarsan Photography.

Plakat med utsnitt av haitianske Tap Tap-busser som selges gjennom Prosjekt Haiti. Fotos: Rebekka Nicoline Wolff.

Til og med skolen i St. Louis er bygget av norske ferdigproduserte byggevarer som bare ble satt opp i Haiti. Dette gir den daglige lederen imidlertid uttrykk for å være skeptisk til i dag, siden Prosjekt Haiti foretrekker å bruke lokale materialer. Derfor bygges for eksempel gjestehuset i hovedsak av haitianske materialer og i en haitiansk stil.

Andre vegen rundt, fra Haiti til Norge, flyter det i hovedsak salgsgjenstander. Under feltarbeidet mitt i Haiti har jeg, i lag med to av gründerne, besøkt en lokal butikk i Port-au-Prince som selger all slags kunst- og håndverksprodukter. Grunnleggerne bruker å dra dit for å kjøpe rimelige gjenstander som de tror kommer til å selges godt i Norge på julemarkeder og lignende. Et annet eksempel for flyten av gjenstander fra Haiti til Norge er klærne produsert av *Studio Manman*

Troll. Her handler det ikke bare om haitianske gjenstander som selges i Norge, men om gjenstander som ble produsert av en virksomhet tilknytter Prosjekt Haiti. Også bilder fra Haiti, som flyter digitalt fra Haiti til Norge, kan anses som gjenstander i flyt mellom landene. Bildene er et viktig virkemiddel for Prosjekt Haiti for å verve støtte i Norge og gir også direkte avkastning når de brukes på plakater og i kalendere som selges.

For at gjenstandene kan flyte mellom landene er det en forutsetning at det finnes mennesker som reiser mellom landene. Gjenstandene kunne også bli sendt med posten, men dette ville oftest ikke lønne seg økonomisk sett. Jeg antar at flyten av gjenstandene ville reduseres betydelig om det ville være mindre mennesker som reiste mellom Norge og Haiti, eller mellom Haiti og Norge.

7 Kunnskap i Prosjekt Haiti: Om hverandre, om Haiti og om Norge

Som beskrevet i kapittel 3, sier Haraway at kunnskap alltid er avhengig av mennesker som produserer denne, plassen den produseres i og formålet den produseres med. Kunnskap er ikke universelt. Dermed er heller ikke kunnskapen innenfor bistandsfeltet universelt og når en organisasjon som Prosjekt Haiti jobber i to så forskjellige land som Norge og Haiti, så er den kunnskapen i disse to landene og forventningene som er knyttet til disse heller ikke like. Dette ønsker jeg å vise i det følgende kapitlet gjennom å presentere noen av idéene, ønskene og forestillingene hos partene involvert i Prosjekt Haiti. Det første underkapitlet omhandler representasjoner av «de andre» – altså hvordan nordmenn omtaler Haiti og haitianere og hvordan haitianere omtaler og tenker om Norge og Haiti. I det andre underkapitlet ønsker jeg å vise hvordan forskjellige idéer, verdier og forestillinger i praksis kan føre til forskjellige forventninger hos norske og haitianske medlemmer av Prosjekt Haiti.

7.1 «De andre» – bilder av hverandre

7.1.1 Representasjon av Haiti i Norge

Bildet som formidles av Prosjekt Haiti og Haiti generelt i Norge er i stor grad preget av de norske frivillige i Prosjekt Haiti og av media. Medias framstilling av Prosjekt Haiti henger naturlig nok tett sammen med framstillingen av Prosjekt Haiti gjennom Prosjekt Haitis frivillige, siden media som regel får informasjonene sine derfra. Likevel fokuserer media i aviser og på TV ofte noe annerledes enn det Prosjekt Haitis medlemmer gjør.

Representasjonen av Prosjekt Haiti gjennom norske medlemmer

I en reklamevideo for Prosjekt Haiti, som man kan finne på YouTube, sier en av organisasjonens daglige ledere: «*Det som vi ønsker å tilby er et sted hvor disse barna, disse ungdommene og disse kvinnene utvikler sine egenskaper og sine talenter. Og ved å tilby denne støtten i forhold til det, så er jeg helt sikkert på at de fleste av disse kan bli hva de vil i denne verden.*» Dette presenterer et syn på Prosjekt Haiti som jeg hørte ofte når jeg snakket med norske frivillige. Hos de frivillige har det utviklet seg en fast fortelling om at de haitianske medlemmene av stiftelsen har alle evner de norske frivillige også har, men ikke de samme mulighetene – og som følge at dette trenger de hjelp fra Norge. Et styremedlem forklarte meg: «*Dem er jo mennesker dem óg, det er jo ikke sånn at dem ønsker å blitt syns synd på. [...] Det er forskjell på hva man er og hva man ønsker å være. Ting hadde vært annerledes om man hadde trukket et annet lodd i livets lotteri*»; og: «*Haitianere*

har jo alle ressursene i seg selv, bortsett fra kanskje det økonomiske. Det har vært veldig viktig at man har hatt et fokus på at man er likeverdige. Det har blitt veldig viktig for meg etter hvert. Vi er jo lik. Men vi ble jo født med ulike muligheter.» De norske frivillige som er godt kjent med Haiti prøver å formidle Haitis behov for hjelp, ja nesten Norges plikt til å hjelpe Haiti, samtidig som de prøver å holde balansen ved å presentere Haitianere som sterke, kompetente og talentfulle mennesker som klarer seg godt i livet. Grunnleggeren utdypet i et intervju hvordan hun ser på dette i praksis: «Vi skal ha et system her som fungerer for de lokale. Det [å blande oss inn] synes jeg ikke er våres jobb. Da synes jeg vi begynner å gå inn i sånn oppdragelse [...]. Hvis det funker for dem...»

Presentasjon av Prosjekt Haiti i norske media

Det er spesielt aviser i Nord-Norge som skriver om Prosjekt Haiti: Etter 2004 ble det i den Finnsnes-baserte avisen Troms Folkeblad skrevet 113 ganger om Prosjekt Haiti, i de Tromsø-baserte avisene Nordlys og iTromsø ble det skrevet henholdsvis 69 og 57 ganger²¹. Andre regionale og nasjonale aviser har nevnt organisasjonen i langt mindre grad og da oftest i tiden rett etter jordskjelvet. Prosjekt Haiti har også blitt presentert i NRKs program «*Underveis*» i dokumentaren «*Hånd om Haiti*» i 2013 og var i 2015 del av TV2s reklamefrie dager i påsken.

Da jeg så på eldre artikler om Prosjekt Haiti i Folkebladets arkiver, fortalte en journalist meg i en samtale at de likte godt å skrive om Prosjekt Haiti, siden dette var et ukomplisert og fint tema – rett og slett en god historie, med andre ord. Dette illustrerer veldig godt lokalmedias syn på Prosjekt Haiti og bistand generelt: Det er alltid positivt når mennesker engasjerer seg for andre mennesker – og det blir enda mer ukomplisert når de menneskene som skal få hjelp er langt unna. Mennesker i Haiti berører i utgangspunktet ikke lokal politikk og det lokale samfunnet og avisen kan skrive om tematikken uten å risikere en debatt rundt innlegget og uten å må balansere mellom forskjellige synsvinkler. Overskrifter som «*Flytter til Haiti for å hjelpe*» (Nordlys, 21.12.2010: 14), «*Løper for sultne skolebarn på Haiti*» (Troms Folkeblad, 7.8.2012); eller «*Står på for Haiti*» (Troms Folkeblad, 23.3.2012: 2 sq.) understreker dette. Jeg har ikke funnet én kritisk artikkel om Prosjekt Haiti, tonen er gjennomgående at uselviske nordmenn fra alle aldre hjelper fattige i Haiti.

To andre momenter som ofte trekkes fram i artikler er gründernes ekteskap, kjærlighetshistorien bak Prosjekt Haiti, og at to av de tre gründerne er «*Lenvikjenter*» (Troms Folkeblad, 3.10.2000:

---

²¹ Per 12.5.2015.

8). NRK Troms kombinerer dette i en artikkel fra 17.9.2013 med overskriften «*Finnsnes-jente vil endre Haiti*» og et bilde fra NRK-dokumentaren «*Underveis*», der gründerne ser hverandre dypt i øyene mens de danser med utsikten over Port-au-Prince i bakgrunnen. Beskrivelsen av Prosjekt Haiti i norsk media gjennspeiles i et sitat fra Kevin Edmonds (2012: 444) om NGO i Haiti: «*The very presence of NGOs in a country is often portrayed as a symbol of transnational humanity in action; in short, NGOs and charity equals good work.*». En NGO er – i alle fall i lokalmedia – per definisjon god og det er dette som transporteres videre gjennom media om Prosjekt Haiti.

Generelt legger de fleste artiklene i media større vekt på den norske siden og nordmennene involvert i organisasjonen enn på menneskene i Haiti. Det forundrer kanskje ikke, siden Norge er nærmere lokalavisene enn Haiti. Mens mange norske frivillige fra Prosjekt Haiti i sterkere grad prøver å trekke fram talent, ønsker og kompetanser hos menneskene i Haiti, går denne siden i større grad tapt i norsk media. Et styremedlem fortalte meg: «*Det er noe vi har vært veldig tydelig på i alle år. Det skal ikke være et sånt prosjekt der vi kommer på våres høye hest – nå skal vi hjelpe dere, så veldig sosialpornografisk. Vi har hele tiden tonet det ned.*» Dette fokuset kommer i avisoppslag ofte ikke like godt fram. Samtidig kan det regnes som sannsynlig at Prosjekt Haiti ofte profiterer fra medias litt forenklede og hjelpe-fokuserte framstilling av organisasjonen for å få flere givere.

7.1.2 Representasjonen av Norge i Haiti

Selv om en av grunnleggerne er fra Haiti, og en annen er gift med han og begge hadde bodd i flere år i Haiti før de to og tremenningen begynte å planlegge prosjektet, så garanterte dette ikke tilliten fra haitiansk side. En av gründerne fortalte: «*Da ble vi møtt med like mye skepsis som med åpne armer. Jaja, da kommer noen hvite damer og sier dem skal starte skole, vi tror det ikke før vi ser det. Noen var aggressive og sa at vi prøvde å lure de, det hadde kommet mange før og lovet ting og det skjedde aldri.*»

Det tok sin tid før de haitianske ansatte og familiene tilknyttet skolen ikke lenger følte at prosjektet gagnet gründerne mest. Først da en av de ansatte kom på besøk til Norge og så med egne øyne hvordan gründerne bodde, forkynte han at han nå skulle dra tilbake til Haiti for å fortelle at nordmennene ikke bare satt der og tok alle pengene, sånn som mange trodde. Tremeningen til organisasjonens daglig leder beskriver denne prosessen som veldig frustrerende, spesielt siden hun i perioder da hun reiste mye til Haiti selv levde på svært lite penger. «*Så det å*

få et eierskap til prosjektet [i Haiti], det har vært vanskelig. Det kom kanskje først etter jordskjelvet, da vi så at her er det en base som hører sammen. Så i nøden, så kom man i hop og ser at det er mye bra.» Det er mulig at det fortsatt finnes haitianere som deltar i prosjektet eller spesielt personer som har forlatt prosjektet av ulike årsaker som har mistillit ovenfor lederne av Prosjekt Haiti. Dette er noe som ikke var mulig for meg å finne ut, siden jeg automatisk ble ansett som «en av dem» og min tid i Haiti ikke strakk til for å bygge opp et godt nok tillitsforhold til de haitianske respondentene. Selv om det for meg utvilsomt virker som at gründerne ikke har samlet opp store rikdommer gjennom Prosjekt Haiti, så lever de i Haiti likevel et bedre liv enn de fleste andre medlemmene av Prosjekt Haiti, barna deres gikk i Haiti på en internasjonal skole, de har en god bil og lignende. Dette er noe som familien fra et norsk perspektiv ikke kan klandres for, men som likevel kan bli til en skillelinje mellom gründerfamilien og resten av den haitianske delen av Prosjekt Haiti. På den andre siden er Haitianere i Prosjekt Haiti fullstendig klare over at nordmenn eier mye mer enn de. I en samtale jeg hadde med en norsk frivillig før jeg dro til Haiti fikk jeg tipset om å ta mine helt vanlige klær og også noen spesielt fine plagg med til Haiti: *«I starten tok jeg ofte mine enkleste klær med, men Haitianerne liker å pynte seg og regner med at vi også har mye fint. De synes at det er veldig rart om vi kommer dit med dårlige klær.»* Det er et skille mellom de to landene, men dette ser begge parter ut til å være klare over og det virker ikke på meg som om disse forskjellene prøves å skjules i Prosjekt Haiti. På den andre siden er den haitianske forestillingen over hvor rik nordmenn egentlig er, ikke alltid helt realistisk: Da jeg var i Haiti ringte noen (som ikke var tilknyttet Prosjekt Haiti) den haitianske grunnleggeren og spurte om å få låne 100 000 US-Dollar – en sum som han ikke var i nærheten av kunne låne bort.

7.2 Ønsker og forventninger – forskjeller og likheter

Den første delen av dette kapitlet har vist hvor forskjellig syn menneskene i Norge og Haiti har på hverandre. Når disse forskjellige synene møtes i hverdagen, viser det seg at forventningene partene har ikke alltid passer i lag.

Det dukket for eksempel opp et uforutsett problem da skolen skulle starte: skolen hadde ingen skoleuniformer. Første skoledagen kom det ingen elever, fordi de ikke hadde skoleuniform og ingen andre gode klær å gå til skolen med. Og som med-gründeren beskriver: *«Når du går på skolen i det her landet, så har du lyst til å vise til verden at du går på skolen.»* De norske gründerne derimot trodde at en skoleuniform var unødvendig og feil pengebruk av de få midlene både Prosjekt Haiti og familien til elevene hadde. Først da de kjøpte stoff og mødrene sydde skoleuniformer, kunne skolen begynne. Begge de norske gründerne nevnte gjentatte ganger at de synes

at de har vært veldig naive i starten og den daglige lederen fortalte: «*Vi ante jo ikke hva vi gikk inn i. Sånn i forhold til de kulturelle kodene og sånn. Og den dag i dag er det jo ting jeg ikke forstår. Det er såpass komplekst og komplisert.*»

En annen utfordring besto i forholdet til de ansatte lærerne. Gründerne ønsket seg en flat struktur på skolen med ukentlige møter, der alle kunne bidra til å finne ut hvordan skolen skulle drives. Men, som Prosjekt Haitis daglig leder sier: «*Haiti er et ganske hierarkisk samfunn.*» I starten våget ingen av lærerne å si noe i disse møtene og forventningen mange hadde, var å få kritikk siden de hadde blitt kalt inn til et møte. Først over tid har de ansatte blitt tryggere og har begynt å tørre å involvere seg – men fortsatt er det noen som ikke deltar aktivt i møtene, forteller gründeren.

Men det handler ikke bare om at nordmenn slet med å få tillit fra haitianerne. Også nordmenn brukte tid for å få større tillit til de haitianske medarbeiderne. Eksempelvis minnes medgründeren følgende fra den første tiden: «*Men mye frustrasjoner rundt hvordan undervisningen var. Men det har vi jo lagt bort litt og tenker 'Jaja, de må jo bare drive etter egne læreplaner'.*» Mens gründerne først prøvde å ha større innflytelse på undervisningsmetodene, aksepterte de senere bedre å ikke involvere seg for mye i dette. Mens læreplanene ble overlatt mer til haitianerne, så kunne de ikke akseptere at barn ble slått i deres norsk-finansierte skole, som en frivillig forteller. Respondenten min fortalte videre at det var en komplisert prosess fram til det fantes en kultur på skolen der barna ikke skulle bli slått. Organisasjonen har også opplevd enkeltepisodes med både ansatte som stjal, og underslag i et prosjekt, men dette er ting som styret er opptatt av å legge bak seg.

Det er likevel ikke sånn at partene til enhver tid har forskjellige ønsker for utviklingen av organisasjonen – noe som antakeligvis ville ha gjort samarbeidet ganske vanskelig. Organisasjonens daglige leder fortalte meg: «*De kvinnene i Manman Troll [...], de har jo hele tiden formidlet til oss at det dem ønsker med å komme til Manman Troll [...] er jo å komme ut av det med en bedre mulighet for å få en jobb. Da begynte vi å tenke på hva slags type bedrift kunne skaffe jobb til flere, ikke bare fem ansatte. Gjennom det arbeidet med kvinnegruppen har vi tenkt at det dem ønsker seg, det er en inntekt. De ønsker ikke å være mottaker av charity resten av livet.*» Ønsket om å utvide tiltak innenfor entreprenørskap i Prosjekt Haiti viste seg både hos Prosjekt Haitis ledelse og hos de haitianske medlemmene av *Manman Troll*.

8 Aktørenes bruk av kunnskap i Prosjekt Haitis hverdag

Det siste kapitlet har vist i hvilke situasjoner kunnskap i Norge og i Haiti kan være forskjellig fra hverandre og hvordan dette kan skape utfordringer i hverdagen. I dette kapitlet ønsker jeg å vise hvordan den kunnskapen som finnes hos Prosjekt Haitis medlemmer har bidratt til å starte Prosjekt Haiti, hvordan den bidrar til å utvikle Prosjekt Haiti stadig og hvordan den bidrar til at Prosjekt Haiti er en fungerende organisasjon som har etablert seg i bistandsmarkedet. Kapittel 8.1 fokuserer på den daglige lederens kunnskap og hennes rolle, kapittel 8.2 på den haitianske gründernes kunnskap og hans rolle. Det tredje underkapitlet handler om kunnskap hos andre medlemmer av Prosjekt Haiti og hvordan denne kunnskapen har innflytelse på organisasjonen. I det siste kapitlet ønsker jeg å vise sammenfattende hvordan kunnskapen har bidratt og fortsetter å bidra til å skape en organisasjon som er tilpasset hverdagen rundt den.

8.1 Bistandsentreprenør og bro mellom Norge og Haiti

Da jeg spurte Prosjekt Haitis gründer og daglig leder om hva hennes styrker i forhold til Prosjekt Haiti er, svarte hun at hennes viktigste egenskap kanskje var å være en bro mellom Norge og Haiti. Hun har unike former for kunnskap i flere sammenhenger som er relevant for Prosjekt Haiti. For det første er hennes utdanning på masternivå innenfor utviklingsstudier og hennes arbeid innenfor bistandsfeltet av betydning. Både i gjennom studie sitt og i et FN prosjekt i Ecuador har hun opparbeidet seg erfaring som kan hjelpe ved å starte og drive en bistandsorganisasjon. Gjennom henne startet Prosjekt Haiti ikke uten noe som helst kunnskap om bistandsprosjekter, for det andre hadde hun også erfaring med prosjektarbeid som skriving av rapporter og søknader. Denne kunnskapen bygger hun videre ut i sine stillinger ved Senter for Internasjonal Helse i Tromsø og ved FN i Haiti.

For det andre er hun, som beskrevet i kapittel 7.1.1, ei «*Lenvikjente*» som kjenner Lenvik, Tromsø og Norge generelt og som har mange kontakter i disse områdene. Det samme gjelder hennes tremenning, som er, som nevnt før, fra samme regionen. Uten deres tilknytning til området hadde det antageligvis vært vanskelig å samle inn nok penger fra privatpersoner og fra næringslivet i Finnsnes for å kunne starte skolen. Hun forteller at hun tror at hun kan mye om systemene i Norge og jeg mener at det er kombinasjonen av hennes utdanning og hennes nasjonalitet i lag med hennes kunnskap om Norge som setter henne i stand til dette.

Dette kan være av spesielt stor relevans i forhold til Norad, som har, med den daglige lederens ord «*et rigid system*» og der hun føler at Prosjekt Haiti av og til kanskje egentlig er for liten til å forholde seg til Norad, spesielt siden de bare har en veldig liten administrasjon. Hun er den som, som Prosjekt Haitis daglig leder i oppdrag av Prosjekt Haitis styre, presenterer organisasjonens profesjonelle ansikt i Norge. Jeg mener at det er denne graden av profesjonalitet som gjør det mulig for Prosjekt Haiti å jobbe i lag med større givere som Norad eller Fredskorpset. At Prosjekt Haitis daglig leder er fullstendig klar over at Prosjekt Haiti på mange vis også er en bedrift som må behandles og promoteres som bedrift, viser for eksempel hennes foredrag hos Samfunnsviternes²² fagkveld med tittelen: «*En samfunnsviter som entreprenør – fortellingen om Prosjekt Haiti*».²³ At også NGO handler som bedrifter er noe som nevnes ofte i litteraturen om NGO, for eksempel hos Büthe et al. (2012: 580 sqq.) eller hos Barnett & Finnmore (1999) og som ofte belyses kritisk. Prosjekt Haitis daglige leder og gründer er ikke bare broen mellom Norge og Haiti, hun er også broen mellom byråkratiet og Prosjekt Haitis praktiske hverdag, broen mellom Prosjekt Haiti som bedrift og som uegennyttig organisasjon.

Hun mener at de ikke har endret fokuset i aktivitetene sine på grunn av at de søker om midler fra Norad. Samtidig er Prosjekt Haitis aktiviteter i Haiti ofte prosjekter som passer til dagens trender i bistand, og til Norges bistandsfokus: Dette er, som nevnt før, et stort fokus på sivilsamfunnet, på utdanning, kvinner og ikke minst entreprenørskap. Det er mulig at én av grunnene til at Prosjekt Haiti er aktivt akkurat innenfor disse feltene er gründernes universitetsutdanning innenfor bistandsfeltet, der hun antageligvis har blitt kjent med dagens hovedretninger innenfor bistandsarbeid.

Mens Prosjekt Haiti er avhengig av å følge Norads (og dermed statens) idéer, normer og regler for å kunne få tildelt midler, så ser også Norad den situerte kunnskapen som finnes hos Prosjekt Haiti: «*Da [i 2010] ble vi invitert på et møte [med Norad], dem var veldig interessert i å høre på hva vi hadde å si om hvordan situasjonen på bakken var på Haiti. Så et veldig uvanlig møte med Norad, egentlig*», forteller Prosjekt Haitis daglig leder. Selv om hun føler at de muligens er ganske små for å jobbe i lag med Norad, så er Norad veldig positivt innstilt ovenfor Prosjekt Haiti, som gjenspeiles i Norads evalueringsrapport av nødhjelpen i Haiti etter jordskjelvet:

«Evaluative evidence is plentiful to show that the smallest steps registered the most visible outputs to date in Haiti. The most lauded efforts were those with the simplest 'narrow, specific and tangible goals'. These included efforts such as Cuban Medical Brigades, Prosjekt Haiti

---

²² Akademiker-foreningen for samfunnsvitere og humanister.

²³ 8.5.2015, i Tromsø.

(Mama Troll), and singular, isolated very targeted, efforts inside the large multilateral programmes, [...]. These small steps need to be nurtured, and not isolated to the realm of indigenous NGOs. Aid is a useful tool, above all, for this precise type of effort» (Norad 8/2014: 50).

Samtidig ser Norad problemet med bare å fokusere på lokale prosjekter og ikke å agere på et overordnet mål (se kap. 2.3). Prosjekt Haiti er imidlertid en organisasjon som ikke engasjerer seg for å styrke staten, men for å styrke sivilsamfunnet.

Gründernes geografisk bakgrunn som «*Finnsnes-jente*» har ikke bare noe å si i Norge, men at hun er norsk er også av betydning i Haiti. I et land der hudfargen tradisjonelt sett har mye å si, kan det i noen situasjoner være en stor fordel at hun er etnisk norsk. I en kronikk i avisa Klassekampen (20.4.2010: 16) skrev hun noen måneder etter jordskjelvet i 2010 om sine opplevelser med nødhjelpsarbeidet i Haiti:

«Det har vært en frustrerende og til dels sjokkerende opplevelse å forsøke å forstå seg på dette [FN-]systemet. For det første, for å i det hele tatt komme inn på 'logistikkbasen' bør du være hvit. Da kan man kjøre rett inn og forsøke å finne fram i et mylder av kontor og telt. [...] Dersom du mot formodning skulle være svart er det ikke så enkelt. Da blir du stoppet av vaktene som forventer en god forklaring på hva du har der å gjøre, og et obligatorisk ID-skilt bør du ha med deg. Min mann, som er haitianer og grunnlegger av Prosjekt Haiti, kommer inn når han presenterer seg som min sjåfør.»

At dette er noe som ikke bare gjaldt under nødhjelpen men også i Haitis hverdag, er noe som jeg har opplevd flere ganger under mitt korte opphold i Haiti. Den andre kvelden jeg var i Haiti ble jeg med gründerekteparet til en FN-base hvor FN-soldater arrangerte en fest. Han kjenner noen av disse soldatene og ble invitert til festen. Da vi ble stoppet av en soldat før vi kunne kjøre inn i base, var han stille, mens hun viste sitt ID-kort og forklarte hvor hun skulle. Det tok ikke lang tid før vi kunne kjøre videre. Det ble ikke stilt flere spørsmål om hvem vi andre to var. Jeg fikk en sterk mistanke om at jeg med min lyse hud ikke ble ansett som et «problem» i FN-basen og at den haitianske gründeren, som kjørte bilen, automatisk ble antatt å være sjåføren vår. Dette var ingen enkelthendelse. Under min første handletur i det dyre supermarkedet Caribbean, der antallet mennesker med lys hud og *mulattos* er betydelig høyere enn på gaten, ble Prosjekt Haitis haitiansk grunnlegger etter kort tid spurt om hjelp av en kunde som antok at han var en ansatt. Også her har jeg naturlig nok ingen garanti for at dette henger sammen med hudfargen, men

mengden av slike opplevelser jeg har fått med meg i løpet av få uker i Haiti gjør det svært sannsynlig at det ofte er hudfargen som skaper slike situasjoner.

Det ble tydelig for meg at gründerne synes denne forskjellsbehandlingen er en uting, samtidig som de prøver ikke å fokusere alt for mye på det og heller fokusere på fordelene med ulik hudfarge (og nasjonalitet) i hverdagen. På den andre siden er det for Prosjekt Haiti ikke alltid en fordel at Prosjekt Haitis daglig leder er norsk, noe som jeg blir å gå nærmere inn på i det neste kapitlet.

Hvor viktig hennes rolle i Prosjekt Haiti er og hvor stort ansvar dette medfører, er hun veldig klar over: *«Så har jeg jo den her tryggheten hvis dette ikke skulle gå, så kan jo jeg personlig dra hjem til Norge og finne meg noe å gjøre, ikke sant. Men det som jeg er redd for, hvis ting skulle falle sammen, hva da med alle disse ungene og ungdommene og mødrene som har dette tilbudet? Og det kjenner jeg litt på av og til, i perioder, at jeg tenker 'Oi, dette må vi få til, [...] det kan vi ikke rote til, det er for stort og for viktig til at vi kan ta lett på det.' Jeg tar mitt ansvar på største alvor, jeg leker ikke butikk, for å si det rett ut ...»*

8.2 En forankring i Haiti

Mens jeg i det forrige kapitlet har vist hvor relevant den daglige lederens kunnskap, bakgrunn og erfaring er for Prosjekt Haiti, ønsker jeg i dette kapitlet å fokusere på kjennskapen hennes mann har til Haiti, hans erfaringer i Haiti og hvordan denne kunnskapen forankrer organisasjonen i Haiti og i lokalsamfunnet.

Mens jeg var i Haiti skjønte jeg hvor mye i Haiti som er avhengig av nettverk og relasjoner for å fungere. Det virker som om det er mangelen på en sterk stat og fungerende institusjoner i Haiti som øker nødvendigheten av nettverk og relasjoner. I løpet av den tiden jeg har vært i lag med grunnleggernes familie ble jeg med på et flertall korte stopp og besøk hos de forskjellige menneskene som den haitianske gründeren kjenner – blant annet Haitis sportsminister, det allerede nevnte besøket hos FN-soldatene, en ansatt av Haitis bilregistreringskontoret og mer. Ved slike besøk tok han gjerne hele familien (inkludert meg) med. Men han besøkte ikke bare mennesker med en viss status, vi stoppet hos familien til en ansatt i St. Louis for å gratulere ved dåpen av barnet, vi stoppet for å snakke med politimenn langs vegen, vi stoppet for å snakke med menn som satt i skyggen langs vegkanten. *«Alt fra regjeringen til presidenten til statsministeren ned til Jørgen hattemaker»*, uttrykte kona hans, han selv sa: *«I grew up in a ghetto and went to a*

rich school – so I speak both dialects.» Han har, med andre ord, *taus kunnskap* om forskjellige miljøer i Haiti, har evnen til å tilpasse seg til begge og dermed til å bevege seg i hele bredden av Haitis samfunn.

Det er utvilsomt at mye i Haiti skjer gjennom nettverk, men flere i Prosjekt Haiti som jeg har snakket med ga uttrykk for at nettverket gründeren har i Haiti er over gjennomsnittlig stort – og Prosjekt Haitis daglig leder påpeker at hun tror at han til og med kjenner flere mennesker i Tromsø enn det hun gjør. Gründeren mener ikke at han får fordeler av å være gift med ei norsk kvinne: «*[She] is partly Haitian now, [...] she is part of me.*» Likevel fikk jeg inntrykk av at han bruker sin tette tilknytning til Norge bevisst i noen situasjoner: Mens han snakker privat mest kreolsk med kona, bytter han gjerne til norsk når han snakker med henne mens andre haitianere er til stede – noe som hun er klar over og moret seg litt over under mitt opphold i Haiti. Om mitt inntrykk stemmer, så har Prosjekt Haitis haitianske grunnlegger stor lokal kunnskap om det haitianske samfunnet og klarer å bruke også Haitis fokus på rase og hudfarge til sin fordel i hverdagen – både ved å være «bare» konas sjåfør og, i andre sammenhenger, ved å styrke sin egen status gjennom å vise sin kunnskap og tilknytning til Norge.

Han er fullstendig klar over den viktige rollen han spiller for Prosjekt Haiti i Haiti, her forteller han om forberedelsene for å bygge den nye skolen i St. Louis: «*I make things work [...] My network helped Prosjekt Haiti a lot. In St. Louis du Sud, 35 or 40 percent of what we do is my network. When we started building the thing [anm.: skolen], my contacts to the [...] UN-basis – they spent a week at St. Louis. Those military guys, they came with their food, they need nothing [...] they came from 200-300 kilometres away from Port-au-Prince, they came with their car, with their gas, they worked from early in the morning, 5 am until 6 or 7 pm. [...] They came for one week with 10 trucks of material, [...] worth 30 000 dollars. [...] I have good contacts to people making cement.[...] It costs normally about 7 dollars, my friends sells it to me for 6 dollars, or 5,5.*»

Han mener at hans gode kontakter også forhindrer at Prosjekt Haiti må bestikke folk for å kunne gjennomføre prosjekter – et følsomt tema for alle NGO: «*When you build an NGO, you have to bribe people. I don't bribe because I know everybody.*» Samtidig mener jeg at Prosjekt Haitis tette kontakter mellom det private og organisasjonen gjør Prosjekt Haiti mer sårbar for mistanker om korrupsjon, eller i det minste uklare skillelinjer. På den andre siden er det mulig å si at det faktisk at medlemmene i Prosjekt Haitis kjerne identifiserer seg så personlig med organisasjonen minsker faren for korrupsjon, siden dette ville skade «*barnet*» deres, som prosjektet flere ganger

ble omtalt som. Spesielt Prosjekt Haitis daglige leder er klar over hvor viktig det er i forhold til Prosjekt Haitis rykte i Norge at Prosjekt Haiti ikke assosieres med korrupsjon. Tremeningen hennes sa en gang til meg: «[Hun] er jo livredd for korrupsjon, eller for at noen kunne tenke at det finnes korrupsjon.»

En annen viktig rolle grunnleggeren har i Haiti er at han, for Prosjekt Haitis haitianske medlemmer, er symbolet på at det er mulig å komme seg ut av slummen: «*Han står der som et eksempel på at det går an å komme seg ut av fattigdommen. Han har vært der dem er. Han kan det og har levd det og vet hvordan dem har det, på en helt annen måte enn vi kan formidle. [...]* Han og dem kjenner seg igjen i hverandre. Han er fantastisk flink [...] til å være en motivator», forteller kona. Hans kunnskap innebærer ikke bare at han kjenner området Prosjekt Haiti arbeider i godt, men at han vet ut fra egen erfaring hvordan det føles i å være i den situasjonen barna og ungdommene i Prosjekt Haiti er i dag. Dette er kunnskap som jeg mener bare svært få bistandsorganisasjoner har og som er en stor fordel for Prosjekt Haiti. Selv om en organisasjon ansetter noen som har jobbet seg ut av det området NGOen jobber i, så tror jeg at det er rett å anta at det for det meste er en mindre personlig og direkte kontakt til giversiden av organisasjonen.

Hans gode kontakter i Haiti har også innflytelse på sikkerheten til Prosjekt Haiti, noe som både han og kona påpeker. Det er han som avgjør i Haiti om områder eller arrangementer er trygge og det forventes spesielt av besøkende frivillige at de handler i samråd med han, noe som også gjaldt under mitt opphold i Haiti. Da jeg i lag med Prosjekt Haitis daglig leder og noen andre besøkte et slumområde der mange skoleelever kommer fra, sørget han for å sende en av Prosjekt Haitis ansatte som han stolte på med oss for sikkerhet. Kona hans fortalte om dette: «*Hvis det skulle skje noe, [...] så er det jo han som vi vet vi kan hjelpe oss med å løse det. [...] Det er en trygghet, for de ansatte óg i Prosjekt Haiti.*»

I Norge spiller hans kunnskap om Haiti en helt annen rolle. Det faktum at han er fra Haiti, vokste opp i et svært fattig område og kan mye om landet, gjør han i Norge til «Haitis ansikt». I Norge blir han med til foredrag om Prosjekt Haiti, han lager haitiansk mat og promoterer Prosjekt Haiti på andre vis. Sånn som han har en annen forutsetning for å forstå Prosjekt Haitis haitianske medlemmene, så har han også en annen forutsetning for å formidle Prosjekt Haiti og Haiti generelt i Norge. Samtidig virker det også viktig å ha Prosjekt Haitis norske gründere og andre nordmenn som har lært seg gjennom hele oppveksten å «forstå» Norge for å formidle Prosjekt Haiti og Haiti på et vis som er «tilpasset» norske forventninger. En frivillig prøvde å forklare det gjennom følgende: «*Jeg føler at det er utrolig vanskelig å skjønne han noensinne helt ut, fordi*

han er fra en så forskjellig bakgrunn enn meg – og det norske folket. Det er noen crasher der, som har bydd på problemer for Prosjekt Haiti, for all del.» Hun fortsetter med å forklare at det kan være tøft for gründerekteparet å hele tiden ha norsk besøk i huset og at det krever mye, spesielt av han, siden han ønsker å vie mer tid til haitianerne i organisasjonen. «[Hun], som er den myke, tolerante og forståelsesfulle klarer dette på enhver tid, hun er den ‘norske’ som på en måte skjønner hvordan man skal oppføre seg mot nordmenn. Eller – skjønner ... [han] vet akkurat hvordan han skal oppføre seg, men han er litt mer på den haitianske siden. [...] Han gjør seg av og til ti ganger mer haitiansk [...] når han diskuterer med besøkende fra vestlige kulturer.» Selv om dette eksempelet er tatt fra hverdagen i Haiti, så tror jeg at det at dette gjelder også for Norge. Av og til trenges det, i tillegg til han, også Prosjekt Haitis «norske» side for å klare å formidle organisasjonen.

8.3 Andre medlemmers kunnskap som initiativ for nye prosjekter

De siste to kapitlene har lagt mye vekt på gründernes kunnskap og erfaringer. Selv om jeg anser deres kunnskap og deres engasjement i organisasjonen som veldig retningsgivende for Prosjekt Haiti, så er også den situerte kunnskapen hos mange andre medlemmer av stiftelsen av betydning.

Prosjekt Haitis avgjørelse om å starte en skole som første prosjekt var indirekte også knyttet til med-gründernes yrke som lærer og hennes kunnskap om dette. Noen år senere, når haitianske lærere fra *Petit Troll* fikk muligheten til å være i noen måneder på utveksling i en norsk skole, så hang dette også sammen med hennes lærervirksomhet i Tromsø. På den ene siden henger dette sammen med kontaktene til skoler i Tromsø, men også situert kunnskap og skolehverdagen og mulighetene for et utvekslingsprogram med en norsk skole spiller etter min mening en rolle. Spesielt i starten har Prosjekt Haiti hatt fokus på kunst og kunstoppplæring i *Petit Troll* – opprinnelig var det også et ønske om å åpne en kunstscole (Folkebladet, 3.6.2000: 15). Her er det mulig å se en sammenheng med engasjementet fra både med-gründeren og en nær venn av grunnleggerne som også var mye i Haiti i oppstartsfasen av prosjektet og som har en utdanning innenfor kunst.

En av de frivillige som har vært aktiv lenge i organisasjonen fortalte meg: «Jeg følte at jeg hadde noe å bidra med. [...] Jeg kunne bidra med ting som ikke allerede var dekket.» Hun var akkurat ferdig med videregående skole da hun dro til Haiti for første gang og valgte dermed å hjelpe til å starte opp første forsøket på en ungdomsklubb. Siden hun er veldig glad i fotball valgte hun også å starte fotballtrening for elevene fra *Petit Troll*, senere fulgte det også basketballtrening.

Et annet eksempel er besøket av en seilende sirkusgruppe i 2012: i lag med barna fra *Petit Troll* øvet de inn et sirkusshow. Eksempelene er en indikator på at noen utviklinger hos Prosjekt Haiti henger tett sammen med kunnskap og interesser hos de frivillige. Hadde det engasjert seg mennesker med andre talent og annen kunnskap i organisasjonen, så hadde antageligvis også aktivitetene vært andre.

Også haitianske interesser og haitiansk kunnskap spiller en rolle i utviklingen av nye prosjekter. Da noen av medlemmene i *Manman Troll* viste interesse for å kjøpe sukker i større mengder for så å selge det i små porsjoner, ble dette tatt opp av Prosjekt Haiti og gjort mulig. Det var kvinnenens lokal kunnskap om at sukker var dyrt å kjøpe og at mange kvinner bare kunne kjøpe små mengder sukker om gangen som førte til denne nye business-idéen. Selv om dette initiativet ikke lenger består i dag, viser det at kvinnenens kunnskap og innspill har en betydning for Prosjekt Haitis utvikling.

8.4 Hvordan kunnskap kan skape situert bistand

I de siste tre kapitlene har jeg vist hvordan forskjellige medlemmer av Prosjekt Haiti har forskjellig kunnskap som kan være nyttig i forskjellige situasjoner. Da Percy Oware introduserte begrepet «situert bistand», lå hans fokus på at selve bistandsarbeidet må være tilpasset det landet et prosjekt skal implementeres i. Jeg mener å se hos Prosjekt Haiti at det for en liten organisasjon som Prosjekt Haiti i høyeste grad er relevant å være tilpasset Haiti – men også å være tilpasset Norge. Den kunnskapen som finnes hos de forskjellige medlemmene i Prosjekt Haiti om norske forestillinger om bistand, Norad og frivillighet etc., må kombineres med den situerte kunnskapen om haitianske ønsker om hvordan de ønsker å støttes, betydningen av relasjoner i Haiti og alle andre aspektene jeg har nevnt i de forutgående kapitlene. Uten at kunnskapen utveksles og kombineres vil Prosjekt Haiti være for lite tilpasset det norske bistandsmarkedet (og dermed ikke kunne få nok støtte) eller å være for lite tilpasset den haitianske virkeligheten (og dermed ikke lykkes med prosjektene sine). Büthe et al. skriver: «[...] *even the most altruistic NGO needs resources to do good* [...]» (2012: 582). Dette er noe jeg mener gjenspeiler seg tydelig hos Prosjekt Haiti og i styrets strev for å finne en balanse mellom disse to polene.

Hvordan disse to hensyn vurderes i praksis vises for eksempel i den følgende samtalen mellom gründerekteparet under oppholdet mitt i Haiti: Prosjekt Haiti hadde blitt invitert til å søke om midler fra en norsk organisasjon og måtte bestemme hva slags prosjekt Prosjekt Haiti skulle søke midler for. Han tenkte på sikkerheten i St. Louis og mente at det viktigste for å holde både tomta

og besøkende sikre, var å endelig bygge et gjerde rundt hele tomta. Han argumenterte sterkt for at det var fint når nordmenn ville bygge opp mye i Haiti, men at det ikke hjalp om det ikke ble holdt sikkert. Hun på sin side mente at et gjerde ikke var noe norske sponsorer hadde særlig lyst å gi penger til. De ønsket å se et nytt prosjekt, noe som var konkret «hjelp», noe som virket bra å kunne si å ha finansiert. Det ble tydelig i løpet av samtalen at han tenkte veldig praktisk på det som var der og da viktigst for Prosjekt Haiti i Haiti, mens hun prøvde å ivareta sponsorenes ønsker, samtidig som det skulle være noe positivt for organisasjonen. Senere ble det i samråd med Prosjekt Haitis styre avgjort at organisasjonen skulle søke om midler for å bygge et eget hus til *Manman Troll* aktivitetene i Port-au-Prince: *Kay Manman Troll – Centre for Education and Entrepreneurship for women*.

Det krever kunnskap og utveksling som i samtalen mellom grunnleggerne for å kunne gjennomføre lokalt tilpasset bistand. Jeg mener ikke at Prosjekt Haiti har funnet den optimale løsningen her, men faktumet at de har klart å øke midlene fra Norge betydelig i løpet av 15 år og at *Petit Troll* skolene, *Manman Troll* nettverket og andre prosjekter er populære viser meg at de er på den rette vegen. Andre fakta, som at frisørsalongen måtte stenges foreløpig på grunn av for få kunder eller at bakeriet fortsatt har utfordringer eller min samtale med noen som var veldig skeptisk mot Prosjekt Haiti som seriøs bistandsorganisasjon, viser meg at Prosjekt Haiti fortsatt har forbedringspotensialet i forhold til lokalt tilpasset bistand – både i Norge og i Haiti.

9 Betydningen av relasjoner for situert bistand i Prosjekt Haiti

I de siste to kapitlene har jeg vist hvordan forskjellig bakgrunn og forventninger kan skape utfordringer innenfor bistandsfeltet, og hvordan Prosjekt Haiti bruker den eksisterende situerte kunnskapen i organisasjonen for å fungere. I kapittel 3.3 skrev jeg om betydningen av relasjoner innenfor bistand som går lengre enn den tradisjonelle forståelsen av et nettverk. Dette ønsker jeg å ta opp i det følgende kapitlet ved å vise betydning relasjoner har for Prosjekt Haiti og for å kunne utvikle et prosjekt som er tilpasset lokalt ved hjelp av tre aspekter: Først går jeg nærmere inn på familierelasjonenes betydning for Prosjekt Haiti, så på relasjonenes betydning for frivillighet i Prosjekt Haiti. Den tredje delen av kapitlet omhandler Prosjekt Haitis vekst i løpet av de siste årene og hvordan dette påvirker organisasjonens forhold til frivillige og organisasjonens syn på relasjoner.

9.1 Betydningen av familie for Prosjekt Haiti

Det har allerede blitt tydelig i beskrivelsen av Prosjekt Haiti (se kap. 5) at familie og relasjonene i denne familien, og relasjonene mellom familien og andre aktører, er av grunnleggende betydning for stiftelsen. Det mest åpenbare her er ekteskapet mellom gründerne, noe som gjerne tas i bruk av for eksempel media (se kap. 7.1.1) Eksempelvis viste Folkebladets første artikkel om Prosjekt Haiti blant annet et bilde av hele familien (Folkebladet, 3.6.2000: 14). I mange fortellinger om Prosjekt Haiti, både i media og i samtaler med Prosjekt Haitis medlemmer i Norge og i Haiti, presenteres ekteskapet mellom de to som utgangspunkt for organisasjonen. Bistand ble muliggjort fordi gründerne ble kjente med hverandre og har kombinert hver sin kunnskap: De to norske grunnleggerne hadde tette relasjoner til området rundt Finnsnes og Tromsø og Prosjekt Haitis daglig leder har profesjonell bakgrunn som ga henne kunnskap om bistand; den norske gründeren hadde tette relasjoner til mennesker i området rundt bydelen Delmas, og også mange andre kontakter som kunne være av betydning for Prosjekt Haiti.

Det er viktig å peke på at forholdet mellom grunnleggerne kan anses som et noe utypisk forhold i Karibia, spesielt sett i kontrast til familiene til mange kvinnelige medlemmer av Prosjekt Haiti. Chant & Craske (2003: 170 sq.) skriver for eksempel at Spansk Karibia har et høyt antall av partnerskap som ikke er ekteskap, er antall hushold der bare mødre tar seg av barna, og i mange tilfeller også av andre slektninger, høyt. Selv om Chant & Craske ikke nevner Haiti eksplisitt, så sammenfaller dette med det jeg ble fortalt under mitt opphold i Haiti: Mange av mødrene i kvinnenettverket bor alene med sine barn eller i lag med en mann som ikke er faren til barna,

eller i alle fall bare faren til noen av barna. Menn kommer og går i disse husholdene, mens kvinnene blir. Gründernes stabile kjernefamilie står dermed på mange vis i kontrast til levevilkårene til mange andre (haitianske) medlemmer av Prosjekt Haiti.

Men «familie» betyr i Prosjekt Haiti ofte mye mer enn bare selve kjernefamilien rundt gründerne. Etter kort tid i Haiti og hos familien fikk jeg klar beskjed fra den daglige lederens ektemann: «*You are family now. You have to come up with ideas, too. You can't just sit there and observe!*» Og når han snakket om sine brødre eller søstre i Haiti, så tok det sin tid før jeg klarte å sortere når det egentlig mentes genetisk familie og når det var snakk om deler av den utvidede, «følelsesmessige» familien. I en blogg på internettet av sirkusgruppen som besøkte Prosjekt Haiti i 2012 blir det tydelig at jeg ikke er den eneste besøkende som møtte på den litt fleksible familiedefinisjonen i Haiti: «*[Gründernes] familien betyr ikke bare mor, far og tre barn, men også sju, åtte haitianere, mormor, Eva²⁴ som er kommet for å jobbe med ungdommer og konfliktmekling, fire FN-soldater som bidrar frivillig med å frakte grus til den nye skolen til Prosjekt Haiti, kasser med mat og drikke, puter og dyner, trykkluftpumpe [...].*»

Likevel ønsker jeg i de følgende delkapitlene å gå mest inn på betydningen av familie i den tradisjonelle forstanden.

9.1.1 Familie i Norge

Selv om ekteskapet mellom gründerne kanskje er den tydeligste familierelasjonen i Prosjekt Haiti, så er mange flere familierelasjoner i denne stiftelsen av betydning. Som allerede nevnt så er med-gründeren i slekt med Prosjekt Haitis daglig leder, i tillegg til at disse er gode venninner. Også daglig ledernes familie i Norge støtter henne, familien hennes og Prosjekt Haiti på mange vis og bidrar dermed til at organisasjonen kan drives på det viset den drives i dag. Disse tette familierelasjonene understrekes også gjennom det faktum at familien bor veldig nært hverandre på Finnsnes og grunnleggerens familie deler huset med et familiemedlem og en av de haitianske utvekslingsstudentene når de er i Norge.

Selv om det virker som om gründernes familie alltid har brukt å være ganske nære hverandre, så er det tegn på at det også er den haitianske innflytelsen på familien som har ført til at alle er så engasjerte i organisasjonen. Prosjekt Haitis haitiansk gründer ser en klar forskjell mellom haitiansk og norsk familiekultur og formulerte dette som følgende: «*For you guys, family can not*

---

²⁴ Navn endret.

make business. For my culture, family should make business. Because they know: if it is a family business, you cannot steal it, you cannot destroy it.» I Norge ses det som regel mye mer skeptisk på en blanding av familie og arbeid. At familie i Haiti har en viktigere betydning for bedrifter, organisasjoner og lignende, vises også gjennom at haitianere i intervjuene har lagt betydelig mer vekt på familie enn nordmenn – noe som gjør de kulturelle forskjellene mellom Norge og Haiti tydelig.

9.1.2 Familie i Haiti

Ikke bare den norske familien, også den haitianske gründernes familie har spilt en rolle for Prosjekt Haiti. Som nevnt i kapittel 5 har grunnleggerens mor i oppstartsfasen ledet *Petit Troll*-skolen i Port-au-Prince. Bare med hjelp av moren, kjent som *La Madame*, som da bodde i samme området, klarte de i det hele tatt å få nok elever til å starte skolen. Dette beskrives av trenningen som grunnleggende for å kunne bygge opp skolen: «*Having La Madame with us in the beginning was crucial. We couldn't have done it without her. We would not have any students.*» Gründerens familiebakgrunn hadde også betydning i valget av St. Louis som ny campus for Prosjekt Haiti: «*In Haiti, you cannot go to a place where you don't have relatives, you don't know the place, you can fail. St. Louis is my roots, it is there my mother is from, my father is from there, aunts and uncles, a lot of family members – it is easier for me. It's not close to Port-au-Prince, [...] when we are not there, people could take from it. That's how family is good in Haiti. If you don't have family, you go somewhere and do something, you have a problem.*» Dette viser hvor viktig gründeren mener familie og hans familierelasjoner er i Haiti og i deres tilfelle for Prosjekt Haiti. Uten en familier tilknytning, så hadde det ikke gått. *La Madame* var ikke bare viktig for oppstarten av skolen i Port-au-Prince, men gründeren fortalte også at det var hun som overtalte den katolske kirken i St. Louis til å gi land til Prosjekt Haiti. På mitt spørsmål om hvordan Prosjekt Haiti kom i kontakt med den katolske kirken i St. Louis, svarte han raskt og veldig bestemt: «*My mother.*» Etter en lengre pause fortsatte han: «*She is catholic, she goes to catholic church and talked to the priest. And the priest said my mother was really annoying, [...] 'I need help!' and in the end [he said] 'okayyyy'. He called my mother 'ti landeng', it means 'never-give-up'.*»

Hans meninger om betydningen av familie i Haiti viser seg også hos de ansatte i Prosjekt Haiti. Før jeg besøkte Haiti var det tre søstre som jobbet for Prosjekt Haiti: som rektor, som administrasjonsansatt og som leder av systuen. I dag er det bare én av søstrene som er igjen i Prosjekt Haiti. At det ansettes familiemedlemmer fra et norsk perspektiv kan anses å være

uheldig, men den haitianske gründernes refleksjoner rundt betydningen av familie i Haiti gir meg et inntrykk av at familie anses i Haiti som en form for sikkerhetsnett og et slags kontrollsystem, noe som reduserer risikoen for upålitelige ansatte og kan anses som styrke for Prosjekt Haiti.

9.1.3 Gründerne som Prosjekt Haitis «foreldre»

Når jeg snakket med medlemmene i Prosjekt Haiti, både norske og haitianske, endte samtalen ofte opp med gründerne som tema – og det som ble fortalt om de to, lignet i alle samtalene. Ekteparet ble tildelt hver sine komplementære egenskaper og ble tildelt en slags forelderrolle for hele organisasjonen.

Jeg har intervjuet fire forskjellige ungdommer som enten har gått på skolen *Petit Troll* eller som har funnet vegen til Prosjekt Haiti senere. Det som ble nevnt av alle fire var at de følte at gründerne virkelig brydde seg om de og stolte på de. Prosjekt Haiti, men spesielt gründerparet, ble ofte sammenlignet med en familie: En elev som har gått og delvis også bodd på *Petit Troll* sa: «*They have loved me*», en annen ung mann sa: «*It's like second family*», og enda en respondent sa i intervjuet: «*[He] is like a dad and [she] is like a mum.*» Det blir tydelig at mange barn og ungdom ikke har følt at noen virkelig brydde seg om dem, har stolt på dem og satt stort håp til dem. Dette kan henge sammen med de i innledningsvis beskrevne noe ustabile familieforhold i Haiti (se kap. 9). Hos grunnleggerne – og i deres familie, som er så annerledes enn det mange av ungdommene har vokst opp med – fant de noen som ga dem det: Noen som stolte på dem, men som også hadde forventninger: «*Those people didn't know me at all, they trust in me, they believe in me. And that is what pushed me, that is the motivation in my life. [...] They dream about me doing great.*» Spesielt de ungdommene som har fått mange muligheter gjennom Prosjekt Haiti – som å dra til Norge for å delta i filmprosjektet eller for å avslutte skolen på Finnsnes – gir uttrykk for at de ikke ønsker å skuffe gründerne. Når dette uttrykkes, omtaler ungdommene spesifikt ekteparet selv og ikke organisasjonen. Jeg ser dette som et tegn på at ungdommene er knyttet veldig personlig til gründerne og ikke (bare) til Prosjekt Haiti. Ut i fra disse samtalene fikk jeg et inntrykk av at flere haitianere som deltar i Prosjekt Haiti føler at organisasjonen egentlig er synonymt med grunnleggerne.

En norsk frivillig forklarte at mange gutter må flytte tidlig ut av huset når det ikke er plass for de, jentene skal også flytte når de er cirka 18 år. Dette er en påkjenning for mange og det er ungdomsårene mange skeier ut. Basert på denne bakgrunnen blir det tydelig at grunnleggerne er de som med sitt engasjement prøver å forhindre at ungdommene kommer på feil bane i disse

vanskelige årene og at de ungdommene som klarer seg gjennom disse årene setter stor pris på at de to er der for dem for å gi støtte.

I forhold til dette nevner ungdommene spesielt ofte den haitianske grunnleggeren. Mens hun beskrives som den snille og omtenkssomme, så er det han som setter klare grenser for ungdommene, som krever en viss oppførsel av dem og som kontrollerer om de gjør det de skal. Han er ikke redd for å være veldig tydelig og streng og konfliktene med ungdommene fra *Etap Jenès* kan vare ganske lenge. Stemningen mellom *Etap Jenès* og han var for eksempel ganske kjølign under oppholdet mitt i Haiti. Ungdommene hadde ved et tidligere opphold ved St. Louis ikke oppført seg i gründernes forstand respektfullt nok ovenfor ansatte og elever i St. Louis. Han hadde gjort det veldig klart at det ikke var tolerert og han viste dette lenge, blant annet gjennom å ha veldig lite kontakt med ungdommene under det følgende oppholdet i St. Louis. Det var ingen tvil om at ungdommene på sin side var veldig klar over at gründeren følte seg skuffet over dem. En norsk frivillig mener at han synes at kona og andre nordmenn er alt for snille, men hun fortsatte med å forklare at det bare *er* han som kan være såpass tydelig og streng, siden han er fra Haiti. Hadde noen fra Norge kommet og sagt så tydelig ifra, så hadde det ikke vært akseptabelt, siden nordmenn ikke kan forstå hvordan ungdommene har det. Det viser hvor stor betydning det muligens har for Prosjekt Haiti å ha en leder som er fra Haiti. Han er ikke bare fra Haiti, men han har selv vokst opp under lignende forhold som mange av ungdommene fra *Etap Jenès*. Dette gjør det mulig for han å innta en slags farsrolle ovenfor ungdommene.

Den samme frivillige fortsetter med å fortelle om hvor viktig denne lille gruppen i *Etap Jenès* er for Prosjekt Haiti: «*Det er de her ungdommene som på en måte vil bli beviset på om Petit Trollprosjektet er vellykket eller ikke. [...] De har jo selvfølgelig fått en god skolegang og mange muligheter uansett. Men de håper jo selvfølgelig at de skal se at de her ungdommene skal bli flotte eksempler og går foran som gode eksempler til de under.*» Nå, etter nesten 15 år med Prosjekt Haiti, så er de første elevene på veg til å bli voksne og kommer til å vise hvor mye Prosjekt Haiti har bidratt til å forme dem i løpet av barne- og ungdomstiden. Ungdommene fra *Etap Jenès* har fått mange muligheter og mye støtte fra Prosjekt Haiti igjennom årene, blant annet gjennom å reise opptil flere ganger til Norge eller til USA og Sør-Afrika, ved å ta opp en sang i lag med et band, ved å ha sommerleir og lignende. Dette er mye mer enn de fleste ungdommer i Haiti har fått. Disse mulighetene har vært veldig bra for ungdommene, men påvirkningen av dette blir også sett på med litt bekymring, eller i det minste spenning. *Etap Jenès*-ungdommene må begynne å stå på egne bein nå og har hatt over gjennomsnittet mye hjelp og mange muligheter

fram til nå – det er årene som kommer som blir å vise hvor mye og hvordan Prosjekt Haiti har påvirket de.

I tillegg ble det nevnt at både ungdommene og ansatte setter pris på at ekteparet er så tilgjengelig. «*In many NGOs the bosses are like – nice suit and everything, just behind your computer in their offices all the time. Realizing you have a boss like [these two], something is happening – they are helping you. [...] The kids are dancing, they are dancing with the kids [...].*» Samme respondenten sa, basert på et haitiansk ordtak, at hendene til grunnleggerne var alltid «*i melet*» – som beskriver at de er midt i og med på alt.

Noe som ikke bare nevnes av haitianere, men også av nordmenn som er involvert i prosjektet, er de forskjellige personlighetstrekkene gründerne bidrar med i prosjektet. «*De balanserer hverandre veldig*», ble det for eksempel nevnt. «*[Han] er veldig kjærlig og omtenkstom og glad i mennesker, men han har den harde siden, der hun [...] er myk. Alle stoler på [henne] og alle føler du kan komme til [henne] med alle dine problemer, og så er [han] den strenge, som man ikke kommer så lett inn på.*» Også en haitiansk frivillig medarbeider av prosjektet beskriver forskjellen mellom ekteparet: «*He is a cool and a hard person at the same time. [...] He is a typical Haitian revolutionary, a typical soldier. He is the father side of the organization and you have also the military side. [...] She is like the cupcake of the project. She is this very compassionate woman. For gods sake, she left her country to actually be here. [...] She is a pretty strong woman, a very smart lady and like a mother to almost every single person in Petit Trol. [She] is very laidback, she is very cool and she has a very big heart. With [her] you would have multiple chances if you did something, not with [him]. It's like good cop, bad cop. They work perfectly together, they are a perfect couple.*»

Ut fra beskrivelsene av paret kan man tolke at hun er den som organiserer, holder orden på prosjekter og pengene og har et åpent øre for alle. Han er den som holder orden på prosjektet i Haiti, han sørger for at folk oppfører seg og holder dermed ryggen fri for henne til å organisere prosjektene. Dette har også vist seg under oppholdet mitt i Haiti: Han er den som møter folk først, den som finner en pålitelig leverandør for flisene som trenges for det nye gjestehuset – han sørger med andre ord for trygge rammer. Først etter hans første utvalg blir hun med for å velge ut selve flisene eller lignende.

Intervjuene og observasjonene mine tyder på at den norske gründeren fra haitiansk side blir mer beundret for å vie livet sitt til å hjelpe menneskene i Haiti og for å ha forlatt Norge, mens

Haitianerne har en større «*æresfrykt*», som en frivillig kalte det, for mannen hennes for å ha kommet så langt i livet og for å være en sterk leder. Det er tydelig at ekteparet på mange vis har inntatt – eller blitt tildelt – veldig kjønnsdelte roller. Hun får rolle som den gode, selvoppofrende, snille og myke med morsinstinkt, mens han får rollen som soldat, far, streng og som mann som har jobbet seg oppover i livet.

Like ukonvensjonell som familien bak Prosjekt Haiti kan se ut ved første øyekast, like konvensjonelle roller får de tildelt av omgivelsene deres.

9.2 Relasjoners betydning for frivillighet

I samtalene mine med norske frivillige ble det nevnt mange forskjellige grunner og motivasjoner for å engasjere seg som frivillig. Prosjekt Haiti er helt avhengig av frivillige og «Prosjekt Haiti-venner» for å få nok penger til driften. En del av forklaringen på hvordan og hvorfor Prosjekt Haiti har klart å etablere seg som bistandsorganisasjon ligger i Prosjekt Haitis evne til å motivere nok frivillige. De frivillige jeg har snakket med engasjerer seg på forskjellig vis og i forskjellig grad. Noen har vært i Haiti, andre ikke, noen har deltatt i sommerleiren, noen er med på å selge kake eller holde foredrag, noen er styremedlemmer. I det følgende ønsker jeg å gå nærmere inn på fire av de etter min mening viktigste faktorene som fører til at Prosjekt Haiti har nok frivillige: Personlige relasjoner, inkludering av alle frivillige, å reise til Haiti og å gjøre det *gøy* å hjelpe. Jeg ønsker å vise at personlige relasjoner har en viktig betydning for hver av disse.

9.2.1 Personlige relasjoner som innledende motivasjon

Alle frivillige jeg har snakket med hadde en direkte eller indirekte personlig relasjon til den daglige lederen før de begynte å engasjere seg for organisasjonen. Ei jente har for eksempel en god venn og hans mor har jobbet sammen med gründeren, en annen jente er i slekt med noen som har venner i styret og ble senere kjent med andre frivillige. Et styremedlem som har vært med i Prosjekt Haiti i mange år beskrev årsaken for å starte engasjementet for Prosjekt Haiti som følgende: «*Jeg ble veldig imponert over to helt vanlige folk som skal gjøre en forskjell i verden. [...] Og [gründerne] var jo begge herfra og det – å være fra lille Finnsnes og finne ut at man skal starte en skole på Haiti – klart man må hjelpe!*» I løpet av feltarbeidet mitt ble det tydelig at det ikke bare var mine respondenter som har et personlig forhold til gründerne av Prosjekt Haiti, men at dette gjelder for svært mange av de frivillige også. Noen av disse relasjonene er direkte knyttet til de norske grunnleggerne, andre går over flere ledd. Prosjekt Haitis samarbeid med et ungdomsprosjekt i New York kan brukes for å illustrere én av disse indirekte relasjonene:

Samarbeidet ble satt i gang fordi familien til den haitianske grunnleggeren kjente en familie i Haiti som igjen hadde en sønn som bodde i USA. Denne sønnen begynte å samarbeide i et musikkprosjekt med Prosjekt Haiti – og via denne sønnen kom Prosjekt Haiti i kontakt med gründeren av et hiphop-prosjekt for vanskeligstilte ungdom i New York. Gründeren av dette prosjekt har besøkt Prosjekt Haiti selv og organisasjonen hans samler nå inn penger som går til Prosjekt Haiti. Med unntak av samarbeidet med Norad og noen enkelte andre prosjekter og finansieringskilder blir alt samarbeid i Prosjekt Haiti til gjennom en eller annen form for personlig kontakt.

At en personlig relasjon er viktig for å begynne å engasjere seg i prosjektet gjelder ikke bare for aktive frivillige, men også for Prosjekt Haitis *venner* som gir månedlige beløp for å støtte organisasjonen: *«Jeg tror jo også at det har blitt et veldig sånn lokalt forankra prosjekt. Det er veldig mange folk på Finnsnes som vet om Prosjekt Haiti og det er jo et kjent prosjekt. Når man går rundt og snakker om det, så har veldig mange hørt om det. Og det er jo også, tror jeg, grunnen for at vi har mange faddere i området – folk har følt eierskap til Prosjekt Haiti her i området.»* Dette er noe som har vist seg tydelig under forskningen min: Så snart jeg har nevnt at jeg forsker med fokus på en organisasjon som engasjerer seg i Haiti, har folk flest i Tromsø visst hvilken organisasjon jeg snakker om og det var mange som hadde vært i kontakt med organisasjonen, eller som i det minste kjente noen som var det. Samme styremedlemmet forteller også at det spøkes i Prosjekt Haiti med at det er litt som en familiebedrift, siden det er så mange mennesker med samme etternavn på listen over givere og forteller videre: *«Det er jo klart, det blir jo litt sånn en familiebedrift. Man er nødt til å drive å få tak i faddere på 60-årsdagen ...»* Prosjekt Haiti fikk mange nye Prosjekt Haiti-venner etter jordskjelvet i 2010, men mange av disse hoppet av igjen etter noen måneder. Jeg tror at det er nærliggende at mange av disse giverne ikke var så tett personlig knyttet til organisasjonen som mange av de som allerede var engasjert før jordskjelvet. Dette er noe som bekrefter at personlige relasjoner er en viktig faktor for å engasjere seg over lengre tid i organisasjonen – enten som aktiv frivillig eller som Prosjekt Haiti-venn.

9.2.2 Inkludering og «familie-følelse» som motivasjon for å fortsette

Andre grunner for de frivillige til å engasjere seg for Prosjekt Haiti finnes i organisasjonens grunnleggende struktur. De frivillige føler seg tatt godt imot, de føler seg inkludert og som del av en «Prosjekt Haiti-familie»: *«Så har jo dem vært veldig flink til å inkludere oss. Jeg var jo bare 18–19 år. Det har jo også noe å gjøre med måten man blir møtt på – at man blir sett og hørt, selv om man er ung. Det var vel også en grunn til at jeg ble i prosjektet»,* forteller et

styremedlem. Også en annen frivillig forteller at hun følte at hun ble tatt godt imot og at hennes unge alder ikke gjorde noe. Hun fortsetter: «*Jeg kunne bidra med ting som ikke allerede var dekket. [...] Og alle idéene ble godt mottatt og til og med fulgt opp.*» Men hun påpeker også at hun begynte å engasjere seg for flere år siden og at hun tror at frivillige i dag ikke føler seg like godt mottatt som hun gjorde, siden de ikke lenger er de første frivillige og prosjektet har blitt større, noe som påvirker relasjonene (se kap. 9.3). At de frivillige føler seg så godt inkludert fører til at de ikke slutter å engasjere seg for organisasjonen: «*Og så er det jo litt sånn at når man først har blitt en del av den der Prosjekt Haiti-familien, så er du jo det. Det har aldri vært snakk om at man skal melde seg ut eller at man ikke skal være med lenger. Det er jo noe du på en måte har valgt – og da velger du det ikke bort, i hvert fall ikke jeg.*» Den oppfatningen av å ha betydning, som de frivillige gir uttrykk for, støtter også Prosjekt Haitis daglig leder når hun sier: «*Vi trenger alle, ingen av oss kan gjøre denne jobben alene.*»

Selv om alle frivillige jeg har snakket med har begynt å engasjere seg for Prosjekt Haiti gjennom personlige relasjoner til gründerne og andre frivillige, forklarte alle sitt valg for å engasjere seg akkurat for Prosjekt Haiti også i forhold til andre bistandsorganisasjoner og deres arbeid: «*Nå er det jo et annet budsjett enn det var, men det er jo fortsatt lite og oversiktlig. Det tror jeg óg har vært veldig viktig. [...] Det er flott det Røde Kors og Plan Norge gjør, men du får jo ikke samme følelsen av å hjelpe hver enkelt*», sier et styremedlem, som også har engasjert seg for andre organisasjoner før hun hørte om Prosjekt Haiti, men aldri like mye som det hun engasjerer seg nå for Prosjekt Haiti. En annen frivillig, som også har vært aktiv i andre bistandsorganisasjoner, beskriver sine tanker rundt bistand og Prosjekt Haiti som følgende: «*Det er jo mye kritikk på hvordan bistand fungerer, men de [Prosjekt Haiti] gjør det veldig bærekraftig og fint og inspirerende. Det er det som gjør at jeg tenker det her kan jeg virkelig stå for og jeg kan fortelle folk at de burde støtte det. Og det gjør at man blir gira på å fortsette med det. Det er ikke bare sånn 'betal 10 000 for å klappe en løve i Afrika' – det er ikke den greia i det hele tatt. Og det gjør at det er noe man ønsker å stille seg bak.*»

9.2.3 Betydningen av å ha vært i Haiti

For de frivillige som har vært i Haiti har denne opplevelsen også mye å si for engasjementet deres. Det er også den daglige lederen fullstendig klar over: «*Å ha vært her er en nøkkelgreie. [...] Det er de som engasjerer seg i årevis etterpå, på ulikt vis.*» Hun har også inntrykk av at de fleste som en gang har vært i Haiti velger å komme tilbake. En frivillig beskriver sitt første opphold i Haiti som veldig avgjørende for engasjementet hennes: «*Jeg ble egentlig bare enda*

mer 'frelst' av å være med på sommerskolen. For det var bare kjempe inspirerende og givende og spennende og alt.» En frivillig beskriver at hun fikk et «skikkelig sjokk» da hun reiste som 18-åring til Haiti for første gang og så hvordan folk hadde det og at dette førte til at hun ble enda mer engasjert. Den samme frivillige sier at det i starten var veldig viktig for henne å vite nøyaktig hvilke barn hun hjalp med engasjementet sitt, men at det «større bildet» i løpet av årene ble viktigere og viktigere, at hun i dag tenker mer på alle 300 elever og ringvirkningene organisasjonen har: «Prinsippet er jo det samme, men man endrer seg litt med alder og erfaring.» Dette tyder på at den personlige relasjonen til menneskene i Haiti er spesielt motiverende i starten, men at dette etter hvert erstattes med et mer reflektert bildet av arbeidet Prosjekt Haiti gjør i Haiti.

9.2.4 «Det er gøy å hjelpe»

Et aspekt som også ble nevnt ofte blant de frivillige er at de syns det er gøy å engasjere seg for Prosjekt Haiti. En frivillig forteller: «Det er veldig mye morsomt og humor og sosialt, man føler virkelig at man er i lag med vennene sine og har det dritartig, samtidig som det alltid er veldig effektivt og man gjør nytte for seg og får gjort seriøse ting. [...] Jeg har jo vært her nesten alle feriene mine siden videregående, og det er jo ikke bare fordi jeg føler at jeg må, det er hardt arbeid, men det er alltid ferie også.» En annen frivillig sa i en uformell samtale: «Vi gjør jo ting som er gøy, vi ville ha gjort det uansett – men nå gjør vi samtidig noe godt.» At det å engasjere seg for Prosjekt Haiti virker gøy kan også være motiverende for nye frivillige: «Nå har jeg hatt flere jenter på studiet mitt som var litt sånt 'Åh, det høres gøy ut, jeg har lyst til å bli med!'» Den frivillige gruppen i Tromsø, som består av mange studenter, beskrives som veldig uforpliktende, dynamisk og uten fast ledelse: «Det er veldig dynamisk. Alle som har lyst til bidra, bidrar, og så blir man kanskje litt mer engasjert når man ser at det er gøy og at pengene går rett fram. Jeg tror det er gøy for folk fordi når vi samler 20 000, så er det nok for så og så mange måltider på skolen for så og så mange.» Den samme frivillige er også veldig klar over at det er akkurat dette uforpliktende engasjementet som gjør det attraktivt å bidra: «Jeg tror at det blir vanskelig å kreve at folk skal stille opp der og der. Det gjør at det blir en lavere terskel for å engasjere seg.» Dette er i tråd med hvordan man ser på frivillighet i blant annet stortingsmeldingen fra 2006 om frivillighet, der det også påpekes at frivillighet er i endring – fra fast medlemskap til en mer uforpliktende form for frivillighet. Ved å ha såpass uforpliktende muligheter for å engasjere seg i Prosjekt Haiti, er organisasjonen attraktiv for unge mennesker som søker denne uforpliktende formen for frivillighet.

Fokuset på at det er gøy å hjelpe viser også at mange av de frivillige ikke bare engasjerer seg fordi de føler seg *forpliktet* til å hjelpe, men fordi det rett og slett passer i deres forståelse av å ha det *artig* og fordi deres venner er med. Dette reiser spørsmålet om hva som ville skje om engasjementet for Prosjekt Haiti hadde blitt mindre *gøy* og mer forpliktende. Det er mulig at Prosjekt Haiti da hadde mistet en god del av de frivillige de er så avhengig av.

9.3 Vekst, profesjonalisering og deres mulig betydning for relasjonene i Prosjekt Haiti

Selv om Prosjekt Haiti har vokst betydelig i løpet av de siste 15 årene, så er organisasjonen målt med store internasjonale organisasjoner som Røde Kors, Leger uten Grenser, Redd Barna, CARE, og lignende fortsatt en svært liten organisasjon. Det er likevel tydelig at Prosjekt Haiti har vokst i størrelse, og at dette også har ført til en sterkere profesjonalisering. Veldig iøynefallende og symbolsk for Prosjekt Haitis utvikling er for eksempel endringen på deres nettside.

Nettsiden er i dag mye mer gjennomført og personifisert. En viktig grunn til dette er blant annet Prosjekt Haitis eget alfabet, som ble designet gjennom frivillig innsats av et norsk designbyrå. Dette alfabetet, som ordene Prosjekt Haiti på toppen av nettsiden er skrevet i, brukes i alle sammenhenger og gjør organisasjonen lett gjenkjennelig. I tillegg finnes flere muligheter for lett å gi penger til organisasjonen eller for å kjøpe produkter

til inntekt for organisasjonen. På startsidene finnes det to muligheter for å gi penger – én med oppfordringen «*gi nå*» og én med oppfordringen «*støtt et prosjekt*». Også på startsidene finner

STIFTELSEN
Prosjekt Haiti
EN HUMANITÆR HJELPEORGANISASJON

Målrettede hjelpeprosjekter på Haiti

Stiftelsen Prosjekt Haiti (SPH) ble opprettet i år 2000 og jobber for å forbedre livssituasjonen og skape muligheter for en bedre fremtid for fattige barn på Haiti. I dette arbeidet er utdanning en av de viktigste faktorene - spesielt i et land der over halvparten av befolkningen er analfabeter. Haiti er det fattigste landet på den vestlige halvkule og utdanning har aldri vært et prioritert område. I realiteten får bare 40 % av barna gå på skole. SPH driver en skole som heter Petit Troll. Bruk menyen til venstre og les mer om skoleprosjektet vårt.

"En drøm vil forbli en drøm hvis du ikke har tro. Hvis du har tro, er det ikke lenger en drøm, men et mål å jobbe mot"

Edwin Ceïde

Screenshot av Prosjekt Haitis tidligere nettside.

besøkende muligheten til å kjøpe en kalender – «kjøp nå», oppfordres det. Slike direkte oppfordringer for å støtte Prosjekt Haiti fantes det ikke på den tidligere siden. Også ordbruken har endret seg: I dag presenterer Prosjekt Haiti seg ikke lenger som «hjelpesorganisasjon» og «hjelpesprosjekt», som det står tydelig på den utdaterte nettsiden, men det mer nøytrale ordet «stiftelse» brukes og det legges vekt

Screenshot av Prosjekt Haitis aktuelle nettside.

på at stiftelsen både er norsk og haitiansk.

Denne utviklingen påvirker også relasjonene innenfor organisasjonen, spesielt ovenfor frivillige: Et styremedlem beskriver endringen i organisasjonens forhold til frivillige som følgende: «Vi har tidligere vært så takknemlig for folk som ønsker å være frivillig hos oss, vi har vært på tilbudssida, at vi har kanskje brent oss litt på det. Så har vært på tilbudssida til la oss si ni studenter, som vi la alt til rette for [...] og når dem kommer hjem til Norge, så får vi ingenting igjen for det. Det er jo ikke sånt at vi skal begynne å tenke kynisk, vi ønsker jo å gi den informasjonen, å gi den opplevelsen. Men at vi også må – kanskje burde vi bli mer – kynisk, det blir et veldig negativt ladet ord ... jeg har ikke et bedre ord ... men tenke litt mer 'organisasjon'. At vi ikke bare tenker 'juhu, dem er interessert i oss' [...] Vi har rett til å si nei til noen, om vi føler at vi ikke har kapasitet.» At styremedlemmet nevner at de burde «tenke litt mer organisasjon» er et tydelig tegn på en profesjonalisering av organisasjonen, som også medfører et større fokus på organisasjonen og et mindre fokus på relasjoner. Prosjekt Haiti har utviklet seg så langt at den må ta flere bevisste valg for organisasjonens videre veg istedenfor å bare la tilfeldigheter som følge av relasjoner styre utviklingen. Bruk av ordet «kynisk» viser også hvilken utfordring det byr på for organisasjonen å finne den rette balansen mellom relasjoner og

strategiske hensyn for Prosjekt Haiti, og at denne rette mellomvegen har endret seg i takt med endringene i organisasjonen. Også en annen frivillig som har vært aktiv lenge poengterer at det er bra og viktig at norske ungdommer lærer om det «*harde livet*» andre plasser i verden, men at dette ikke burde bli en byrde for Prosjekt Haiti. Ved å skape bedre inntektsmuligheter for organisasjonen på haitiansk side blir også avhengigheten av å legge til rette for nordmenn for å beholde eller vinne disse som frivillige mindre, sier den samme frivillige.

Styrets og frivilliges tanker rundt profesjonalisering og hvordan dette påvirker Prosjekt Haitis forhold til frivillighet henger tett sammen med organisasjonens balansegang mellom bedrift og altruistisk organisasjon, som beskrevet i kapittel 8.4. Årsaken til utfordringene både i forhold til utvalg av prosjekter og i forhold til Prosjekt Haitis omgang med frivillige ligger i forsøket på å finne en balanse mellom disse to polene – som ikke alltid går overens.

9.4 Oppsummering: Hva relasjoner betyr for Prosjekt Haiti

I dette kapitlet har jeg vist hvilken betydning tette relasjoner – både familierelasjoner og vennskapelige relasjoner – har for Prosjekt Haiti. Enkelte individer i Prosjekt Haiti har forskjellig kunnskap, men det er først og fremst de tette relasjonene disse menneskene har til hverandre som muliggjør at denne kunnskapen utveksles og føres sammen. Gjennom nære private relasjoner oppstår det et rom som åpner for muligheten til å utveksle, sammenligne og utvide den kunnskapen hver av disse menneskene har. Familie og vennskap gir mulighet for utveksling som er raskere og mer ukomplisert enn utvekslingen av informasjon gjennom profesjonelle og institusjonaliserte nettverk. Dette er noe jeg kunne observere godt under oppholdet mitt i Haiti når alle tre gründere var mye i lag: Organisasjonen var gjennomgående et tema og alle tre kom hele tiden opp med nye spontane idéer om nye prosjekter, nye sponsorer og andre ting knyttet til Prosjekt Haiti – noe som skapte et veldig kreativt og produktivt miljø. Jeg mener at denne uformelle utvekslingen av kunnskap gjennom relasjoner setter Prosjekt Haiti i stand til å gjennomføre et mer situert bistandsprosjekt, som ønsket av Percy Oware (2005). Samtidig er det ikke slik at Prosjekt Haiti er fri for institusjonaliserte nettverk og rene profesjonelle relasjoner som har betydning for stiftelsen og deres arbeid. Her tenker jeg spesielt på Norad og deres krav ovenfor de finansierte NGO og deres prosjekter, men også på at *Petit Troll* er en registrert skole i Haiti og på Prosjekt Haitis kontrakter med private sponsorer og lignende. Like givende som familierelasjoner ser ut til å være i Prosjekt Haitis hverdag, like risikabelt kan disse også være for organisasjonens profesjonelle presentasjon: En jente jeg snakket med i løpet av feltarbeidet forklarte meg at hun ikke kunne tenke seg å gi penger til Prosjekt Haiti, fordi hun hadde fått et

dårlig inntrykk av Prosjekt Haiti og grunnleggerens private forhold til hverandre, som gjorde organisasjonen i hennes øyne mindre profesjonell.

Prosjekt Haiti støtter seg sterkt på private mellommenneskelige relasjoner, men er likevel avhengig av den formelle siden ved bistandsarbeidet. Uten denne siden hadde Prosjekt Haiti ikke utviklet seg på det viset organisasjonen har gjort.

10 Avslutning

10.1 Funn og implikasjoner

Bistand er komplisert, bistand har ingen enkle svar, og ingen selvsagte løsninger. Bistand har endret seg mye i løpet av tiden, med ulike fokus og forskjellige tilnærminger. I denne oppgaven har jeg bare sett på en svært liten del av bistandsfeltet og konsentrert meg om én NGO ut av mange tusen, som sikkert har like mange tilnærminger til bistand som det finnes organisasjoner. Jeg har innledet oppgaven min med spørsmål om Prosjekt Haiti kan anses som et eksempel på situert bistand og hvilken rolle personlige relasjoner har for dette.

Percy Oware skrev at situert bistand handler om å ta hensyn til den kulturelle dimensjonen i bistand, om menneskers normer, verdier og idéer. Jeg mener å se en betydelig innflytelse av kulturelle normer, verdier og idéer i Prosjekt Haiti. Dette gjelder vel nødvendigvis for alle prosjekter, men spørsmålet er *hvilke* normer, idéer og verdier det er som inkluderes i et bistandsprosjekt. I Prosjekt Haiti er det ikke bare norske eller haitianske kulturelle dimensjoner som inkluderes, men i mange tilfeller en blanding av disse. Bistandens natur fører til at det for det meste er mer en ett land, mer enn én kultur, som er involvert i prosjekter. Og dermed kan situert bistand først oppstå i det øyeblikket der det muliggjøres et samspill av de forskjellige normer, verdier og idéer som menneskene involvert i et bistandsprosjekt bærer med seg. Slik Prosjekt Haiti fungerer i hverdagen, mener jeg at det er mulig å snakke om situert bistand etter Owares definisjon.

Situert bistand oppstår ikke av seg selv og jeg viser at i Prosjekt Haiti er det de private og mellom-menneskelige relasjonene som fremmer utveksling av mange av de tilstedeværende normer, verdier og idéer. Familiære og vennskapelige relasjoner viser seg hos Prosjekt Haiti i alle ledd: ved verving av sponsorer, i styret, i oppstarten av nye prosjekter og ved frivilliges engasjement.

I tillegg har Prosjekt Haiti en veldig flat struktur og få ledd i beslutningsprosessen og dette fører også til raskere utveksling av kunnskap. Jeg tror at de tette relasjonene mellom Prosjekt Haitis medlemmer gjør at Prosjekt Haitis ledere føler et mindre behov for hierarki og avgrensning.

Uten personlige relasjoner i *både* Norge og Haiti, hadde det muligens vært vanskelig for Prosjekt Haiti å gjennomføre bistandsarbeid som kan anses for å være situert.

De forutgående konklusjoner av oppgaven min tegner et veldig positivt bilde av relasjoner i bistand – et system som fungerer godt for Prosjekt Haiti og som gjør situert bistand lettere. Men disse tette relasjonene kan også være en utfordring for et bistandsprosjekt og det er en fin balanse mellom faste strukturer og mer fleksible relasjoner, noe jeg skal gå nærmere inn på i det neste kapitlet. Jeg mener at bistand trenger begge deler og bistandsorganisasjoner trenger ledere som ser og muliggjør dette.

10.2 Videre spørsmål, utfordringer og mulig forskning

I løpet av arbeidet med denne oppgaven har det kommet opp en del interessante og relevante spørsmål, som jeg her ikke kan svare på. Mens det finnes mange fordeler med at gründerne er så sentrale og stabile figurer i Prosjekt Haiti, byr dette også på utfordringer: Et spørsmål som jeg har stilt flere respondenter og meg selv gjennom hele feltarbeidsprosessen og som jeg ikke kunne få et klart svar på, er hva vil skje med organisasjonen den dagen en av de to eller begge ikke lenger kan engasjere seg for Prosjekt Haiti – enten ikke i det hele tatt eller ikke like mye som i dag? Hvordan ville organisasjonen klare overgangen fra å bli ledet av grunnleggerne med en tett tilknytning til både Haiti og Norge til å bli ledet av andre mennesker? Dette kan by på utfordringer på flere nivåer. Grunnleggerne senterer hele livet sitt rundt Prosjekt Haiti og det er ikke sikkert at det er lett å finne nye ledere som vil gjøre det samme. For det andre har gründerparet gjennom den ulike bakgrunnen sin en unik blanding av kunnskap om Haiti og Norge, noe som gir dem muligheten til å bevege seg mellom landene, å promotere organisasjonen som hverken helt norsk eller helt haitiansk og å forstå behovene Prosjekt Haiti har i begge land, som igjen gjør situert bistand mulig. Å videreføre dette gjennom andre kan være en utfordring og det hadde vært interessant å følge Prosjekt Haiti i overgangen fra den opprinnelige ledelsen til en ny ledelse.

En annen utfordring jeg ser i Prosjekt Haiti er en mulig avhengighet av gründerne på grunn av deres sentral rolle i organisasjonen. Jeg antar at dette er en vanlig utfordring for bistandsorganisasjoner der relasjoner står sterkt. Selv om Prosjekt Haiti ledes av et styre, så er det likevel Prosjekt Haitis daglig leder – og i forlengelsen av henne også mannen hennes – som tar mange av de daglige avgjørelsene og som mange anser for å «være» selve organisasjonen. Havner en frivillig eller en prosjektdeltager i konflikt med sentrale figurer i organisasjonen, virker det på meg som en utfordring å fortsette deltakelsen i Prosjekt Haiti. Dette kan gjelde både styremedlemmene, frivillige som besøker Haiti, ansatte i Haiti, kvinnene i *Manman Troll* og kanskje mest barna og ungdommene som besøker en av *Petit Troll*-skolene eller går på videregående skole i Norge. Tette bånd – ikke bare til gründerne, men til alle medlemmer av organisasjonen –

kan også tenkes å ha en indirekte innflytelse på hvem som får hvilken form for støtte i Prosjekt Haiti. Mange avgjørelser tas veldig direkte og ukomplisert, noe som fører til mindre klare rutiner og standardiserte framgangsmåter. Likevel må det også gjøres tydelig at Prosjekt Haitis styre i løpet av årene har jobbet mye med en profesjonalisering av organisasjonen som gjør den mindre avhengig av enkeltpersoner.

Om og hvordan dette i praksis påvirker organisasjonen kan jeg på grunnlag av mitt materiale ikke si – dette hadde krevd en lengre og mer intensiv feltarbeidsperiode, både i Haiti og i Norge, kreolsk språkkunnskap, og et tillitsforhold til medlemmene av Prosjekt Haiti helt uavhengig av mitt forhold til gründerne. Likevel er dette et i høyeste grad relevant spørsmål som burde følges opp med videre forskning, ikke minst for å få en større balanse i forskningen angående fordelene og ulempene med personlige relasjoner innenfor bistandsarbeid.

En problemstilling som jeg har nevnt i oppgaven min, men ikke utdypet, er hvordan det påvirker de personlige relasjonene i organisasjonen å ha blitt så mye større i dag enn i starten. Når jeg spurte direkte om dette, ble jeg som regel fortalt at dette ikke medførte noen større endringer. Indirekte virket det i samtalene likevel som om dette har en påvirkning på Prosjekt Haiti. Det kunne være interessant å undersøke hvordan det påvirker Prosjekt Haiti at forholdet mellom relasjoner og faste strukturer endrer seg – noe som hadde vært knyttet tett opp mot en mulig forskning rundt fordelene og ulempene av personlige relasjoner i Prosjekt Haiti.

10.3 Relasjoner i bistandsdiskursen – noen avsluttende tanker

Jeg har i denne oppgaven vist hvor stor rolle personlige relasjoner kan spille i bistandsorganisasjoner og hvordan disse relasjonene kan bidra til en form for bistand som ivaretar både givernes krav og ønsker og spesielt mottakernes ønsker og behov. Personlige relasjoner forsvinner ikke ved å ikke snakke om dem. Men det kan være problematisk at alle relasjoner som går utover institusjonell nettverksbygging i stor grad ikke snakkes og reflekteres over. For å komme fram til en form for bistand som fungerer for alle involverte parter, må det finnes en åpen diskurs – en diskurs om *alle* aspekter i bistandsfeltet. Jeg ønsker meg at denne oppgaven kan bidra til en mer åpen diskurs om relasjoner i bistandsfeltet – med alle sine fordeler og ulemper.

11 Kilder

11.1 Bøger og artikler

ANHEIER, Helmut; GLASIUS, Marlies; KALDOR, Mary (red.) 2001: *Global Civil Society 2001*. Oxford: Oxford University Press.

ALVESSON, Mats; SKÖLDBERG, Kaj 2009: *Reflexive Methodology. New Vistas for Qualitative Research*. Los Angeles et al.: Sage Publications.

BARNETT, Michael N.; FINNEMORE, Martha 1999: The Politics, Power and Pathologies of International Organizations. I: *International Organizations* 53 (4). S. 699-732.

BUJRA, Janet 2006: Lost in Translation? The Use of Interpreters in Fieldwork. I: DESAI, Vandana; POTTER, Robert B. (red.): *Doing Development Research*. London, Thousand Oaks, New Dehli: Sage Publications. S. 172-179.

BÜTHE, Tim; MAJOR, Solomon; DE MELLO E SOUZA, André 2012: The Politics of Private Foreign Aid: Humanitarian Principles, Economic Development Objectives, and Organizational Interests in NGO Private Aid Allocation. I: *International Organizations* 66 (4). S. 571-607.

CASTELLS, Manuel 2010 [1996]: *The Rise of the Network Society*. 2. Ed. Malden, Oxford: Blackwell Publishing.

CHANT, Sylvia; CRASKE, Nikki 2003: *Gender in Latin America*. London: Latin America Bureau.

CLIFFORD, James 1997: *Routes. Travel and Translation in the late twentieth Century*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.

DEL GIUDICE, Manlio; CARAYANNIS, Elias G.; DELLA PERUTA, Maria Rosaria 2012: *Cross-Cultural Knowledge Management*. New York, Dordrecht, Heidelberg, London: Springer.

DELVETERE, Patrick 2012: *How do we Help? The Free Market in Development Aid*. Leuven: Leuven University Press.

DIAMOND, Jarred 2005: *Collapse. How Societies Choose to Fail or to Survive*. London: Penguin Books.

DUPUY, Alex 2010: Disaster Capitalism to the Rescue. The International Community and Haiti after the Earthquake. I: *NACLA Report on the Americas* 34 (3). S. 14-19.

EBERT, Allen 1985: Porkbarreling Pigs in Haiti. North American 'Swine Aid' an Economic Disaster for Haitian Peasants. I: *The Multinational Monitor* 6 (18). Online: <http://www.multinationalmonitor.org/hyper/issues/1985/12/ebert-porkbarrel.html> [13.5.2015].

- EDMONDS, Kevin 2013 [2012]: Beyond Good Intentions. The Structural Limitations of NGOs in Haiti. I: *Critical Sociology* 39 (3). S. 439-452.
- ERIKSEN, Tore Linné (red.) 1987: *Den vanskelige bistanden. Noen trekk ved norsk utviklingshjelps historie*. Oslo et al.: Universitetsforlaget.
- EYBEN, Rosalind (red.) 2006: *Relationships for Aid*. London, Sterling VA: Earthscan.
- EYBEN, Rosalind 2010: Hiding Relations: The Irony of 'Effective Aid'. I: *European Journal of Development Research* 22 (3). S. 382-397.
- EYBEN, Rosalind, FERGUSON, Clare 2004: How Can Donors become more Accountable to Poor People? I: GROVES, Leslie; HINTON, Rachel. (red.): *Inclusive Aid. Changing Power and Relationships in International Development*. London: Earthscan. S. 163-180.
- FARMER, Paul 2004: Who removed Aristide? I: *London Review of Books* 26 (8). S. 28-31.
- FECHTER, Anne-Meike 2012: The Personal and the Professional. Aid workers' relationships and values in the development process. I: *Third World Quarterly* 33 (8). S. 1387-1404.
- GLASER, Barney; STRAUSS, Anselm 1967: *The Discovery of Grounded Theory*. New York: Aldine de Gruyter.
- GROVES, Leslie; HINTON, Rachel (red.) 2004: *Inclusive Aid. Changing Power and Relationships in International Development*. London, Sterling VA: Earthscan.
- HARAWAY, Donna 1988: Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective. I: *Feminist Studies* 14 (3). S. 575-599.
- HEUSER, Eric Anton 2012: Befriending the Field. Culture and friendships in development worlds. I: *Third World Quarterly* 33 (8). S. 1423-1437.
- IRVINE, Renwick; CHAMBERS, Robert, EYBEN, Rosalind 2006: Learning from People Living in Poverty. Learning from Immersions. I: EYBEN, Rosalind (red.): *Relationships for Aid*. London, Sterling VA: Earthscan.
- JUNEK, Olga; KILLION, Les 2012: Grounded Theory. I: DWYER, Larry; GILL, Alison; SEETARAM, Neelu (red.): *Handbook of Research Methods in Tourism. Quantitative and Qualitative Approaches*. Cheltenham, Northampton: Edward Elgar. S. 325-338.
- LAWRY, Lynn (red.) 2009: *Guide to Nongovernmental Organizations for the Military*. Centre for Disaster and Humanitarian Assistance Medicine.
- LILAND, Frode, KJERLAND, Kirsten Alsaker 2003: *1989-2002. På bred front*. Serie: Norsk Utviklingshjelps Historie 3. Bergen: Fagbokforlaget.

LÖNNQVIST, Linda 2006: *Trans-National NGOs and supporting domestic civil society*. Paper fra: Official Donor NGO Forum Stockholm 18.-19.5.2006.

LOW, Setha M.; MERRY, Sally Engle 2010: Engaged Anthropology. Diversity and Dilemmas. I: *Current Anthropology* 51 (2). S. 203-226.

LYON, David 1988: *The Information Society. Issues and Illusions*. Cambridge: Polity Press.

MAGUIRE, Robert et al. (red.) 1996: *Haiti held hostage. International Responses to the Quest for Nationhood 1986-1996*. The Thomas J. Watson Jr. Institute for International Studies: Occasional Papers 23.

MALENA, Carmen 1995: *Working with NGOs. A Practical Guide to Operational Collaboration between The World Bank and Non-governmental Organizations*. World Bank: Operational Policy Department.

MAWDSLEY, Emma; TOWNSEND, Janet G.; PORTER, Gina 2005: Trust, Accountability, and Face-to-Face Interaction in North-South NGO Relations. I: *Development in Practice*. 15 (1) 2005. S. 77-82.

MOWFORTH, Martin; MUNT, Ian 1998: *Tourism and Sustainability. New Tourism in the Third World*. London, New York: Routledge.

MURRAY, Warwick E.; OVERTON, John 2003: Designing Development Research. I: SCHEYVENS, Regina; STOREY, Donovan (red.): *Development Fieldwork. A Practical Guide*. London: Sage Publications. S. 17-36.

NICHOLLS, David 1979: *From Dessalines to Duvalier*. Cambridge et al.: Cambridge University Press.

NEUMANN, Iver B. 2003: Forord. I: NUSTAD, Knut: *Gavens makt. Norsk utviklingshjelp som formynderskap*. Oslo: Pax Forlag. S. 7-11.

NUSTAD, Knut 2003: *Gavens makt. Norsk utviklingshjelp som formynderskap*. Oslo: Pax Forlag.

O'DWYLER, B. 2005: The construction of social account. Case studies in an oversea aid agency. I: *Accounting, Organizations and Society* 25. S. 279-296.

OLIVER-SMITH, Anthony 2010: Haiti and the Historical Construction of Disasters. I: *NACLA Report on the Americas* 43 (3). S. 32-37.

OWARE, Percy 2005: Situated Development. A Policy Planning Option for Ghana? I: ENGLESTAD, Ericka, GERRARD, Siri (red.): *Challenging Situatedness. Gender, Culture and the Production of Knowledge*. S. 101-123.

PATRIOTTA, Gerardo 2004: *Organizational Knowledge in the Making. How Firms Create, Use and Institutionalize Knowledge*. Oxford et al.: Oxford University Press.

- PIERRE-LOUIS, Francois 2011: Earthquakes, Nongovernmental Organizations, and Governance in Haiti. I: *Journal of Black Studies*, 42 (2). S. 186-202.
- POLANYI, Michael; med et forord av SEN, Amartya 2009 [1966]: *The Tacit Dimension*. Chicago, London: The University of Chicago Press.
- PORTER, Michael 1985: *Competitive Advantage. Creating and Sustaining Superior Performance*. New York: Free Press.
- QUINN, Kate; SUTTON, Paul (red.) 2013: *Politics and Power in Haiti*. New York: Palgrave Macmillan.
- RUUD, Arild Engelsen; KJERLAND, Kirsten Alsaker 2003: *1975-1989. Vekst, velvilje og utfordringer*. Serie: Norsk Utviklingshjelps Historie 2. Bergen: Fagbokforlaget.
- SANDMO, Erling 1999: Michel Foucault som maktteoretiker. I: ENGELSTAD, Fredrik (red.) 1999: *Om makt. Teori og kritikk*. Oslo: Gyldendal.
- SCHULLER, Mark 2012: *Killing with Kindness. Haiti, International Aid and NGOs*. New Brunswick, New Jersey London: Rutgers University Press.
- SCHEYVENS, Henry; NOWAK, Barbara 2003: Personal Issues. I: SCHEYVENS, Regina; STOREY, Donovan (red.): *Development Fieldwork. A Practical Guide*. London: Sage Publications. S. 97-115.
- SCHEYVENS, Regina, STOREY, Donovan (red.) 2003: *Development Fieldwork. A Practical Guide*. London: Sage Publications.
- SIMENSEN, Jarle 2003: *1952-1975. Norge møter den tredje verden*. Serie: Norsk Utviklingshjelps Historie 1. Bergen: Fagbokforlaget.
- The UNESCO Courier 09/2010: *Rebirth for Haiti*.
- TVEDT, Terje 2003: *Utviklingshjelp, utenrikspolitikk og makt. Den norske modellen*. Oslo: Gyldendal.
- VERVEST, Peter et al. (red.) 2005: *Smart Business Networks*. Berlin, Heidelberg: Springer.
- WEBER, Max 1971: *Makt og byråkrati*. Oslo: Gyldendal.
- WILLIS, Katie 2006: Interviewing. I: DESAI, Vandana; POTTER, Robert B. (red.): *Doing Development Research*. London, Thousand Oaks, New Dehli: Sage Publications. S. 144-152.

11.2 Annet: filmer, rapporter og digitale dokumenter

ACT Alliance 2010: *A new Haiti – built by Haitians?* Online:

<http://www.actalliance.org/stories/a-new-haiti-2013-built-by-haitians> [13.5.2015].

BOHNET-WALDRAFF, Fabian; WIESNER, Florian 2013: *In Haiti. A road trip documentary* [Dokumentarfilm].

BONNE, Rigobert 1780: *Carte de L'Isle de St. Domingue une des Grandes Antilles Colonie Francoise et Espagnole*. Online:

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:1780_Raynal_and_Bonne_Map_of_Hispaniola,_West_Indies_-_Geographicus_-_StDomingue-bonne-1780.jpg [13.5.2015].

DALFEST, Terje 2009: Finnsnes. I: *Store norske leksikon*. Online: <https://snl.no/Finnsnes> [13.5.2015].

Encyclopædia Britannica Kids 2010: *Map of Haiti*. Online:

<http://kids.britannica.com/elementary/art-65030> [13.5.2015].

Fredskorpset 2015: Om oss. Online: <http://www.fredskorpset.no/om-oss/> [13.5.2015].

Lenvik kommune: *Barnebyen Finnsnes*. Online:

<http://www.lenvik.kommune.no/Meny/Politikk/Barnebyen-Finnsnes/> [13.5.2015].

Norad: Evaluation Department 8/2014: *Evaluation of Norway's Support to Haiti after the 2010 Earthquake*. Online: <http://www.norad.no/globalassets/import-2162015-80434-am/www.norad.no-ny/filarkiv/evalueringsavdelingens-filer/evaluation-of-norways-support-to-haiti-after-the-2010-earthquake.pdf> [13.5.2015].

Norad 2014: *Rekordstort bistandsbudsjett*. Online:

<http://www.norad.no/aktuelt/nyheter/2014/rekordstort-bistandsbudsjett-/> [13.5.2015].

NRK 18.09.2013: *Underveis: Til Haiti for å hjelpe*. [TV-reportasje]. Online:

<http://tv.nrk.no/serie/underveis/DMPT63551113/18-09-2013> [13.5.2015].

Regjeringen 2013: Sundvolden-plattformen. Online:

<https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/politisk-plattform/id743014/> [13.5.2015].

Stiftelsesloven 2001. Online: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2001-06-15-59> [13.5.2015].

St.meld. nr. 39. 2006 – 2007: *Frivillighet for alle*. Oslo: Det kongelige Kultur- og Kirkedepartement. [13.5.2015].

TDC (The Transnational Development Clinic); GHJP (The Global Health Justice Partnership); L'Association Haïtienne de Droit de l'Environnement (AHDEN) 2013: *Peacekeeping without*

Accountability. The United Nations' Responsibility for the Haitian Cholera Epidemic. Online: http://www.law.yale.edu/documents/pdf/Clinics/Haiti_TDC_Final_Report.pdf [13.5.2015].

WOLLEBÆK, Dag; SIVESIND, Karl Henrik 2010: *Fra folkebevegelse til filantropi? Frivillig innsats i Norge 1979-2009.* Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Rapport 2010-3.

Wikimedia 2006: Creative Commons, Bruker: Mandavi. Online: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:LocationHaiti.svg> [13.5.2015].

11.3 Tall og statistikker

Årsberetning Prosjekt Haiti 2013. Online: <http://innsamlingskontrollen.no/nb/organisasjon/vis/73> [13.5.2015].

Årsregnskap Prosjekt Haiti 2013. Online: <http://www.innsamlingskontrollen.no/nb/organisasjon/vis/73> [13.5.2015].

CIA 2015: The World Fact Book: Haiti. Online: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ha.html>. [13.5.2015].

Lotteri- og stifteslestilsynet 2015: Prosjekt Haiti. Online: <https://lottstift.no/reporting/FoundationInfo.aspx?Orgno=983934269> [13.5.2015].

Norad: Norsk bistand i tall. Online: <http://www.norad.no/om-bistand/norsk-bistand-i-tall/> [13.5.2015].

OECD – DAC 2014: *Aid at a Glance Charts.* Online: <http://www.oecd.org/dac/stats/aid-at-a-glance.htm> [13.5.2015].

Samfunnsviternes lønnsstatistikk 2014: 5. Online: <http://www.samfunnsviternes.no/filestore/Samfvit-LS-2014-web.pdf> [13.5.2015].

SSB_a: Tettsteder. Folkemengde og areal, etter kommuner. 1. januar 2014. Online: <https://ssb.no/befolkning/statistikker/bef tett/aar/2015-04-09?fane=tabell&sort=nummer&tabell=223508> [13.5.2015].

SSB_b: Folkemengde. 1. januar 2015. Online: <https://ssb.no/befolkning/statistikker/folkemengde/aar/2015-02-19?fane=tabell&sort=nummer&tabell=218730>. [13.5.2015].

UN, Department of Economic and Social Affairs 2013: *World Statistics Pocket Book Edition* 2013.

UN Fact Sheet 2014: *Combating Cholera I Haiti*. Online: http://www.un.org/News/dh/infocus/haiti/Cholera_UN_Factsheet_24%20Feb_2014.pdf [13.5.2015].

UN 2015: *MINUSTAH Facts and Figures*. Online: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/minustah/facts.shtml> [13.5.2015].

UNDP_a: *Adolescent Birth Rate*. Online: <http://hdr.undp.org/en/content/adolescent-birth-rate-women-aged-15-19-years-births-1000-women-ages-15-19> [13.5.2015].

UNDP_b: *Human Development Index 2014*. Online: <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi-table> [13.5.2015].

UNDP_c: *Live expectancy at birth (years) 2013*: Online: <http://hdr.undp.org/en/69206> [13.5.2015].

UNDP_d: *Maternal Mortality Ratio 2013*. Online: <http://hdr.undp.org/en/content/maternal-mortality-ratio-deaths-100000-live-births>. [13.5.2015].

UNDP_e: *Multidimensional Poverty Index 2014*. Online: <http://hdr.undp.org/en/content/multidimensional-poverty-index>. [13.5.2015].

UNDP_f: *Population, urban 2013*. Online: <http://hdr.undp.org/en/content/population-urban-population> [13.5.2015].

UNDP_g: *Remittances Inflows 2013*. Online: <http://hdr.undp.org/en/content/remittance-inflows-workers-remittances-and-compensation-total-received-gdp> [13.5.2015].

UNDP_h: *Under-five mortality rate 2013*. Online: <http://hdr.undp.org/en/content/under-five-mortality-rate-1000-live-births> [13.5.2015].

UNICEF 2015: *The State of the World's Children Report Statistical Table 2015*. Online: <http://www.data.unicef.org/resources/the-state-of-the-world-s-children-report-2015-statistical-tables> [13.5.2015].

UNICEF Data: *Haiti*. Online: <http://data.unicef.org/countries/HTI> [13.5.2015].

Worldbank 2015_a: *GDP per capita 2013*. Online: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD> [13.5.2015].

Worldbank 2015_b: *Net Official Development Assistance received 2013*. Online: <http://data.worldbank.org/indicator/DT.ODA.ODAT.CD> [13.5.2015].

11.4 Avisartikler

Klassekampen 20.4.2010: *Hjelpeløs nødhjelp*. Kronikk av Ingvill Konradsen Ceïde. S. 16.

Miami Herald 20.1.2015: *Martelly assumes responsibility for crisis as Haiti gets new government*. Online: <http://www.miamiherald.com/news/nation-world/world/americas/haiti/article7601129.html> [13.5.2015].

New York Times 18.1.2010: *Assessing the Damage in Haiti. Building Damage*. Online: http://www.nytimes.com/interactive/2010/01/18/world/americas/0118-haiti-assess-maps.html?_r=0#tab=1 [13.5.2015].

Nordlys 21.12.2010: *Flytter til Haiti for å hjelpe*. S. 14.

Nordlys 24.12.2010: *Populær Haiti-lærer*. S. 6.

NRK Troms 17.9.2013: *Finnsnes-jente vil endre Haiti*. Online: <http://www.nrk.no/troms/finnsnes-jente-vil-endre-haiti-1.11247107> [13.5.2015].

Troms Folkeblad 3.6.2000: *Hjelper fattige på Haiti*. S. 14 sq.

Troms Folkeblad 3.10.2000: *Lenvikjenter startet opp skole på Haiti*. S. 8.

Troms Folkeblad 23.3.2012: *Står på for Haiti*. S. 2 sq.

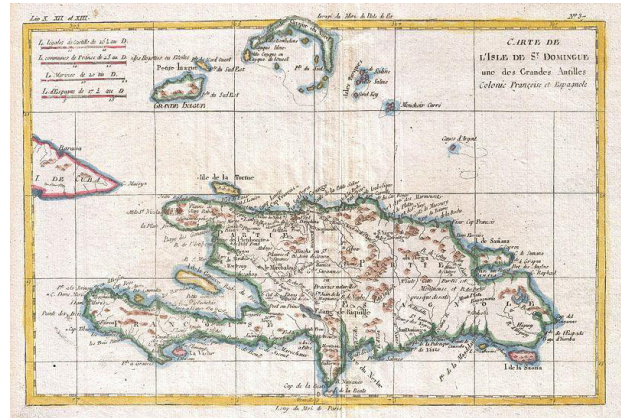
Troms Folkeblad 7.8.2012: *Løper for sultne skolebarn på Haiti*.

Vedlegg

Haitis historie – mellom verdenspolitikk og lokale utfordringer

Fra Columbus til Haitis uavhengighet

Før Columbus oppdaget øya Hispaniola i desember 1492, bodde det en gruppe innfødte amerikanere på Haiti, kalt Tainos. Det er usikkert hvor stor befolkningen på Hispaniola var, men det finnes tall mellom 100 000 og to millioner. Tainoene selv kalte øya *Ayiti*. Siden det fantes gull på Hispaniola, ble Tainoene brukt som slaver i gruvene. I 1519, bare 27 år etter at Columbus oppdaget Hispaniola, var det bare 11 000 Tainos igjen, kort tid etter det bare 3 000 (Diamond 2005: 333 sq.).

Historisk kart øya Hispaniola, tegnet av Rigobert Bonne i 1780. Til venstre vises det spissen av Cuba.

Spanjolene begynte å plante sukker på Hispaniola og Haitis urbefolkningen døde på kort tid nærmest ut. Derfor begynte spanjolene å importere afrikanske slaver til Hispaniola. Etter hvert vendte seg spanjolene seg mer i retning Sør- og Mellom-Amerika. I denne tiden begynte franskmenn å etablere seg på den vestlige siden av Hispaniola – den delen, som i dag er Haiti. På 1700-tallet var Frankrike mye rikere enn Spania. I løpet av kort tid flyttet mange franskmenn til Hispaniola, som i denne tiden ble kalt Saint Domingue (Nicholls 1979: 19). Derfor investerte Frankrike mye i den vestlige delen av Hispaniola, det ble etablert sukker-, bomull-, kaffe- og indigoplasntasjer. Dette førte til et stort behov for arbeidskraft og Frankrike importerte store mengder afrikanske slaver. I 1789 bodde det rundt 40 000 hvite, 450 000 slaver og 30 000 *affranchis* – frie mennesker med (delvis) slaveopprinnelse – i Saint Domingue (ibid.). Disse tre «klassene» hvite, *affranchis* og slaver – preger det haitianske samfunnet og politikken den dag i dag. På den spanske delen av øya bodde det langt færre slaver. Påvirket av den franske revolusjonen i 1789, endret ting seg også i Saint Domingue: Mange hvite så sin sjanse for en større uavhengighet av Frankrike, mens mange *affranchis* var opptatt av at de nye franske rettighetene også skulle gjelde for de. Disse spenningene førte til den første slaverevolusjonen i Saint Domingue i 1791 (ibid. 27 sq.). I 1793 fantes det offisielt ikke lenger slaver i Saint Domingue, siden Frankrike håpet å få støtte av slavene mot britene og spanjolene. I 1795 overlot Spania hele øya til Frankrike (Diamond 2005: 334 sq.). Men spenningene mellom de forskjellige klassene i Saint Domingue fortsatt og i 1801

gikk Toussaint Louverture, leder av de svarte, som seierherre ut av krigen om Saint Domingue (Nicholls 1979: 29). Saint Domingue var fortsatt en del av Frankrike og Frankrikes rikeste koloni (Pierre-Louis 2011: 187), men i den nye grunnloven til Saint Domingue ble han erklært «*governor general*» og han forhandlet og inngikk selvstendig avtaler med både USA og Storbritannia (Nicholls 1979: 29). I denne perioden hersket Napoleon over Frankrike og han ville ikke gi slipp på Saint Domingue. Han sendte en hær til den karibiske øya og klarte i første omgang å beholde overtaket ved å utnytte tvisten mellom svarte og *affranchis*. Lederen Louverture ble fanget og sendt til Frankrike, der han døde. Svarte og *affranchis* aksepterte til slutt Jean Jacques Dessalines som felles leder og fra november 1802 til november 1803 kjempet de mot den franske hæren, som ble mer eller mindre utslettet. Den 1. januar 1804 forkynte Dessalines offisielt uavhengighet fra Frankrike og landet ble kalt Haiti. (ibid. 30; 33). Nicholls antar at det var en kombinasjon av forskjellige årsaker som muliggjorde det første vellykkede slaveopprøret i verden akkurat i Saint Domingue: Revolusjonen i Frankrike førte til store konflikter blant franskmennene, både i Frankrike og i koloniene, og til store politiske utfordringer. I tillegg var antallet slaver i Saint Domingue mye høyere enn for eksempel i den østre delen av Hispaniola og antallet *affranchis* hadde mer enn doblet seg i løpet av bare få år (ibid. 30).

For å forhindre en ny invasjon fra kolonialmaktene, ble mye av infrastrukturen på øya ødelagt. Landet ble delt opp mellom de tidligere slavene, som startet små familiegårder. Flertallet av den hvite befolkningen på Haiti ble drept eller forlot øya. (Diamond 2005: 335) og fram til 1918 kunne bare haitianere eie land i Haiti (Nicholls 1979: 53). Samtidig førte også Haitis internasjonale isolasjon, som fulgte av uavhengigheten, til at infrastrukturen ikke kunne vedlikeholdes. Det må tas i betraktning at Haiti som fransk koloni ikke hadde utviklet et statssystem for å bestå uavhengig (Pierre-Louis 2011: 188).

Uavhengigheten: Samling av staten og interne konflikter

At slaveopprøret hadde vært vellykket og at Haiti ble en egen stat, førte ikke bare til et anspent forhold til Frankrike, men også til de andre kolonialmaktene. Både Storbritannia og Spania hadde kolonier med slaver i Karibia og i USA eide mange mennesker slaver. Disse landene fryktet at Haitis revolusjon kunne føre til problemer med deres egne slaver. Dessalines prøvde å gjøre tydelig at Haiti ikke ville blande seg inn i politiske hendelser i statene rundt for å kunne handle med de andre koloniene og USA, men i 1806 opprettet USA likevel på grunn av press fra Frankrike en embargo mot Haiti. Dette førte til stor misnøye i Haiti og Dessalines ble drept av

haitianere samme år (Nicholls 1979: 35 sq.).

De neste 14 år utspilte det seg en borgerkrig i Haiti – den nordlige delen ble ledet av kong Henry Christophe, den sør-vestlige delen av presidenten Alexandre Pétion (ibid. 40 sq.). Alexandre Pétion døde i 1818 og ble etterfulgt av Jean Pierre Boyer. Henry Christophe begikk selvmord i 1820, noe som førte til at Haiti ble gjenforent under Boyer. Boyer invaderte også den østre delen av Haiti, slik at hele øya var under haitiansk kontroll. Dette, og at Frankrike i 1825

Dagens Haiti, kart av Encyclopædia Britannica Kids, 2010.

anerkjente Haiti som en uavhengig stat, førte til en ganske rolig periode fram til 1860-tallet (ibid.). Frankrike godtok imidlertid ikke Haitis uavhengighet uten å kreve en stor erstatningssum for tapene Haiti hadde påført Frankrike under uavhengighetskrigen, noe som Haiti valgte å betale. Dette førte til at Haiti hadde lite penger igjen for å investere i Haiti og noen historikere ser dette som en viktig grunn for Haitis fall fra å være den rikeste kolonien til å bli et fattig land med en svak regjering (Pierre-Louis 2011: 189).

Etter en revolusjon i 1843 ble Boyer avsatt, men presidentene i denne perioden kom og gikk ganske rolig (Nicholls 1979: 69). Haiti mistet kontroll over den østre delen av Hispaniola, Santo Domingo, i 1844, men prøvde flere ganger i 1850-årene å vinne Santo Domingo tilbake. I denne tiden begynte Haiti og det som i dag er Den Dominikanske Republik å utvikle seg veldig forskjellige. Siden Haiti var redd for å bli kolonialisert en gang til, ble det for utenlandske borgere forbudt å eie land eller å investere i Haiti. Selv om eliten i Haiti snakket fransk, snakket folk flest i Haiti kreolsk. Mens Haiti bare kontrollerte cirka en tredjedel av Hispaniola, var befolkningen i Haiti mye større enn i Santo Domingo. Santo Domingo snakket spansk, ønsket immigranter velkommen og hadde flere innbyggere med europeisk bakgrunn enn Haiti. På europeere virket det derfor som at Santo Domingo var mer europeisk, mens Haiti ble ansett som et mer afrikansk land. Dette førte til at mange europeere heller investerte i og flyttet til Santo Domingo enn i og til Haiti (Diamond 2005: 335 sq.). I Haiti begynte det å utvikle seg en utpreget *noirisme*, som finnes den dag i dag. *Noirismen* beskriver en tro på at det er svarte som har kjempet for Haitis uavhengighet og at det derfor også burde være de som har den politiske makten i Haiti.

Opprettholdelsen av voodoo var også en viktig interesse av *noirismen* (Nicholls 1979: 167sq.; 258).

Den amerikanske okkupasjonen av Haiti

I 1911 begynte en veldig ustabil periode i Haiti, skjerpet av internasjonal innblanding i haitiansk politikk. For det første fantes det en veldig sterk tysk koloni i Haiti og for det andre ønsket USA å ha kontroll over statene i Karibia (ibid. 142). I tillegg viste Frankrike stor interesse for Haiti og det fantes en innflytelsesrik syrisk koloni i Haiti, som ble beskyttet av Storbritannia (ibid. 143 sq.). Etter flere kupp og revolusjoner fryktet USA at en, i deres øyne, anti-amerikansk revolusjonær, Rosalvo Bobo, kunne komme til makta. Bobo var i tillegg mislikt av mange i den haitianske eliten. I juli 1915 bestemte USA seg derfor å okkupere Haiti – en okkupasjon som varte i 19 år (ibid. 146). USA ønsket å finne en president som hadde nok støtte fra den lokale eliten og som var villig til å samarbeide med USA. Den nye konstitusjonen, som ble vedtatt i 1918, ga utlendinger for første gang siden uavhengigheten mulighet til å eie land i Haiti. Dette førte til store investeringer av amerikanske firma i Haiti, noe som var ønsket av USA i håp om å skape en haitiansk middelklasse som ville sørge for politisk stabilitet i Haiti. I løpet av årene førte det til at mange fra den gamle eliten i Haiti, som først hadde vært positiv til USAs okkupasjon, ble mer og mer kritiske (ibid. 147 sq.). Bønder og arbeidere var heller ikke fornøyde med den amerikanske okkupasjonen, siden de ble pålagt å bygge et nytt vegnett (ibid. 148). Mye av vegnettet som finnes i Haiti i dag ble utviklet under den amerikanske okkupasjonen. Presidentene i denne perioden klarte bare å holde seg ved makten på grunn av det US-amerikanske militæret. Først i 1934 forhandlet presidenten Sténio Vincent og president Roosevelt seg fram til en tilbaketrekking av amerikanske styrker fra Haiti. Bakgrunnen for dette var Roosevelts «*good neighbour policy*», samtidig som Haiti hadde blitt mer stabilt, europeisk innflytelse på Haiti hadde blitt mindre og amerikansk innflytelse gjennom investering hadde blitt stabil (ibid. 151 sq.).

«Papa Doc» François Duvalier og *noirismen*

Også i årene som fulgte, dreide mange av de politiske uenighetene seg om hudfarger og klasser i Haiti. Presidenten som etterfulgte Vincent var en *mulatto* – under hans presidentskap skjedde den en *mulatrifisering* av den administrative sektoren. Derfor dannet det seg en sterk noiristisk motbevegelse (ibid. 166 sq.). I valget i 1946 endret maktforholdene mellom *mulattos* og *noirister* seg, da den svarte presidenten Estimé, støttet av moderate *noirister*, ble valgt som president. Etter

flere forskjellige presidenter, og et kupp i 1950, ble i 1957 ble den kjente haitianske presidenten François Duvalier, kjent som «Papa Doc», valgt som president i Haiti. Han gjorde seg selv til «president på livstid» og regjerte til sin død i 1971. Det hersker ikke enighet om hvordan Duvaliers politikk burde tolkes. Noen mener at Duvaliers idealisme for å fremme *noirismen* bare var en kamuflering for å holde massene rolig, slik at han kunne få mest mulig makt og penger. Andre igjen mener at Duvalier var mer eller mindre gal og bare opptatt av hans fortolkning av voodoo og rase (ibid. 212). Nicholls, som jeg her baserer meg på, mener imidlertid at Duvalier hadde et ekte interesse i å fremme *noirismen*. Men for å holde seg ved makten, måtte ideologien hans vike i syv år. Først fra 1964 av, da de fleste av motstanderen hans var eliminert, fikk *noirismen* igjen større oppmerksomhet. Men etter mange år ved makten ble det stort sett bare gjort tomme gester istedenfor virkningsfulle endringer (ibid. 213). Duvalier var spesielt i starten opptatt av å vise verden at han tilhørte den «frie verden» i kampen mot kommunismen for å sikre seg nøytralitet fra USA og andre stater. Han inviterte for eksempel det amerikanske militæret til å trene opp haitianske styrker (ibid. 216). Duvaliers lederskap førte til store endringer i det haitianske samfunnet: Den svarte middelklassen ble styrket og svart innflytelse i både militæret og i det offentlige vokste. Makten til den gamle *mulatto*-eliten forsvant imidlertid og mange forlot landet under Duvaliers presidentskap. Disse la grunnsteinen for den store haitianske diasporaen som finnes i USA i dag (Maguire et al. 1996: 10). Siden 1971 vokste også den US-amerikanske innflytelsen på Haiti igjen betydelig (Nicholls 1979: 236 sq.). Ved siden av å holde seg ved makten gjennom å fengsle og drepe mange politiske motstandere, hadde Duvalier mye støtte av den svarte middelklassen og fra bøndene i Haiti, som følte at Duvalier var den første presidenten som gjorde noe for dem. Både den svarte eliten og *mulatto*-eliten, i tillegg til en liten svart arbeiderklasse, hadde imidlertid ingen forkjærlighet for Duvalier – men klarte heller ikke å styrte han (ibid. 237 sq.). Quinn & Sutton (2013: 7) anser Duvalier som diktator med lite støtte fra befolkningen. Nicholls betegner ikke Duvalier eksplisitt som diktator og tegner et mer nyansert bilde.

Fra «Baby Doc» Jean-Claude Duvalier til Bertrand Aristide

Etter «Papa Docs» død i 1971, ble sønnen hans, den bare 19 år gamle Jean-Claude Duvalier, også kalt «Baby Doc», utnevnt til president. Han klarte å holde seg ved makten fram til 1986, ikke minst fordi amerikanske styrker hindret den i eksil boende haitianske eliten i å komme tilbake til Haiti etter Duvaliers død og fordi det fantes stor uenighet blant Duvaliers motstandere (Nicholls 1979: 239). Jean-Claude Duvalier var mindre opptatt av *noirismen* og mistet en del støtte blant den svarte befolkningen (ibid. 240). Han overlot politikken til andre og stilte mest opp til

seremonier. Spesielt kostet ekteskapet hans med den ekstravagante Michèle Duvalier, datteren til en rik *mulatto*-forretningsmann, Duvalier mye støtte i hans eget land. Hans lovnader om endringer i Haiti ga ham derimot støtte fra amerikansk side, noe som førte til at USA støttet Haiti og Jean-Claude Duvalier med millioner av dollar på 1970-tallet (Maguire et al. 1996: 8). Eliten ble rikere og den store massen av befolkningen ble fattigere. I slutten av 70-tallet og starten av 80-tallet flyktet mange haitianere til og med i trebåter over til USA (ibid.). Som følge av utviklingen i Haiti begynte USA å miste tilliten til den haitianske regjeringen og begynte heller å gi penger til NGO og private foretak i Haiti enn til staten (ibid. 10). I 1986 hadde Duvalier så lite makt igjen, at han flyktet fra Haiti og levde fram til 2011 i eksil i Frankrike (Quinn & Sutton 2013: 21).

De neste årene kan beskrives som en kamp mellom tre forskjellige grupper om makten: *Duvalierister*, den gamle eliten i lag med kirken og en stor del av befolkningen som bare ville ha en endring i Haiti. Alle gruppene ble på lik linje støttet av forskjellige internasjonale aktører, som for det meste ønsket seg moderate forandringer, stabile politiske institusjoner og økonomisk vekst. USA begynte i denne tiden å bruke USAID i stor stil i Haiti (Maguire et al. 1996: 20). Det ble dannet en provisorisk *National Governing Council*, som fikk stor politisk og økonomisk støtte fra USA (ibid. 15). Andre nasjonale bistandsorganisasjoner, for eksempel det kanadiske CIDA, EU- og FN-organisasjoner, fokuserte i denne perioden mer på humanitær hjelp (ibid. 20 sq.). Antallet NGO i Haiti vokste betraktelig i denne perioden og Haiti ble kalt *Republic of NGOs* (ibid. 21). Samtidig begynte den afrikanske svineinfluensaen å spre seg i Haiti. Stater som USA og Canada var redde for at sykdommen skulle spre seg til deres land og i lag med den provisoriske haitianske regjeringen ble det tatt en beslutning om å drepe alle griser i Haiti og å erstatte disse med utenlandske griser etterpå. For mange bønder var grisene bokstavelig talt deres «sparegris» og da grisene ble slaktet uten at bøndene fikk en kompensasjon, kastet dette mange bønder inn i fattigdom (Ebert 1985).

Først i desember 1990 kunne det avholdes gyldig valg under internasjonal observasjon, der den karismatiske katolske presten Jean-Bertrand Aristide ble valgt med stort flertall som president i Haiti. Han satte i gang store reformer og splittet blant annet opp militæret og politiet (Quinn & Sutton 2013: 8). Forholdet hans til USA og mange internasjonale aktører var imidlertid veldig anspent (Maguire et al. 1996: 26 sq.) Allerede i september 1991 ble Aristide avsatt gjennom et militært kupp (ibid. 14) og flyktet til Venezuela (ibid. 29).

Militærkupp, internasjonal innblanding og Aristides tilbakekomst

Den første internasjonale reaksjonen var at kuppet ikke ble godtatt. USA og OAS (*Organization of American States*) satte i gang en embargo mot Haiti (ibid. 31 sqq.), senere ble denne embargoen utvidet til hele verden gjennom avgjørelse i FNs sikkerhetsråd (ibid. 35). Fram til januar 1993 forhandlet OAS med makthaverne i Haiti, men disse forhandlingene førte ikke til en løsning. Etter det fokuserte det internasjonale samfunnet på en FN-misjon i Haiti, kalt MICIVIH. Denne misjonen hadde som oppgave å observere brudd på menneskerettighetene, som forekom hyppig under militærjuntaen (ibid. 36). Da det viste seg at forhandlingene og embargoen ikke førte til en løsning, grep internasjonale styrker, ledet av USA, i september 1994 militært inn. Først da militærflyene var på tur til Haiti, ble partene enige om at militærjuntaen måtte gå av (ibid. 40 sq.).

Fram til mars 1995 opprettholdt 21 000 tusen utenlandske soldater orden i Haiti, etter det gikk oppdraget over til FN-misjonen UNMIH (ibid. 59). Aristide kom tilbake til Haiti i oktober 1994 for å regjere resten av presidentperioden. I begynnelsen av 1995 oppløste Aristide det haitianske militæret for å forhindre framtidige militære kupp. I 1996 skjedde den første demokratiske maktovertakelsen i Haiti, da gikk makten fra Aristide til René Préval (ibid. 60).

Aristide vant makten tilbake i 2001, etter at opposisjonen hadde boikottet valget. Etter det beholdt Aristide makten, fram til det brøt ut et opprør i 2004. Det fulgte et maktkupp og det er til i dag uklart hvor mye dette var styrt av opprørerne selv eller av USA. Aristide påsto senere at han ble kidnappet av USA, USA påstår at Aristide forlot Haiti frivillig (Farmer 2004). Noen måneder senere sendte FN fredsbevarende styrker til Haiti, kjent som MINUSTAH. I 2006 ble Préval igjen president, men MINUSTAH forblir i Haiti med 6604 soldater, 2202 politimenn og -kvinner og 448 sivile ansatte.

Fra jordskjelvet til dagens situasjon

Préval var fortsatt president, da et jordskjelv rammet Haiti 12. januar 2010. Episenteret for jordskjelvet lå bare 25 kilometer unna hovedstaden og skadene i Port-au-Prince og områdene i nærheten var store. Det er uklart hvor mange mennesker som omkom i jordskjelvet, men tallene varierer fra mellom 100 000 til over 300 000. Årsaken til at jordskjelvet i Haiti tok så mange flere liv enn lignende jordskjelv i andre land, finnes i Haitis historie: Den svake staten har ført til få bygningslover, som i tillegg ikke blir overholdt, mange uformelle bosetninger, få sykehus og mye kriminalitet og korrupsjon (Oliver-Smith 2010: 35).

Den internasjonale humanitære hjelpen etter jordskjelvet var enorm og mye penger ble lovet til Haiti – i en periode så det ut som om dette jordskjelvet kunne føre til en ny start for Haiti. I oktober 2010 spredte imidlertid kolera seg i Haiti. Dette er en sykdom som ikke fantes i Haiti før og etterforskningen viste at koleraen mest sannsynlig ble spredt av nepalske FN-styrker som lot kloakken fra basen sin renne ufiltrert i en elv (TDC et al. 2013: 18 sqq.). I februar 2014 hadde allerede over 8540 mennesker i Haiti dødt av kolera, nesten 700 000 ble infisert.

I 2011 ble Michel Martelly demokratisk valgt som president. I januar 2015 sto Haiti midt i sin neste politiske krise, ettersom Martelly løste opp parlamentet etter at valget av nye borgermestere og kommunerepresentanter har blitt utsatt i over tre år (*Miami Herald* 2015).